

MEDITATIO THEOLOGICA
DE
DUBIIS SELECTIS,

CIRCA
PASSIONEM
JESU CHRISTI
SALVATORIS NOSTRI
OCCURRENTIBUS,

& quidem nonnullis
OCCASIONE DICTI PONDEROSISSIMI
Actor. Cap. IV. vs. 27. 28.

Pia devotione & methodo arbitraria
conscripta,

a

JOHANNES GEORGIO
Günefeld /

Ecclesiæ Christi Brunenshåuptensis
Pastore Mecklenburgico.

RostochI,

Sumtibus CHRISTIANI GOTTHOLD GARMANN.

Anno MDCCX.

2

MEDITATIO THEOLOGICA

DE

DOUBTIS SECTIS

CIRCA

PASSIONEM

IESU CHRISTI

SAUATORIS NOSTRI

OCULIS

ET VERTIBUS

OCULIS ET VERTIBUS

OCULIS ET VERTIBUS

OCULIS ET VERTIBUS

OCULIS ET VERTIBUS

JOHANNES GEORGIO

JOHANNES GEORGIO

JOHANNES GEORGIO

JOHANNES GEORGIO

Rosbach,

Summus Christianus Gottfried Garmann

Anno 1700

PRÆFATIO.

AMOR NOSTER CRUCIFIXUS, JESUS Dictum
Igna-
tianum
de passio-
ne Chri-
sti.
CHRISTUS, (ita enim salutatur ab IGNA-
TIO, Viro Sanctissimo, Martyre gloriosissimo, A-
postolorum temporibus proximo, in Epistola ad
Romanos p. m. 249. edit. Genev. 1623. curata
per Nicol. Vedelium Prof. Genev.) omnem me-
ditationem nostram, præsertim sacram, omnem

operam nostram, præsertim Sacram, facile sibi totam vendicat.
Amor noster, non amor mundanus, ut volunt Petrus Halloixius,
Quest. II. de vita & operibus Dion. Areopagitæ, Joh. Brunnerus
In Paraphrasi Epist. Ignatii Tiguri edita, Natalis Alexander Hi-
stor. Eccles. Sec. I. Diff. XXI. 276, aliique haud exiguae autorita-
tis Viri; Sed amor noster, JESUS CHRISTUS, Servator noster, ut
volunt maximi ex eruditis & iidem plerique, Dannhauerus in Chri-
steide p. 290. 291. Calov. Bibl. Illustr. V. T. Tom. I. p. 926, Balth.
Bebelius Antiq. Eccles. Sec. I. p. 69, Joh. Deutschmann Epist. dedi-
cat. meditat. in passionem Christi, Ad. Tribechovius Præf. Tract.
Germ. quem inscripsit: Die gecreuzigte Liebe / Frid. Spanh. part.
III. Dub. Evang. p. 638, And. Rivetus Critic. S. Lib. I. C. IX, Gerh.
Joh. Vossius, Harm. Evang. L. II. C. VII. p. 291. Edmundus Al-
bertinus in opere de Eucharistia Lib. II. C. I. p. 264. 265. Isaa-
cus Vossius Not. Ignat. p. 296. 267, Joh. Pearsonius Vindic. P. I.

PRÆFATIO.

Dicti
Ignatiani
explica-
tio,

C. VI, Job. Caspar. Svicerus Thesauri Tom. I. p. 1214, & præ cæ-
teris omnibus Wilh. Ernest. Tentzelius, in peculiari Exercitatione de
Apophtegmate Ignatii ὁ ἱμὸς ἔργῳ ἐσαύρωται Wittebergæ primum
proposita A. c10. 100. xxxiii. auctiusque recusa anno c10. 100. xxxcix.
& denique inserta Part. I. num. III. p. 46. sqq. -- 73. Exercitationum
Selectarum quæ prodierunt Lipsiæ A. 1708 in 4to sequenti sub inscriptio-
ne: Miscellanea Ecclesiastica duabus partibus comprehensa, quibus Se-
lecta Historiæ Literariæ Scriptorum Ecclesiasticorum ut & discipli-
næ Ecclesiasticæ capita illustrantur, Autore Wilh. Ern. Tentzelio S. R.
M. & Elect. Saxon. Consiliar. & Historiogr. AMOR NOSTER
CRUCIFIXUS, quem panem DEI, panem cælestem, Christum Fili-
um DEI, qui natus est posterioribus temporibus ex semine David & A-
brahæ, appellat l. c. Ignatius, Doctor Ecclesiæ antiquissimus, amor,
inquam hic noster crucifixus, meditationem sacram, sacram exerci-
tationem & blandius allicit, & justius exigit, & arctius stringit,
& afficit vehementius. Multum laboravit Amor hic noster, h. e.
Salvator hic noster in opere redemptionis & amoris (Es. XLIII. 24.)
nec in omni mundi fabrica tantum fatigationis autor assumpsit. In
hac enim dixit & facta sunt, mandavit & creata sunt (Ps. XXXIII. 9.)
at verò in illo & in dictis suos sustinuit contradictores, & in factis
observatores, & in tormentis illusores; & in morte exprobatores.
Ecce amor hic noster crucifixus amorem non reddidit sed addidi-
dit (dicente BERNHARDO serm. super Cant. Cant.) Nam quis prior
dedit & retribuetur ei? (Rom. XI. 35.) Sed ut S. Johannes Evange-
lista ait (I. Ep. c. IV. 10.) Non quia nos dilexerimus DEUM, sed quia ipse
prior dilexit nos. Imo dilexit etiam non existentes. Sed adjecit
& resistentes diligere, juxta testimonium Pauli dicentis (Rom. V.
v. 8.) Quoniam cum adhuc inimici essemus reconciliati sumus
DEO per mortem filii ejus. Alioquin si non dilexisset inimicos
Inquit iterum BERNHARDUS l. c. nondum possedisset amicos. Si-
cut nec dum quos sic diligeret, essent, si non dilexisset, qui nondum
essent. Dilexit nos (pergit BERNHARDUS l. c.) dulciter, sapienter,
fortiter. Dulcè dixerim, quod carnem nostram induit, cautum,
quod culpam cavet, forte, quod mortem sustinuit! Nam quos sane in
carne visitavit, carnaliter tamen nequaquam amavit, sed in pru-
dentia

PRÆFATIO.

*dentia spiritus. Spiritus quippe ante faciem nostram Christus Domi-
 nus, æmulans nos DEI amulatione non hominis, & certe
 saniori quam primus Adam Evam suam. Itaque quos in
 carne quæsit, dilexit in Spiritu, redemit in virtute. Plenum
 prorsus omni suavitatis dulcedine, videre hominem hominis con-
 ditorem. At dum naturam humanam prudenter selegit à culpa,
 etiam potenter mortem propulit a natura. In carnis assumptione con-
 descendit nobis, in culpæ vitiatione consuluit sibi, in mortis susceptione
 satisfecit Patri, amicus dulcis, consiliarius prudens, adjutor fortis.
 Carnis assumpsit veritatem, sed peccati similitudinem, dulcem prorsus
 in illa exhibens consolationem infirmo, & in hac prudenter ab-
 scondens laqueum deceptionis Diabolo. Porro ut Patri nos recon-
 ciliaret, mortem fortiter subiit & subegit, fundens pretium nostræ
 redemptionis sanguinem suum. Sed & junxit affectioni sapientiam,
 quæ Tyrannum deciperet, junxit & patientiam, quæ placaret DE-
 um Patrem offensum. Ecce, sic amor noster est crucifixus ex te-
 stimonio Bernardi! Redamemus nunc amorem hunc nostrum cru-
 cifixum b. e. Jesum Christum Salvatorem nostrum, ex monito ejus-
 dem Bernardi, dulciter, redamemus prudenter, redamemus forti-
 ter. Dulciter ne illecti, prudenter ne decepti, fortiter ne oppressi ab
 amore Domini avertamur. Ne mundi gloria seu carnis voluptati-
 bus abducamur, dulcescat nobis præ his sapientia Christi. Ne se-
 ducamur spiritu mendacii & erroris, luce scat nobis veritas Christus.
 Ne adversitatibus fatigemur, confortet nos virtus DEI Christus.
 Zelum nostrum inflammet charitas, informet scientia, firmet con-
 stantia. Sit fervidus, sit circumspæctus, sit invictus. Nec teporem
 habeat, nec careat discretione, nec timidus sit. Revocemus nobis
 ad animum verba legis Deut. VI. 5. Diliges DEum Tuum ex toto cor-
 de Tuo, ex tota anima Tua & ex tota virtute Tua: in quibus amor cordis
 ad Zelum quendam pertinet affectionis, animæ verò amor ad indu-
 striam seu rationis judicium, virtutis autem dilectio, ad rigorem
 animi atque constantiam. Diligamus ergo Amorem nostrum Cru-
 cifixum toto & pleno cordis affectu: Diligamus tota rationis vigi-
 lantia & circumspæctione: Diligamus & tota virtute, ut nec mori
 pro ejus amore pertimescamus juxta illud (Cant. VIII. 6.) Fortis
 est*

Dicti
 Ignatiani
 applica-
 tio.

PRÆFATIO.

Occasio
præsentis
Medita-
tionis

est ut mors dilectio, dura sicut infernus æmulatio. Sit suavis & dulcis affectui nostro Salvator noster, contra male utique dulces vitæ carnalis illecebras, & vincat dulcedinem, quemadmodum clavus clavum expellit. Sed sit nihilominus intellectui prævia lux & dux rationi, tam ob cavendas hæreticæ fraudis decipulas, quàm fidei puritatem ab eorum versutiis custodiendam. Sit etiam fortis & constans amor noster mutuus, nec terroribus cedens, nec laboribus succumbens. Atque sic ego quoque in præsentiarum divina adjutus gratia & laudatissimo excitatus Ignatii exemplo, Amorem nostrum crucifixum h. e. Salvatorem nostrum Jesum Christum meditatione quadam expendam sacra, elaborationemque meditationis hujus Sacræ instituam in meriti ejus, inexhausti fontis vitæ, amplificationem devotissimam, & quidem occasione dicti illius ponderosissimi Actor. IV. 27. 28. in quod non memini peculiarem quandam extare dissertationem præter B. D. JOH. GEORG. DORSCHER (sed quæ oculos meos manumque meam hætenus fugit) habitam & editam Argentorati in 4to A. 1647. memoratamque M. Wildeshausen in Bibliotheca Disputationum Hamb. in 4. a. 1702. excusa sub tit. de interfectione Jesu Christi vivifica, qua cum conferenda est peculiaris Concio Sebast. Schmidii habita in Act. IV. 27. 28. Argentorati A. 1669 Dom. Palmar in præsentatione Dn. M. Joh. Theod. Henrici Past. Thom. inserta p. 1585. sqq. Der außerslesenen Kern-Sprüche Göttl. Heil. Schrift ed. in 4to Lüneb. d. a. 1686. Non possum interim non, quin priusquam ad Elaborationem ipsam me accingam, paucis interponam opportunitatem Loci mei & status, per quam ad meditationem præsentem sum deductus. Habet Parochia illa, cui præfectus sum, tractum longe jucundissimum, prata viridante colore fulgentia, conterminum mare Balthicum & Septentrionale, piscibus navibusque abundans, Sylvam umbrosissimam pariter ac amœnissimam in monte contermino eoque altissimo versus plagam australem protenso, locum istum velut propugnaculum quoddam propugnante. Fontes inde saliant crystallini & fontium capita dulcia, unde nomen impositum est huic Parochiæ BRUNNENS-HAUPTI. Templum inibi exornatum est altari egregio in honorem S. S. Trinitatis erecto, Angelo Baptismali, Cathedra Concionatoria

PRÆFATIO.

natoria & Confessionali affabre fabrefacta, & Serenissimi Episcopi ac Patroni Clementissimâ liberalitate haud ita pridem organo Musico eoque elegantissimo instructum. Structura quoque Templum, illud adparet ad normam architecturae peregregiae accurate adornata, reliquarum in Ducatu Mecklenburgico Parochiarum quoad templa structuris haud secunda, quâ toties summa cum animi voluptate cum auditoribus meis delector, quoties cum iisdem ad peragendum cultum divinum Templum illud ingredior. Sapissime nunc viridi umbrosoque sub arbuto membra stratus, nunc ad caput lene aquae sacrae, fontis sacri, & meam perpendi hætenus perpendoque eò tempore, quo licet, quotidie, conditionem, & conditionem pariter Ecclesiae fidei meae concredita, accurateque quoad virtutes suas 2. Cor. VIII. 2. 3. depicta. Sapissimè illuc stratus in animum induxi meum hætenus, inducoque, eo tempore, quo licet, quotidie, Fontem vitae naturalis æque ac spiritualis salutarem, Fontem passionis & meriti Christi inexhaustum, inducendoque nervum Psalmi inter Davidicos vigesimi atque tertii, momentosum maxime, efficaci cum animi mei solatio, (quod DEO egi hætenus agoque quotidie gratias) intellexi atque intelligo, intensissimoque cum gaudio percepi atque adhuc dum percipio. Factum est exinde, ut & ego & Amici nonnulli suavissimi, in loco hoc meo fontibus limpidis scatente, colloquuti simus occasione Fontium horum naturalium de Fontibus spiritualibus, in specie de Fonte vitae ex passione atque morte Christi scaturiente, adeoque & de dubiis quibusdam circa historiam Passionis atque mortis, quae fons vitae turbidus quasi redditus, occurrentibus. Conjeceram tunc temporis quaedam de dubiis illis mutuo discursu ventilatis in chartam sub privata eaque ulteriori eorum ponderatione, quae cum ab Amicis illis typis exprimenda desiderarentur, ad desiderium eorum, ut typis eadem exprimerentur, constitui, & quanta potui industria, curavi atque disposui. Si qui erunt, quibus collectanea hæc mea, olim charta, nunc typis demandata, placebunt, gratulabor mihi quam maxime de albo illorum calculo: Si qui erunt, quibus hæc mea displicebunt, illorum atro nihil turbabor calculo, quin potius infirmitatis meae recordabor, per quam satis mihi fuit voluntatem inserviendi probasse me Amicis, facultatem
verò

*Metho-
dus præ-
sentis Me-
ditationis* *verò perficiendi perfectèque absolvendi Doctioribus me & instructio-
ribus reliquisse. Methodus, quam in meditatione hac mea usur-
pabo, prorsus arbitraria erit, qua præmisso Textu originali, &
maximè illustribus ejus versionibus, certas atque distinctas for-
mabo Sectiones, & in iisdem certos atque distinctos paragraphos,
& quidem ita, ut in Prima Sectione Exegeticas observationes
optimorum ex nostratibus Theologorum collectas uno sub intuitu
representem, Secundâ explicationem meam, eamque diffusio-
dicti illius nervosissimam, ea qua pro tenui meo apparatu fieri poterit,
industria, proponam; & Tertia demum subjungam quæstiones
quasdam Theologicas, easque selectas, partim immediata,
partim mediata consequentia, ex dicto
presenti deductas.*

ORIGINALIS TEXTUS CUM ILLUSTRIBUS MAXIME VERSIONIBUS.

ACT. IV. 27. 28.

Textus Originalis.

Textus originalis

V. 27. Συνήχθησαν δὲ ἐπὶ ἐλθούσας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ πρὸς τὸν ἅγιον παῖδα σὺν Ἰησοῦν, ὃν ἔχρισται, Ἡρώδης τε καὶ Πόντιος Πιλάτος, σὺν ἔθνεσι καὶ λαοῖς Ἰσραὴλ.

V. 28. Ποιεῖσαι ὅσα ἡ χεὶρ σου καὶ ἡ βουλή σου ἐβόησεν γενέσθαι.

Versio Vulgata.

Versio Vulgata

V. 27. Convenerunt enim verè in civitate ista adversus Sanctum Puerum Tuum, Jesum, quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus cum Gentibus & populis Israël.

V. 28. Facere quæ manus Tua & consilium decreverant fieri.

Versio Syriaca.

Syriaca

V. 27. Congregati enim verè sunt in urbe hac adversus Sanctum Filium Tuum Jeschua, quem unxeras, Hiraudis & Pilatus cum Gentibus & coetu Israjel.

V. 28. Ad faciendum quicquid manus Tua & voluntas Tua prius definivit ut fieret.

Versio Junii & Tremellii.

Junii & Tremellii

V. 27. Congregati sunt enim in hac civitate verè adversus Sanctum Filium Tuum Jesum, quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus cum Gentibus & populis Israël.

V. 28. Ut facerent quæcunque manus Tua & Consilium Tuum prius prædestinavit ut fierent.

Versio Seb. Schmidii.

Schmidii

V. 27. Convenerunt enim in veritate contra Sanctum Filium Tuum Jesum, quem unxisti, tam Herodes quam Pontius Pilatus cum Gentibus & Populis Israël.

V. 28. Ad faciendum, quæcunque manus Tua & Consilium Tuum prædefinivit fieri.

Lutheri

Versio B. Lutheri.

- v. 27. Warlich ja / sie haben sich versammlet über dein heiliges
Kind Jesum / welchen du gesalbet hast / Herodes und
Pontius Pilatus / mit den Heyden und dem Volck
Israel /
v. 28. Zu thun / was deine Hand und dein Rath zuvor bedacht
hat / das geschehen solt.

Sect. Pri-
ma,

SECTIO PRIMA.

*colligens**Exegetica
Aliena*

*Optimorum ex Nostratibus Theologorum
circa præsens dictum Observationes
Exegeticas.*

§. I.

*Arcula.
vii*

ANIEL ARCULARIUS, SS. Theol. D.
& Prof. quondam in Acad. Marburg. Commen-
tario in Acta Apostolorum, opera & studio
Balth. Mentzeri publicato in 8t. Francof. ad
Moen. A. 1607. p. m. 163. 164. in Cap. IV. Act.
v. 27. Continetur (inquit) applicatio ejus,
quod ex Psalmo secundo citatum erat, vatici-
nii ad causam præsentem, quasi dicatur: Quod David olim prædi-
xit futurum, id verum esse, ac vaticinium ejus ipso eventu comproba-
ri re ipsa nunc experimur. Postquam nempe Apostoli à Concilio di-
missi revertuntur ad suos, (v. 23.) iis, quid secum actum esset, com-
memorant, idque ut eos ad preces pro felici Evangelii progressu
fundendas excitent, tum etiam ut singuli adversus hostium minas at-
que conatus animum obfirment, ne ab agnitæ veritatis professione
se absterreri patiantur. Quid autem ad hæc Ecclesia? Audita Apo-
stolorum narratione & communi periculo intellecto ad preces accin-
gitur,

gitur, quarum scopus & summa, ut DEUS Ecclesiam suam adversus hostium furores tueatur. (v. 24. sq.) Cæterum paulo altius repetunt Apostoli (v. 28.) quæ quadriennio ante aut circiter gesta erant, cum à Judæis damnatus Christus & à Pilato supplicio affectus fuit, cum item Herodes & Pilatus, qui pridem inter se inimicitias gessissent super Christo fuerint reconciliati, quemadmodum ex Passionis historia liquet. Quod additur (v. 28.) impios occidendo Christum, fecisse, quæcunque manus & consilium DEI prius decreverant, ut fierent: ad amoliendum offendiculum pertinet, quod ex morte Christi concipi poterat, ne quis existimaret, Christi hostes DEO esse potentiores, qui quem ipse regem constituisset, eum illi necariat. Docent igitur fideles, DEUM admirabili sua providentia conatum & violentiam hostium Christi ita moderatum fuisse, ut eventus ac finis fuerit bonus, illosque impia conspiratione sua adeo nihil profecisse adversus Christi regnum, ut illud potius promoverint quamvis inscii & aliud agentes.

§. II.

JOHANNES GERHARDUS, S. S. Theol. D. & Prof. quondam in Acad. Jenens. in Locis Theologicis, editis in fol. Francof. & Hamb. A. 1657. Tom. II. in Loco de Providentia, §. 131. p. 35. 36. Qui DEUM causam peccati faciunt, (inquit) objiciunt loca Act. II. 23. IV. 27. 28. quibus *Christus definito Consilio & præscientia DEI dicitur traditus.* Resp. Distingvendum accuratè inter ipsum factum prodicionis, condemnationis & crucifixionis Christi, & inter ejusdem crucifixionis saluberrimum finem; factum ipsum fuit impium & iniquum, unde Petrus diserte dicit quod *ὁ ἡγεμὼν ἀνόμων* Christus sit crucifixus Act. II. 23. & Johannes quod *Satanas in cor Judæ miserit, ut Christum proderet*, Joh. XIII. 2. ideoque ad illud DEUS nec impulit Judæos, nec illud approbavit, sed severissimè totius urbis excidio vindicavit: quia verò DEO futurorum præscio mala voluntas Judæorum ab æterno fuit cognita, ideoque quod illi erant facturi pessimè, illud ad redemptionem generis humani ipse convertit optimè & sapientissimè. Salutaris passionis fructus merito refertur ad Divinæ Sapientiæ consilium atque decretum, sed injusta Christi excarnificatio serpentis antiqui insidiis & Judæorum crudelitati tribuenda. Inde est quod D. PETRUS consilium & præ-

Gerhardi

scientiam DEI conjungit, quia illud DEI de redemptione generis humani per passionem Christi consilium, comitem vel potius præviam (non temporis sed ordinis & nostri conceptus respectu) habuit divinam præscientiam, quæ malas Satanæ & Judæorum voluntates in conspectu præsentissimo DEUS ab æterno est intuitus. Profero hoc argumentum. Si DEUS æterno suo decreto coëgisset vel occulta vi instigasset Judam ac Judæos ad Christi crucifixionem, utique non fuisset alius propositus finis Judæ ac Judæis in Christi traditione & crucifixione, quam DEO ipsi. Jam verò longè alius finis DEO propositus quàm Judæ ac Judæis in hoc opere, quod nulla veritatis specie negari potest. Ergo DEUS nec decreto suo coëgit nec impulsu suo instigavit Judam ac Judæos ad Christi crucifixionem. Connexio in Majori est evidens, quia actiones æstimandæ sunt ex fine & intentione, cujus diversitas actiones variat. Id. ibid. in Loco de Electione & Reprobatione §. 29. pag. 45. Beza, (inquit) Zanchius, Piscator, unicum ex Scripturis proferunt locum, quo conantur probare, DEUM etiam ad peccata (quatenus gloriam DEI illustrent) homines prædestinasse. Videl. Act. IV. 27. 28. *Convenerunt Herodes & Pilatus ut facerent, quæ manus & consilium DEI decreverunt fieri.* Ergò (inquit Zanchius pag. 624. col. 2.) *Herodes & Pilatus fuerunt ad mortem Christi prædestinati.* Resp. Non dicunt Apostoli, DEUM prædestinasse Herodem & Pilatum, ut ista facerent, sed *eos fecisse quæ manus & consilium DEI prædestinaverant fieri*; loquuntur ergo non de præparatione vel impulsu impiorum ad Christum occidendum, sed de directione pessimi Criminis ad bonum & toti humano generi salutarem finem. Quæ de re vide plura in loco de Provid. Id. GERHARDUS in Homil. Sacr. in Pericop. Evang. Dominic. & Fest. Part. II. Jenæ ed. a. 1656. in 4. Domin. VI. post Pascha Homilia IV. p. m. 133. Non fortuito (inquit) nec casu factum, quod Christus in crucem actus sed ex Divinæ providentiæ dispositione. Luc. XXIV. 26. Act. II. 23. IV. 27. 28. *Convenerunt Herodes & Pilatus --- facere quæ manus Tua & consilium decreverunt fieri.* Hoc non est eo sensu accipiendum, ac si DEUS occulto quodam impulsu Judæos coëgerit, ut manus violentas Christo injicerent, sed quia DEUS ab æterno prævidit, Judæos ex propria malitia & odio illud facturos, ideò decretum fecit, hac Judæorum

rum improbitate ad salutarem finem videl. ad Redemptionem generis humani se velle uti.

§. III.

Hutteri

LEONHARDUS HUTTERUS, SS. Theol. D. & Profess. quondam in Acad. Witteb. in Locis Communibus Theologicis, Wittebergæ editis A. 1619. in fol in Loco Vto de Causa peccati Cap. I. pag. 247. Locus (inquit) Act. IV. 27. 28. de Divina & planè admiranda gubernatione facti Judæorum ejusdemque directione ad bonum finem est accipiendus. Neque enim Textus habet, DEum decrevisse, ut facerent hæc Herodes, Pilatus & Judæi, sed dixit, *hos convenisse ut facerent, quæ ut fierent manus & consilium DEI defini-
erit.* Quæ Phrasis finem illum respicit, ob quem DEus decrevit, permittere, ut fieret id, quod Herodes Pontius Pilatus & Judæi alias sponte sua fuissent perpetraturi. Id. in Loco XXII. de Electione Part. I. Controv. Special I. pag. 773. Malæ (inquit) actiones sive peccata sunt quidem objectum providentiæ Divinæ, interim tamen à DEO non sic sunt decreta sive ordinata. Sed tenenda h. l. & contra Calvinianorum impetus strenue urgenda est distinctio inter decretum ipsum & inter ea quæ subjacent decreto. Mala, quatenus mala, nunquam sunt decreta, sed subjacent decreto non quidem quoad hanc vel illam speciem malæ actionis in se considerata, sed tantum quoad eventum sive determinationem vel etiam quoad ejus pœnam. Et hinc intelligi potest illud Petrinum Act. IV. 27. 28. Nam actio hæc mala, Herodis, Pontii Pilati & Judæorum, non erat decreta à DEO: sed subiacebat decreto DEI, quo ab æterno constituit, hac mala actione Judæorum & Gentium uti ad Redemptionem lapsi generis humani. Quod si verò ab ista nequitia sibi illi temperassent: tum DEus aliter etiam ab æterno decrevisset redimere genus humanum.

§. IV.

Danhaueri

JOHANNES CONRADUS DANHAUERUS, SS. Theol. Doct. & Prof. quondam in Acad. Argentorat. in Hodomoria Spiritus Calviniani duodecim Phantasmatis Academica parrhesia ac philalethea detecti & examinati, Part. I. Phantasm. IV. pag 1030. fqq. in 8. Argentorar. ed. A. 1654. Act. IV. 27. 28. Conf. Luc. XXII. 21. 22. Act. II. 23. Ubi SPANHEMIUS, (inquit) notari vult Part.

I. Dub. Evang. Dub. XXXIII. p. 277. (1) non dici *περὶ* de vel *περὶ* *ἐγὼ* quæ facilius eludi poterant sed *περὶ* *ἡμῶν*. (2) non dici illa definita fuisse DEI consilio, quæ Christo erant patienda, sed ea quæ fecerunt Herodes & Pilatus adeoque & actiones eorum à DEI decreto pendere. Et COCCEJUS ad Job. I. p. 30. hæc notat: Nonne Gens Romana, populus Judaicus, in eo Sacerdotes eorum mores & opiniones, ipsa quæ Christo inflixerunt vulnera, & *αἰτίαι*, proditor Judas, tempus & qualitas temporis, ipsa hora passionis, voces blasphemantium pridem delineata fuerunt & quanquam nomina hominum non designarentur, omnia tamen quæ fecerunt & quæ illis adfuerunt, ita depicta sunt à Prophetis ut & hos homines ad tale iudicium & has ipsas actiones æque ac hæc eventa, ut præcantata ita à DEO descripta esse fateri necesse sit: ac his prior Calvinus Lib. I. Instit. c. 18. n. 2. ac si diceret DEum (quem nihil ab initio latuit) scientem & volentem statuisse quod Judæi executi sunt. Nihil (ait idem CALVINUS ad Joh. XIX. p. 578.) fecerunt impii Christi Carnifices nisi quod illius manu & consilio decretum esset. Et MASSONIUS, Part. I. p. 1159. Uns gemein von allen bösen Stücken / so Pilatus und Herodes sampt den Heyden und Israeliten an Gottes Sohn verübet haben / saget die Schrift: Sie haben gethan was die Hand und der Rath etc. Respond. Consequentia nutat. Convenerunt ad faciendum quodcunque consilium suum & manus prius definiverat FIERI. Ergo facere. Quid si permittere, quid si pati? Quid si crucifigi? Quod, abstrahendo à malitia abnormatione crucifigentium per se malum non est. Quid si fieri (non malum sed) bonum passionis salutaris, mortis vivificæ, adeoque sacrificii hilastici? Quid si fieri illud mysticum DEI consilium, ubi DEus fecit quod suum est, hominibus facientibus quod suum est? e. g. Caiphas scidit vestem, DEus significavit scindendum velum templi Christo jam ablato? Impiè Judæi clamant, sanguis ejus sit super nos & liberos nostros: prophetice DEus, Erit! Herodes nimirum, hostes Christi Caiphas, Pilatus, in vates mutati, Saules facti sunt inter Prophetas, ac innocentiae, luculenti, quamvis inscii, testes: Caiphas ore, Pilatus stylo, Herodes veste. Quid enim dixit iste cum decrevit expedire ut unus moriatur pro populo? decretum DEI æternum promulgavit. Quid Pilatus egit cum titulum crucis trium

trium lingvarum coronide ornavit? prædixit fore, ut quarum gentium crux illa titulum præferret, eas propediem sit subacturus Rex Judæorum. Imo primus Christi crucifixi Apostolus fuit Pilatus. Quid Herodes cum vestem Christo induit albicantem? Innocentem absolvit. Nuspiam enim legas *πρὸς ἐλεῖσιν* de præfinitione ad malitiam aut actionem malitiæ substratam sed semper ad sanctissimum finem & ordinem, usurpari, Rom VIII. 29. Ephes. I. 5. 11.. Hinc D. Ægid. Hunnius de predæst p. 55. Non inquit Apostolus Petrus, DEum decrevisse, ut facerent hæc Herodes, Pontius Pilatus & Judæi, sed ut ista fierent. Quod verbum respicit finem ob quem decrevit DEus permittere Pilato Præsidi & Judæorum turbæ, ut Dominum Gloriæ crucifigerent, videl. ut hoc medio redimeretur genus humanum. Non ergo decrevit DEus scelus Judæorum ut talia patrarent ac facerent, sed decrevit permissionem illam, qua toleraturus, ut talia in hunc, quem dixi, finem fierent & hoc salutari usu terminarentur & corrigerentur. Accidit hic (si licet exemplo profano SS. mysterium explicare) Christo *τὸ ἐκδοῦν* (de quo nomine vid. Grotius ad Act. II. 23.) quod Jasoni Pheræo. Divinæ inquit Valer. Max. I. 18. p. 58. fortunæ vulnus Pheræo Jasoni quidam exitii ejus cupidus intulit. Nam cum inter insidias gladio eum percussisset, vomitum, quæ à nullo Medicorum sanari potuerat, ita rupit ut hominem pestifero malo liberaret. Conf. Ciceron. I. 3. de nat. Deor. n. 70. Ita cum nocere voluissent, Herodes, Pilatus, Judæi, per accidens profuerunt. Instat post Chamier Tom. II. L. 3. c. 4. Coccejus ad Job. I. p. 30. *siquidem effectum necessario actionem, qua produci-
tur, includit, quique vult unum, vult & alterum. Verbi gratia,
qui ordinat quonquam occidi à Pilato ordinat Pilatum ad occiden-
dum.* Resp. Etsi physicè actio & passio realiter non differant, formaliter tamen ac moraliter plurimum discrepant, nisi in morali Philosophia idem sit *ἀδικεῖν καὶ ἀδικεῖσθαι*. Illud præoptandum huic? Absurdum videtur RIVETO Exerc. 167. in Genes. p. 820. *aliquem velle alium pati & nolle ab agente pati.* Nobis hoc absurdum non videtur. Finge enim Judicem velle reum à carnifice occidi, vel quod Samuel in Agago fecit à seipso, is sanè tunc nolet ab alio quam se vel carnifice mactari. Voluit DEus Isaacum ab Abrahamo jugulari, noluit à servo Abrahami. Ita sane potuisset DEus

immediatè

immediate filium suum mactare, non ei necessarius fuit Pilatus aut Judas : si itaque immediate mactasset, voluisset utique pati, sed noluisse à Pilato agente pati. Quid si τὸ *ad faciendum* connectatur non cum remotiori τὸ *convenerunt*, sed cum priori, *Jesu*, hoc sensu : Convenerunt adversus Jesum, quem unxisti, ut faceret, quæcunque Tua manus prædefiniverat h. e. tueretur Ecclesiam tum afflictam. Sequitur in contextu. *Nunc igitur Domine intueri in minas eorum.* &c. h. e. fac pro officio Tuo, O Christe, ad quod es unctus. Sensus hic respondet scopo precantium, congruit syntaxi, quæ nominativus præcedit suum verbum.

Dorschei

§. V.

JOHANNES GEORGIUS DORSCHKEUS, SS. Theol. D. & Prof. quondam & in Acad. Argentorat. & in Acad. Rostoch. in Sylloge Vindiciarum & animadversionum ad Rob. Bellarmini Card. in IV. Tom. Controv. factas allegationes ex Exodo Mosaicâ ed. Francof. 1659. in 4. Part. II. Dissert. III. ad Cap. IV. Exod. §. 4. §. pag. 39 40 S. Petrus (inquit) disertè distingvit Act. II. 23. coll. c IV. 27. 28. inter *ἐκδοαν* Christi, quæ Divinæ admirandæ oeconomiae & permissionis est, & inter *ἀνψι* quæ est effrenis & tyrannicæ humanæ ferociæ. Hæc vero illius instrumentum non est. Nec enim in malis actionibus malam causam DEUS ad malum *ut sic* movet aut determinat, sed motam & intrinsecâ sua malitia determinatam extrinseco regimine ordinat & dirigit ad certum finem, ad quem finem mala causa nullo modo instrumentaliter est disposita. Itaque hoc totum est extrinsecus malæ causæ accidens. - - - Non absoluto & inevitabili decreto Crucifixo- res Christi istuc adacti fuerunt, ut Christum in crucem adigerent. Satanas & Homines non fuerunt instrumentum DEI respectu flagitiorum contra Christum per crucifixionem designatorum, neque fuerunt, ut CALVINUS loquitur l. 2. Inst. c. 4. §. 4. p. 99. instrumenta *magis DEI in agendo*, quam à se Autores malitiæ illius adversus Christum exercitæ. Permisit Christus, cum ad Crucis supplicium irrogandum, summa quæ contra ipsum fremuerunt immanitate, promptissimi atque inclinatissimi essent, ut hoc genere mortis ipsum perimerent, in qua ipse etiam suas sapientissimas rationes permissionis ostendere poterat. Non incommode hanc rem exponit CORN. à LAPIDE Comm. in Act.

Apost.

post. Cap. III. p. 83. *DEum esse auctorem peccati excludit hic Petrus, dicens προγνωσεν i. e. præsscientia b. e. prænotione & prævizione, quæ scil. prævidebat impias Judæorum voluntates, quæ Christum eis à se traditum & objectum avidè susciperent & morte afficerent. Hac ergo fuit series & combinatio præsscientiæ cum decreto DEI. Prævidebat DEus per suam omniscientiam, Scribas & Phariseos tali tempore & loco fore tam impios & perversos, ut si Christum eis objiceret, præsertim taxantem eorum scelera, ipsi eum invaderent & crucifigerent. Tunc decrevit & dixit, volo Christum eis objicere & volo ut ipse crucem & mortem ab eis infligendam patiatur & subeat, ut per eam satisfiat offensæ & injuriæ mihi factæ per peccatū Adæ & posterorum ejus itaque redimatur & salvetur genus humanum. Præsscientia ergo fuit impietatis Judæorum, decretum verò passionis Christi & redemptionis nostræ. Hoc est quod Theologi communi axiomate celebrant: Actio displicuit, passio grata fuit. Scil. occisio & crucifixio Christi facta à Judæis summè displicuit DEO, quia fuit immane parricidium imo Christicidium & Deicidium. Passio verò Christi sponte hanc crucem susipientis summè placuit DEO, quia fuit actus summæ humilitatis & religionis, quæ se in holocaustum DEO pro nobis obtulit. Leo Serm. XVI. de passione. Poterat DEus decernere & jubere alicui Regi aut Prophætæ, ut Christum immolaret, sicut præcepit Abrahamæ immolare filium Isaac. Hæc, inquam, CORN. à LAPIDE non incommode.*

§. VI.

Friedlibii

PHILIPPUS HENRICUS FRIEDLIBIUS, SS. Theol. Doct. & Eccles. Stralsundens. quondam Superintendens, in Theologia Exegetica sive Observationibus Biblicis, edit. in fol. Stralsundi A. 1649. 1650. Part. II. seu Observ. Bibl. ad N. T. & quidem ad Act. Apostol. Cap. IV. v. 28. p. m. 140. b. *Ut facerent quæ manus Tua & consilium Tuum προέβλεπον ανέλεον prædefinivit ut fierent.* His verbis (inquit) ostendit quomodo miseri illi homines inania machinati sint. Voluerunt enim mala facere & contra DEum male fecerunt, sed DEUS pro sua omnipotentia illorum improba consilia & facinora in bonum convertit & salutem generis humani. Tantum enim abest ut homines improbi aliquid contra DEum possint facere, quo DEum lædant & impediant ut etiam imprudentes & nolentes gloriæ & justitiæ

justitiæ DEI inserviant. Consilia enim & conatus hostium talem habent eventum, ut illis semper subjungatur bonum aliquod, illud scil. quod DEUS jam olim præfinivit. Neque verò DEUS improbas malorum actiones & consilia movit & impulit, sed tantum sustentavit, in quantum malæ erant, & illorum actionem direxit ad eventum præfinitum. Et hæc directio est DEI, quo directore illi executi sunt quod DEUS statuerat. Quid autem inter DEI consilium & consilium hostium Christi intersit, patet, cum finem utriusque consideramus, unde æstimatur omnium actionum bonitas & pravitas. Judæorum consilium erat, occidere quem odio habebant, ut cupiditati suæ praviæ satisfacerent; DEI verò, illam necem Filii sui ad salutarem eventum dirigere & ex injusta nece Filii sui salutem humani generis procurare. Summa. Non prædefinit & ordinat DEUS malas impiorum actiones, in quantum malæ sunt, verum ordinat bonum illud quod inde elicit, & quod illi malo adversum est. CALVINIANI non consistunt in hac veritatis via regia, docent enim, non solum propter hunc eventum salutarem, quem DEUS elicere potest ex malis, DEUM movere & impellere voluntatem & actiones malorum: verum etiam actione illa universali DEUM non solum sustentare motum malorum eorundem voluntatem & actiones sed etiam ipsam voluntatem, ut faciant impellere, & facultatem naturalem incitare. Hæc nos dicimus tantum sustentare DEUM.

§. VII.

Olearii

GOTTFRIDUS OLEARIUS, SS. Theol. D. & Eccles. Hal-
lens. quondam Superintendens, in Annotatis Biblicis Theoretico-
Practicis Hal. Magdeb. edit. in 4to A. 1700. pag. 320. ad. Act. IV.
27. 28. Chemnitius (inquit) Part. I. Loc. fol. 165. Bellarminus II.
am. grat. c. XI. Multum diversum multumque contrarium est id,
quod in malignitate Judæorum est præcognitum, & quod de passi-
one Christi est dispositum. Non inde processit voluntas interfici-
endi, unde voluntas moriendi, nec de uno exiit spiritu atrocitas
sceleris & tolerantia Redemptoris. Non enim impias furentium
manus immisit in se Dominus, sed admisit, nec præsciendo quod fu-
turum est, coëgit, ut facerent, cum tamen ad hoc ipsum carnem
suscepisset, ut fieret, *Leo Serm. 16. de pass.* Subordinatio hic est
malarum

malarum voluntatum hominum & Diaboli, ad optimum finem, liberrima, sapientissima, sanctissima; unde DEus decrevisse dicitur, non ex absoluta sed hypothetica voluntate. Röberus Fasc. m. f.

§. VIII.

Frantzii

WOLFFGANGUS FRANZIUS, SS. Theol. Doct. & Prof. quondam in Acad. Witteberg. in Tract. Theol. de Interpretatione Sacrarum Scripturarum maximè legitima, edit. Witteb. in 4to. A. 1619. & repetito inter alias editiones Witteb. in 4. A. 1693. Oracul. XII. pag. 196. 197. Act. IV. 27. 28. duo (inquit) dicuntur quæ diligenter sunt discernenda & diligenter expendenda. (1) Quod manus & consilium DEI prius decreverit mortificare Christum, ponere nimirum omnia peccata super ipsum & in salutem mundi ex charitate erga totum mundum constituere eum victimam; & quod hoc consilium suum DEus in Scripturis prædici curarit, & quod omnes expectarint tempus ubi implerentur eadem prædictiones. Es. LIII. Id quod etiam DEus exequi potuisset citra omnem vicariam operam ullorum hominum, nedum Judæorum. Sic enim DEus quoque si quando decerneret hominem aliquem mortificare vicesimo anno ætatis, præstare id posset per apoplexiam vel ruinam domus vel per similem modum. (2) Quod Judæi convenerint ex odio erga Christum & negarint hunc esse Salvatorem Mundi, ideoque cum Pilato egerint, ut eundem interficeret, adeoque perfecerint ex odio actum occisionis Christi, quam occisionem ex nimia dilectione erga salutem totius generis humani DEus alio modo sine Judæis perficere potuisset. Sic enim e. g. DEus jure & consilio suo & ex sua potestate hominem quendam vicesimo ætatis anno morti tradere decrevit, sed ex incuria intervenit amicus, ex incuria occisionem istius hominis perficiens, quam DEus sine interveniente illo solus per alia media effectui tradere potuisset. Sicut autem DEus utitur opera vicaria amici & ita in manus amici dedit alterum: ita quoque DEus utitur cruentis Judæis & dat Christum in manus eorum, qui tamen ipse sine Judæis Christum occidere potuisset. Sicut autem excusatus non est amicus ex incuria amicum interficiens, hoc est, necans illum amicum, quem tamen DEus dedit in manus ejus, sed cogitur exilium pati usque ad mortem Pontificis Summi. Num. XXXV. 22. 23. 24. 25. Ita quoque excusati non sunt Judæi, qui ex odio necant Christum, quem

DEus occisioni destinaverat & alio modo quam per Judæos commodissime occidere potuisset ex magno amore erga generis humani salutem. Christus igitur Messias verus secundum Scripturas fuit tradendus à Patre in mortem, non quam ludibria Judæorum erant confecturi, sed quam Pater erat perfecturus: unde Judæi ex invidia, malo consilio tamen perficiunt quod bono consilio Pater decreverat & facere poterat.

Id. FRANZIUS in Schola Sacrificiorum Patriarchalium Sacra, edita repetitas inter editiones Witteb. A. 1654. in 4. Disp. V. §. CVIII. pag. 119. Primum audi (inquit) Lector quid dicatur Act. IV. 27. 28. Utique enim aliud est quod DEus ex consilio & manu sua prædefinivit de Christo, aliud quod Judæi faciunt. Deinde ipse lector concedes, quod nequaquam opus & necesse habuit DEus uti opera Judæorum malitiosorum, etiamsi prædefinivit passionem Christi, utpote quam infinitis multis aliis modis expeditam procurare potuisset, etiam tunc, si Judæi Christum plus amassent & defendissent quam oculos suorum corporum proprios. Denique agnoscas, quia Judæi laborant sceleratis malitiis, quod faciant jam ea (ex DEI indultu) quæ DEI consilium (modis humano ingenio incognitis infinitis aliis) potuisset procurare.

§. IX.

Waltheri

MICHAEL WALTHERUS, SS. Theol. D. & Superintendens quondam Generalissimus Cello-Lüneburgicus, in Harmonia Biblica, edit. Noriberg. in 4to a. 1654. pag. 1003. Act. Cap. IV. 27. 28. Locus (inquit) habetur qui superiori Cap. II. 23. parallelus est non solum quâ sensum sed etiam quâ subortum dubium, dum Apostoli ajunt: *Convenisse Herodem & Pontium Pilatum cum Gentibus & populo Israël facere quæ manus & consilium Domini decreverint fieri.* Quum neque præscientia neque providentia DEI rebus illis, antequam essent gestæ, ut gererentur, ullam imposuerit vel causam vel necessitatem. Idem planè hujus dicti sensus qui superioris. (Act. II. 23.) Dum enim voluntatis & decreti seu prædefinitionis Divinæ mentionem faciunt Discipuli, satis aperte innuunt, se verbis istis minimè ad sceleratum Judæorum Gentiumque factum, sed ad definitum Domini consilium respicere, quod hostium crudelitatem ad reparandam generis humani salutem clementer direxerit. Quam ob cau-

ob causam non dicunt DOMINI consilium prædefinivisse, ut Herodes, Pontius Pilatus, & Populus Hebræus ista facerent, sed illos convenisse in unum, ad faciendum id quod manus & consilium DOMINI prædefinierit fieri h.e. hostes proprio & implacabili odio suo furiosè æstuentes perfecisse id, quod omnipotens DEus definito Redemptionis consilio permiserit fieri. Nisi enim optimus & Misericordissimus DEus optimum illum & saluberimum salutis nostræ finem sibi habuisset propositum, manus utique h. e. Omnipotentia ipsius Filium dilectum tam scelestæ crudelitati tradendum nunquam permisisset. Ita respondet D. *Matth. Hasenrefferus in Compend. Theolog. Loco de Provid. Q. 16.*

§. X.

Calovii

ABRAHAMUS CALOVIVS, SS. Theol. D. & Prof. quondam in Acad. Witteb. nec non Elect. Saxon. Superintendens Generalis, in Bibliis Illustratis & quidem Novi Testamenti, edit. in fol. Francof. ad Moen. A. 1676. Tom. I. p. m. 848. ad Act. IV. 27. 28. Manus (inquit) & Consilium DEI ejus providentiam & potentiam, qua gubernantur omnia, inferre certum est, quæ porrigit se etiam ad actiones malas, in quibus tamen actio ipsa ab ἀπειρία & malitia actorum distingvenda. Nam ad illam concurrat activo & directivo influxu ob dependentiam causæ secundæ à prima, ad hanc non item; sed tantum permittendo, limites ei præfigendo, ad finem bonum dirigendo. Unde Apostoli ajunt quæ προέβλεπον manus & consilium Tuum non ut facerent sed ut fierent. Quo de monuit ipse Beza in h. l. quod nempe verbum μηχανήσασθαι referendum non sit ad voluntatem & consilia Pilati & Herodis sed ad consiliorum eventum, quodque scelerum culpa tota in secundis causis puta Diabolo & hominibus improbis constituenda. Neque possunt Reformati ex h. l. obtinere, vocem προέβλεπον prædestinare adhiberi in sacris ita, ut etiam reprobationis decretum comprehendat, quod Beza, Polanus, Bucanus, Zanchius, alii, hinc probare satagunt, quia vox illa non notat hic reprobationem ad æternum exitium, ut inaprico est, neque etiam prædestinationem ad malum: sed προέβλεπον eorum, quæ ut fierent DEI manus & consilium decreverat, qui non ipsam mali operationem vel impulsu aut motionem ad malum, nedum talem motum, qui necessitatem malitiæ importet, indicat,

sed directionem malitiæ istius prævisæ & permissæ ad finem salutarem, redemptionem humani generis. Quo de in Loc. Comm. Theol. Tom. II. System. Theol. fusiùs actum.

§. XI.

Calixti

GEORGIUS CALIXTUS, SS. Theol. D. & Prof. quondam in Acad. Helmstad. (qui eatenus annumeratur optimis ex nostratibus Theologis quatenus cum iisdem consentit) Expositione Literali in Acta Apostolorum Helmstad. edit. a. 1663. in 4. pag. 10. II. Hoc (inquit) erat DEI consilium ut morte Christi redimeretur genus humanum, præscientia autem sua omnia non modo dicta & facta hominum, sed cogitata etiam & meditationes animi ab æterno comprehendit. Hoc igitur cum cognovisset, Judæos ad occidendum Dominum promptos & paratos fore, statuit permittere, ut quod illi in animo habebant, & ad quod perpetrandum sua sponte satis proclives erant, neque ulla divina suggestionem aut inspirationem indigebant, exequerentur, atque ita ipse illorum opera ad sui ipsius consilii executionem uteretur. Operam istam sane pessimam non voluit neque ordinavit ut præstaretur, neque præstitam vel præstandam approbavit sed præcognitam permisit & secundum se atque ex consilio facientium tendentem ad nullum bonum finem duxit ad finem optimum, salutem videlicet generis humani. Pro sua etiam immensa sapientia ex pessimis novit elicere optima. Quia igitur mala facinora prævisa permittit & in bonum finem ordinat, ideo hæc ipsa in Scripturis nonnunquam illi tribuuntur. Ita de sua venditione & in Ægyptum deportatione Josephus: *Et nunc non Vos misistis me hic sed DEus* Gen. XLV. 8. videlicet quia (ut loquitur Gen. L. 20.) *vos cogitastis de me mala sed DEus vertit illud in bonum.* Nempe pii agnoscunt DEI providentiam qua omnibus humanis actionibus suos terminos ponit & limites præfinit, easque utut pessimas, dirigit in nominis sui gloriam suorumque fidelium salutem. Quicquid itaque piis ab impiis & Diabolo adversi evenit, malunt ipsi in DEum ejusque Providentiam referre quam impiis & Diabolo adscribere, licet quod in impiorum actionibus, quibus pii affliguntur, criminis est, totum ab ipsis est & non à DEO permittuntur & diriguntur, ideo, inquam, DEum primariò respicimus & cum Davide dicimus: *Dominus præcepit Simeï ut malediceret Davidi.* 2. Sam. XVI.

10. Hac ratione igitur exponendum quod est Act. IV. 27. 28. Nempe consilio suo decrevit & præfinivit DEUS Filium suum ab illis affligi, (nempe Herode, Pontio Pilato, Gentibus & populis Israël) quia cum illos ad affligendum paratos & reapse, nisi prohiberentur, afflictuos esse, prævidisset, non voluit prohibere sed decrevit permittere ut fieret, eorumque malitia benè uti. Præfinivit itaque fieri, quia permisit fieri, sive potius, quia præfinivit permittere ut fieret (quod enim in tempore permittit ab æterno permittere statuit) & quia in bonum finem, quod fieri permittebat, ordinavit.

§. XII.

FRIDEMANNUS BECHMANNUS, SS. Theol. D. & Prof. quondam in Acad. Jenens. in Annotationibus Uberioribus ad Institutiones Catecheticas Cunradi Dieterici, Francof. & Lips. ed. in 4. a. 1707. cum Præf. Joh. Fr. Buddei de origine & autoritate Catechismi, in Artic. de Electione p. m. 298. 299. Prædestinatio (inquit) specialiter sumitur interdum quatenus opponitur reprobationi & sic notat hominum quos DEUS prævidit finaliter in Christum credituros destinationem ad vitam æternam factam prius quam essent homines. Interdum apud antiquos Patres generaliter quatenus notat hominum destinationem ad aliquem terminum nempe vel ad vitam æternam, vel etiam ad damnationem. Posterior acceptio arridet *Calvinianis* quibus familiaris est distinctio prædestinationis ad vitam & mortem sive damnationem. Verum prior præferenda est secundum Scripturam quæ scil. est tantum ad vitam æternam. Vid. Ep. ad Rom. IIX. v. 29. 30. Excipiunt quidem CALVINIANI quod Act. II. 23. *Christus definito consilio dicatur traditus* & Cap. IV. 27. 28. dicatur *Consilium DEI decrevisse, quæcunque adversus Christum susceperunt hostes*. Resp. Loca hæc aliena sunt à præsentis loco. Hic enim quæstio est: An in Scriptura vox Prædestinatio sumatur pro prædestinatione ad damnationem? Quod non probent hæc loca patet ex eo quia agunt tantum de destinatione Christi ad passionem & mortem temporalem. Ubi obiter hoc observandum, quod cum Mors Christi & alia quæ hostes contra eum susceperunt, dicuntur à DEO destinata, Christi mors & quæ ei acciderunt, possint considerari dupliciter (1) quatenus sunt media ad salutem (2) quoad malitiam hostium Christi. Destinatio DEI spectat ad mortem Christi ut medium salutis, non vero quoad malitiam hostium,

Bechmanni

JOHAN-

§. XIII.

Qvensted

JOHANNES ANDREAS QVENSTEDT, SS. Theol. D. & Prof. qvondam in Acad. Witteberg. Disputatione Theologica Witteberg. hab. & ed. a. 1662. de Causa peccati Cap. I. Sect. II. §. XVII. Ad illa verba (inquit) Act. II. 23. Cap. IV. 27. 28. *Christus definito Consilio & Præscientia DEI traditus est* &c. dicimus distinguendum esse inter definitum Consilium Divinum & inter præscientiam. *Hæc* tantum respicit factum Judæorum absque ulla ejusdem approbatione. *Illud* verò salutarem passionis Christi finem. Decevit itaque DEUS, non ut Judæi vel Pilatus hoc facerent (ceupatet ex Act. IV. 27. ubi dicitur: *eos convenisse in unum*) sed potius, ut salutaris ista passio fieret. Hinc PROSPER. *Actio displicuit Passio grata fuit.* Conf. id. Qvenstedius in System. Theol. Part. I. Cap. XIII. Sect. I. th. 22. p. 534.

§. XIV.

Broch-
mand

CASPARUS ERASMUS BROCHMAND, SS. Theol. D. & Prof. qvondam in Acad. Hafniensi Regia, Systemate Universæ Theologiæ, edit. Ulm. in fol. d. a. 1658. Tom. I. Artic. XI. de Peccato Cap. VIII. Qv. II. n. 2. p. 192. Quo sensu (inquit) Christus dicatur occisus τῇ βελῇ καὶ προγνώσει τῷ Θεῷ Act. II. 23. IV. 27. 28. discendum est è Scripturis. Sanè qvī dixerit: DEUM adegisse Judæos instinctive ullo, sive arcano sive manifesto, incitasse eos ad crucifigendum Christum, graviter erraverit. Scriptura enim de cæde Christi à Juda & Judæis perpetrata ita disserit, ut eam gravissimum peccatum pronunciet, Matth. XXVI. 24. & per manus ἀμαρτωλῶν καὶ ἀνόμων designatam esse disertè dicat. Matth. XXVI. 25. Act. II. 23. Qvocirca si statuatur qvōd DEUS Judæos adegerit ad cædem Christi, constituitur DEUS causa peccati longe gravissimi eaque principalis. Nam si Judas & Judæi fecerunt, Judæi nonnisi organa fuerunt operis, à DEO, tanquam Causa principali, intenti. Quo qvid absurdius dici potest. Nec est qvōd reponas, disertè dici à Spiritu DEI, Christum ὠρισμένη βελῇ καὶ προγνώσει τῷ Θεῷ ἐκδοῦν per manus ἀνόμων cruci affixum esse. Nam qvō ὠρισμένη ista βελῇ DEI referenda sit, monstrant Scripturæ. βελῇ itaque ὠρισμένη τῷ Θεῷ primo referri debet ad tempus passionis & crucifixionis

cifixionis Christi à DEO definitum. Tentarunt Judæi sæpè Christum occidere sed non potuerunt, quia nondum venerat hora ejus Joh. VII. 30. At quando in horto impetunt Christum, audiunt à Christo: *Hæc est hora illa vestra & potestas tenebrarum* Luc. XXII. 53. Christum itaque ὥρισμένη βελῆ τῷ Θεῷ ἐκδοῖν occidi per manus ἀνόμων ita explicat Scriptura: Ne tum quidem potuisse Judæos occidere Christum, nisi istud tempus occidendo Christo divinitus definitum fuisset. Monstrat hoc Christus ita alloqvutus Pilatum Præsidem: *Non haberes potestatem adversus me ullam nisi Tibi data esset à Supernis.* Deinde occiditur Christus per manus Ἀνόμων ὥρισμένη τῷ Θεῷ βελῆ habita ratione & respectu ad finem, ob quem DEUS factum adeò impium fieri permittit, qui fuit generis humani redemptio interprete D. Petro Act. II. 36. Id. ibid. Art. XII. de Providentia Cap. II. Qv. III. n. 5. p. 210. 211. • Mors Christi (inquit) adscribitur in Scripturis & DEO & Hominibus. DEO adscribitur Mors Christi quando docetur traditum esse Christum definito DEI consilio & præscientia. Act. II. 23. Judæ verò, Pilato, Herodi, ἀνόμοις Judæis, eadem mors Christi tribuitur, ut aliis locis ita Act. II. 23. IV. 27. 28. Sed videndum jam est quæ disparitate mors Christi & DEO & hominibus adscribatur. Filius DEI traditur ὥρισμένη βελῆ & προγνώσει DEI: tum quia veluti nihil fit casu ita neque mors Christi adeò ut Judæi Christum occidere non potuissent nisi Christus consilio DEI sponte sua ad moriendum se obtulisset. Joh. X. 18. Luc. XXII. 53. tum quia consilio & præscientia DEI moritur Christus ut morte sua genus humanum à peccato & morte liberet atque salvet. At verò Judas, Pilatus, Herodes, Judæi, quando in occidendo Christo occupantur, non spectant hoc, ut Christi morte expientur omnia omnium hominum peccata. Huc enim universa sua opera si collimassent, non peccassent. Sed Judas hoc quærit prodendo Christum avaritiam suam ut expleat. Luc. XXII. 2. 3. sq. Pharisei hoc intendunt occidendo Christum, ne invalescente Christi doctrina, jacturam existimationis & bonorum faciant. Joh. XI. 47. Pilatus hoc spectat condemnando Christum, ut populi Judaici invidiam & Cæsaris iram declinet Matth. XXVII. 24. Marc. XV. 15. Joh. XIX. 12. Et quia hos fines

planè impios, morte Christi intendebant: inde est quod Spiritus DEI disertè dicat Christum interemptum esse & cruci affixum. *Ἀφ' ἡν ἡρῶν ἀνόμεον* Act. II. 23. Dices Rotundam Scripturæ assertionem esse, Herodem, Pilatum, Gentes, populum Israël fecisse ὅσα ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ βουλὴ σὺν πονηρίᾳ παρέδωκεν. Act. IV. 28. *Concedo.* Sed sensu isto, quem istis verbis intendit DEI Spiritus. Impietatem certè Herodis, Pilati, Judæorum in cæde Christi admissam, DEI manus & consilium neutiquam prædefinivit: DEUS enim est ἀπειραστός καὶ κενός Jacob. I. 13. sed DEUS ita moderatus est impium istorum hominum factum, ut fini à DEO intento, qui fuit generis humani per mortem Christi redemptio, subservire necesse habuerit. Consimilem loqvendi formam usurpat DEI Spiritus ubi agit de venditione Josephi Gen. XLV. 4. 5. 6. sq. L. 20.

§. XV.

Feurbor-
nii

JUSTUS FEURBORNII, SS. Theol. D. & Prof. quondam in Acad. Marpurg. ac Giessens. Superintendens it. Hasso-Darmst. in operibus Theologicis, uno volumine congestis, editisque Giessæ in 4. A. 1671. Fascicul. II. Disp. II. §. 24. sq. pag. 180. 181. Ad dictum Act. IV. 27. 28. (inquit) nota (1) particulam *ὅτι* enim complicare v. 27. cum v. 25. 26. & ostendere verum prædictionis Davidicæ complementum & eventum. (2) Conventum istum notare con-
spirationem & conjunctionem ad nefarium istud opus producendum. (3) Israëlitas & Gentiles dici convenisse ad faciendum non quoad ipsorum intentionem sed eventum. Sæpe enim verba videntur sonare conatum & intentionem cum duntaxat exprimant eventum & executionem. (4) Per *manum DEI* intelligi ejus virtutem & potentiam ut constat ex collatione v. 30. 33. (5) Per *παραδοσµὸν* intelligi actum DEI, quo suum Filium tradere constituit in mortem, generi humano vitam allaturam. (6) valde emphaticè Sp. S. loqui, dum testatur, divinam βουλὴν præfuisse παρέδωκεν fieri illa, quæ Pontius Pilatus, Herodes, Gentes & Israëlita præstiterunt. Quia phrasi observabili Sp. S. ideò usus est, quia voluit nobis suggerere distinctionem inter *facti essentiam* & *facti circumstantiam*. DEUS & homines peccatores suo modo simul concurrerunt in Christi interemptione & crucifixione, quando illa conside-
ratur

ratur ut factum aliquod ἑστωδω; spectatum. At in eadem con-
venerunt valde dispariter, quando ipsius circumstantiae adhaerentes
ponderantur. Judæi enim & Gentes pessimo animo & sine noxio Chri-
stum interfecerunt, DEus Pater verò voluit sui Filii crucifixionem o-
ptimo animo & sine nempe in redemptionem generis humani. Qua
de re qui plura legere cupit, adeat *Leonem* serm. 16. de passione Do-
mini & addat FLACIUM Part. II. Clav. Scripturae p. 388. ubi de essen-
tia & circumstantiis facti aut rei clarè differit. Vel puer igitur in-
telligat grandem inconsequentiam in hac collatione: Herodes, Pon-
tius Pilatus, &c. convenerunt ad faciendum, quaecunque manus &
consilium DEI prædefiniverunt *πρόβου* fieri, Ergo fuit absoluta DEI
βουλή necessitans & necessitate inevitabili instigans, urgens & im-
pellens illos ad Christum trucidandum. An enim Divina *βουλή*
est statim absoluta & simplex & inevitabiliter necessitans? Annon
Divina *βουλή* respicit Christi crucifixionem, quatenus fuit saluti-
fera & opifera generi humano? An Divina *βουλή* incitat homines
ad patranda peccata? Sed mitto phantasmata & plasmata argutiarum
Calvinisticarum.

§ XVI.

Mayeri

JOH. FRID. MAYERUS, SS. Theol. D. & Prof. in Acad.
Gryphisw. Superintendens it. Generalis Pomeraniae Sueciae & Rugiae,
in Dissertatione Carolina Gryphisw. hab. & edit. A. 1702. de Qua-
estione: Utrum ipse DEus necem Redemptori intulisset, si abstinuis-
sent homines? §. IX. p. m. 23. 24. DEus (inquit) ad perficiendum,
quod semel fecerat, de redimendo per cruentam Filii mortem ge-
nere humano, decretum, malitia Judæorum haudquaquam indiguit.
Adeoqve hostium invidiam, falsa testimonia, crudelitatem, odium,
quibus morti turpissimæ sanctissimum DEI Filium tradiderunt, neu-
tiqvam probavit nedum decrevit. Quamvis Reformatorum quidam
hoc non dubitaverint asserere ex Act. II. 23. IV. 27. 28. XIII. 27. E-
nimverò quis non videt, decretum illud definitum, dici factum
duntaxat de eventu, cruenta nempe morte Filii DEI pro salute ho-
minum obcunda; non de mediis sive de actionibus hominum, præ-
visis quidem præscitisque & per Prophetas etiam prædictis, sed spon-
taneis, quibus demum oblatis & permissis ad eventum usus est DEus.

Atque ita jam olim *Justinus Martyr* in dialogo cū Tryphone eandem solvit objectionem, respondens ὅτι συνεζήνωσαν ὁ Θεὸς πανηγομένους πνηγὰς ἔχ' ὅτι ἴδ' ἔτι ἐποίησε. Conf. Grotium ad Luc. XXII. 22. *Episcopium* respons. ad LXIV. quæstiones quæst. 33. *Pearsonium* p. 330. ad Symbolum. Ex Nostratibus B. *Frantzius* Schola Sacrificior. Diff. V. §. 101. sqq. B. *Feuerbornium* Fasc. II. disp. II. p. 178. B. *Dorfscheum* peculiari dicta Lucae loca Dissertatione explicantem.

§. XVII.

Crenii

THOMAS CRENIUS, Lugduni in Batavia degens Optimis omnino ex Lutheranis Theologis annumerandus, in Parte XV. Animadversionum Philologicarum & Historicarum, edit. Lugduni in Batavis A. 1706. in 8vo. §. VI. p. 65. 66. Hieron. Zanchius (inquit) Tom. II. Oper. Lib. V. de natura DEI C. II. Qv. i. col. m. 479. edit. opt. „Genev. 1619. in fol. scribit. Semel legitur nomen Prædestinationis & „*πρωτοῦ* in significatione quæ ad reprobos accommodari potest. Convenerunt (Herodes scil. & Pilatus) ad faciendum quæcun- „que manus Tua & consilium Tuum *πρωτοῦ* παρέδωκε i. e. prædesti- „naverat ut fierent. Act. IV. 28. Possunt enim hæc verba imò & „debent referri ad eos etiam qui adversus Dominum convenerunt re- „probos, Pilatū scil. & Herodem, nempe DEum prædestinasse non solū „ut Christus moreretur. Atque ita Herodes & Pilatus fuerunt ad „mortem Christi prædestinati. Hæc Zanchius. At neutrum (respondet CRENIUS) habetur in Textu, neque de manibus Herodis & Pilati, neque quod hi fuerint ad mortem Christi prædestinati. Potius quia DEus prævidit, illos conventuros talemque nequitiam patruros & facinus, salutariter eo usus est, decrevitque fieri finis intuitu non facere; respicit enim *πρωτοῦ* voluntatem hostium ac pravitatem animi, non ut prædeterminans & præmovens ad illam, sed ordinans ac dirigens ad illa, quæ consilio salutis constituendo cohærent. Est igitur aliud scelus Judæorum, quod in occidendo Principe vitæ designarunt & aliud est ejusdem directio & determinatio ad bonum finem. Non enim, quod bene habet ANDR. OSI- ANDER in notis ad h. l. Herodes & Pilatus propter aliquod DEI decretum convenerunt, sed quia sponte erant conventuri, ideò DEus decretum suum interposuit & illorum consilia ad bonum finem ordi-
navit

navit Digna sunt LEONIS I. magni dicti, verba, ut hic repetam è Sermone XVI. de Passione Domini f. m. 154. a. edit. Colon. 1547. in 8vo quam præ cæteris commendo: *Apostoli Spiritu DEI pleni, cum inimicorum Christi minas savitiamque paterentur, concordi ad DEum voce dixerunt: Convenerunt enim verè in civitate ista adversus puerum Tuum Jesum, quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus cum gentibus & populis Israël facere quæ manus Tua & consilium Tuum decreverunt fieri. Numquid iniquitas persequentium Christum ex DEI orta est consilio? & illud facinus, quod omni majus est crimine, manus divinæ præparationis armavit? Non hoc planè de summa justitia sentiendum est, quia multum diversum multumque contrarium est, id quod in malignitate Judæorum est præcognitum & quod in Christi est passione dispositum. Non inde processit voluntas interficiendi, unde moriendi, nec de uno extitit Spiritu atrocitas sceleris & tolerantia Redemptoris. Non enim impias furentiura manus immisit in se Dominus, sed admisit, nec præsciendo quod faciendum esset, cœgit ut fieret, cum tamen ad hoc carnem suscepisset ut fieret.* Conf. omnino B. D. Seb. Schmid. Disp. XVIII. in Formul. Concord. §. 2.3. sq. p.m. 485. sq. edit. Argent. 1696. in 4to & B. JOH. TOB. MAJORIS adnotata in Acta p.m. 79. sq. edita Jenæ 1668. in 4to quæ ideò adduco, quia in Indice istis adnotatis subjuncto hic Actuum locus omissus est. B. JOHAN. CONR. DANHAUERUS, Part. I. Hodom. Spir. Calv. Phantasm. IV. p. m. 1030. sq. ed. Argent. 1654. in 8to. refellens Calvinii, Christoph. Massonii, sive Becmanni, Spanhemii & Cocceji opiniones, putat, *τὸ ad faciendum* connecti posse non enim remotiori *τῷ* convenerunt; sed cum priori Jesu. Quam expositionem suo loco relinquimus.

§. XVIII.

JOH. TOBIAS MAJOR, SS. Theol. D. & Prof. quondam in Academia Jenens. Annotatis ad Acta Apostolorum, editis per M. Joh. Eliam Rohrmahler/ Concion. Aul. & Opid. Rudolstadt. a. 1668. Jenæ in 4. p. m. 79. 80. Sunt (inquit) qui prædestinationem Christi probant ex Act. IV. v. 28. ejusque phrasi: *fecisse Judæos quæ ut fierent DEus prædestinaverat*, quam ab illa Angelorum & hominum distinguunt, quod Scholasticorum est commentum, qui de electione Angelorum ad gratiam & gloriam nondum convenère, an gratiæ

Majoris,

fit an *meritorum*. Illud plerique recentiorum : hoc *Corn. Janse-*
nius, in suo *Augustino* tuentur l. 9. c. 10. & 13. *Moses* verò *Amy-*
raldus Cap. VII. vocem prædestinationis hic *laxiori* *significatu* u-
 surpari contendit, quatenus *providentiam DEI Creatoris Universi* de-
 signat sive *conservationem* & *directionem omnium quæ sunt* & *quæ*
fiunt in mundo, ita ut nihil illorum eveniat, quod non à consilio
Divino ut ordinante fluat sive à *causis naturalibus* dependeat vel et-
 iam *fortuito* & *casu* accadat secundum Ps. CXV. 3. Eph. I. 11. &
 hunc locum. Quo ipso denuo à Socinianis paululum discedit qui in
 strictissima significatione id verbi communiter accipiunt. Admitti-
 mus in omni *actu moraliter malo*, tria concurrere. I. *Substantiam*
 ac *Entitatem* ipsius *actus* peccato substratam. II. *Vitiositatem mo-*
ralem & III. *Ordinabilitatem* illius *ad bonum finem*. Negamus
 autem causam primam influere ad *formale actus peccaminosi* quia ta-
 lis sive quoad *speciem naturæ* sive quoad *speciem moris* consideretur,
 quia de re alibi egimus & ostendimus ex indole & ingenio vocis
 neutrum fluere, nec *absolutum* aliquod *decretum* sive *de fine* sive *de*
mediis ad finem, quod volunt *Prædestinatiani*; neque *prædeter-*
minationem Divinam voluntatis humanæ hic & nunc ad agendum
 sive *physicam* sive *moraalem* quam introduxerunt Scotistæ & Domi-
 nicanæ. Utrumque enim figmentum necessitationem potentia libe-
 ræ intrinsecam necessariò subinfert, quod illi utraqve manu largi-
 untur, interprete Samuele Rætorforte, Scoto, Exercitat. Apologet.
 pro Divina gratia. I. Cap. IV. quo *contingentie* & *decreti abso-*
luti conspirationis modum tradit, fundatum in eo, quod *DEUS*
verè efficienter sive *ad modum Cause Physicæ* prædeterminet omnes
causas secundas.

§. XIX.

Lenæi

JOHANNES CANUTUS LENÆUS, SS. Theol. D. & Ar-
 chiepiscopus quondam Upsaliensis, in Commentario in Evangelium
 & Acta Apostolorum, Upsaliæ edito, in 4to. p. m. 355. 356. Pro-
 phetiam de passione Christi ad præsentia tempora accommodant.
 Apostoli Act. IV. 27. & ostendunt se Christi cruce & afflictionibus
 præsentibus non offendi, sed magis credere, Christum esse promif-
 sum Messiam, in quem hæc omnia quadrant. Respiciunt autem ad
 exitum talis impetus & vaticinia sequentia : Dominus in coelis ir-
 ridebit

ridebit eos & dabit eos hæreditatem Filio, cum gentibus usque ad fines terræ. Contumaces verò confringet tanquam vas figuli. Ps. II. Unde & subjiciunt v. 28. Non impedient sed promovebunt consilium DEI. DEus enim constituit hoc modo plantare, promovere & salvare suam Ecclesiam. Et quod illi ad tollendam Evangelii doctrinam meditantur, DEus ad ejusdem promotionem diriget & amplificationem. Sicut infra Cap. VIII. 1. & 4. *Id ibid.* ad v. 25. 26. Act. IV. Scripturarum oracula consulunt Apostoli, hæc omnia quæ Christo ipsisque contigerunt, per Spiritum S. antea fuisse prævisa & prædicta; fide igitur speque firma credunt, sicut præsciente atque permittente DEO ista fiunt, ita etiam à DEO dirigi ad salutarem finem. Itaque in DEI moderatoris potestate noverunt, omnia sita esse, in cujus paterna voluntate confidunt, ac sperant fore, ut Reges, Principes & Potentes, qui nunc adversus Christum sæviunt, aliquando futuri sint nutritores & defensores Ecclesiæ juxta illud Esai. XLIX. 23. & cap. LX.

§. XX.

SEBASTIANUS SCHMIDIUS, SS. Theol. D. & Prof. qvori- Schmidii
dam Argentoratensis, in Concione peculiari ad Act. IV. 27. 28. p. 1592. Der außerlesenen Kern-Sprüche Göttlicher Heil. Schrift ed. Luneb. in 4to. a. 1686. dieser Worte / (inquit) Sie haben sich versammelt zu thun / was dein Hand und dein Raht zuvor bedacht hat / das geschehen solt / mißbrauchen sich diejenige gar übel / so sonderlich unter den Reformirten den blossen Raht-Schluss Gottes Vorgeben / Krafft dessen auch die Menschen die Sünde nicht vermeiden / noch anders thun können / als sie thun / gleich als solten auch hie Herodes und Pilatus / sampt den Juden und Heyden / nicht anders haben thun können / sondern Christum so schändlich mißhandeln / creuzigen und tödten müssen / weil es Gott von Ewigkeit also beschloffen gehabt. Aber dieses ist horrenda res, eine greuliche Lehre / wie Calvinus selbst bekennen muß / und keines weges die Meinung unsers Texts. Machtet auch Gott zum Urheber der Sünde / wie längst von den Unsrigen dargethan worden ist. Disß ist aber die Meinung mit wenigen / daß die Feinde Christi sich versammlet

sammlet haben/ zu thun/ *ὅσα*, so viel ihnen **GOTT** nach seiner Allmacht und ewigen Macht / den er nach seiner allwissenden Vorsehung gemacht/ zugelassen und verhänget hat. So viel/ und nicht mehr konten sie thun/ ob sie schon meineten mehr zu thun/ und Christum auch gerne im Grabe hätten behalten wol-
len. Darum gedenkt auch unser Text der Hand Gottes / in welcher alles stehet / daß Gott / der es in seiner Gewalt hat-
te/ es geschehen zu lassen oder nicht / nach seinem Rath es hat
geschehen lassen/ aber im übrigen die Gewalt beyde des Teuf-
fels und der bößhafftigen Menschen zurück gehalten. Warum
aber Gott es also verahnten / und zugelassen/ das ist das Hehl
und die Seligkeit der Menschen/daß Christus also vor uns litte
und stürbe / Vergebung der Sünden / Leben und Seligkeit ver-
dienete und erwürbe. His verbis *πῶς αὖ ὅσα* &c. Reformati
& alii ad absolutum decretum abutuntur, quod horrendum est & DE-
um Autorem peccati facit. Sed dicunt Apostoli, quantum manus
& consilium DEI permiserunt, juxta prævisionis decretum, non plus.
Ideò manus DEI fit mentio in qua omnia sita sunt. Quare autem
permisit DEUS? In salutem nostram.

§. XXI.

Stisseri

WOLFFGANG MELCHIOR STISSER, SS. Theol. D. & Ec-
clesiæ Hall. Sax. Pastor, in Jesu Patiente, Conc. 38. Vorbereitung.
ita loquitur: Eine hochwichtige und hochbedenckliche Asseverati-
on und Bekräftigung finden wir in dem geistreichen und in-
brünstigem Gebethe / welches die heiligen Apostel sambt andern
Gläubigen gesprochen / Apostel-Gesch. c. 4. v. 27. 28. Da
sie unter andern gesagt: Wahrlich ja / sie haben sich ver-
sammlet über dein heiliges Kind **JESUM** / welchen du
gesalbet hast / Herodes und Pontius Pilatus mit de-
nen Heyden und dem Volck Israel / zu thun / was dei-
ne Hand und dein Rath zuvor bedacht hat / das gesche-
hen sollte. Welche Worte keines weges dahin zu deuten/ als
wären Pilatus / Herodes und die Juden Decreto & prædestina-
tone

tione Divinâ durch einen sonderlichen Göttlichen Rath, Schluß
 angetrieben worden / Christum zu tödten / wie nicht nur vor-
 mahls Zanchius, Piscator, und andere Lehrer der Reformirten /
 sondern auch noch neulich Nicolaus Arnoldus ad Act. 2. 23. p. 261.
 hat vorgegeben / und meynet / wenn das nicht zugegeben wer-
 de, müste folgen / daß das Werk der menschl. Erlösung ab ar-
 bitrio Judæorum dependiret / und wohl hätte gar nachbleiben und
 nicht geschehen können. Aber das folget noch lange nicht;
 Denn / ob zwar wohl Gott das Leiden Christi beschlossen / so
 hat er doch nicht beschlossen / daß es durch die Boshaftigen Ju-
 den / Herodem und Pilatum geschehen solte / sondern hätte wohl
 andere Mittel gewußt solches zu vollstrecken / als zum Exempel:
 Er hätte ihn können in Gegenwart des Jüdischen Volckes auff
 den Delberg fordern / und daselbst sterben lassen / wie Mosen
 auff dem Berg Nebo, auff die Spitze des Gebirges Pisga, 5. B.
 Mos. 34. v. 1. NB. **Unser Heyland selbst** hat eben bey
 seinem Leiden den rechten Verstand dieser Worte gezeiget / und
 Pilato vorgehalten / als derselbe zu ihm gesaget: Redest du
 das von dir selbst / oder haben dir es andere gesagt. Dar-
 auff hat Christus geantwortet: Du hättest keine Macht ü-
 ber mich / wenn sie dir nicht wäre von oben herab ge-
 geben worden; Als hätte er sagen wollen: was du mit mir
 vorgenommen / und noch vornehmen wirst / das hat zwar
 Gottes Hand / in welcher alles stehet / und die auch alles än-
 dern kan / geschehen lassen: Aber sein heiliger Rath ist auch dabey
 zu erkennen / nach welchem Er alles zum guten heiligen Zweck
 dirigiret und gerichtet / nemlich / zur Erlösung des menschlichen
 Geschlechts. Denn wäre es ausser dem gewesen / so hätte Er
 mir nimmermehr so viel Schmach / Hohn und Spott / Stries-
 men und Wunden / ja den bevorstehenden Creuzes-Tod anthun
 lassen. Huc usque B. Stisserus.

Sectio Se-
cunda.

SECTIO SECUNDA.

*exhibens**Interpretationem nostram dicti præsenti-
tis, ea, quæ fieri potuit, industria,
propositam.*Exegetica
propria

§ I.

Connexio
Textus
cum præ-
ced. &
subsequ.

Non frustra posita est præsenti in dicto Act. IV. 27. 28. particula 2da sed ad insinuan-
dam connexionem antecedentium & subsequen-
tium, quæ in nervum quendam contracta ita
se habet: Sacerdotes cum Sadducæis, quibus
infesta erat doctrina de Resurrectione, incar-
cerant Petrum & Johannem, auditoribus plu-
timis conversis, & manè sistuntur Synedrio, qui rogati, quæ pote-
state ægrum sanarint, in nomine Jesu, lapidis angularis, ab ipsis Ar-
chitectis rejecti, id factum ajunt, nec extra illud nomen salutem ob-
tingere ulli: Consultatione inita, quum miraculo illi nihil oppo-
nere possent, interdicitur Apostolis, ne Jesu nomen prædicent: illi
contra magis DEO obediendum dicunt & cum comminatione di-
missi, cum suis unanimi voce prædicant, quod juxta Davidis vati-
cinium frustra Reges & Principes terræ adversus Dominum & Chri-
stum ejus tumultuentur, precantes, ut fiduciam loquendi concedat
manumque per miracula extendat: omnes Spiritu S. repleti in uni-
tate & bonorum communione, ad quam nominatim Barnabas pecu-
niam ex agro divendito acceptam contulit, perseverantes. Unde
tres oriuntur eaque cardinales Capitis IV. Act. Apost. partes, quarum
Prima Petri & Johannis coram Synedrio examinatorum cum com-
minatione dimissio. à v. 1. --- 21. *Secunda* Ecclesiæ pro *παρρησία*
loquendi precatio & passionis Christi annunciatio. v. 22. --- 31. *Ter-
tia* Ejusdem unitas & bonorum communio Barnabæque ad eandem
collatio-

collatio v. 32. -- 37. SEB. SCHMIDIUS Concione pecul. in Act. IV. 27. 28. pag. 1593. der außerlesenen Kern-Sprüche. Die Apostel und ihre Gemeine (inquit) sind auff die Betrachtung des Leidens Christi gekommen durch den Fall der sich auff denselben Tag mit S. Petro und Johanne begeben hatte: wann diese beyde Apostel um der Predigt willen von Christo sind gefänglich genommen / für den Nacht zu Jerusalem geführt und von diesem ernstlich bedræuet worden / nicht mehr in den Rahmen Jesu zu predigen. Diese Verfolgung hat sie bewogen / sich des Leidens Christi zu erinnern und Gott zu bitten / ihnen Freudigkeit zu geben / das Wort zu predigen / ob sie gleich dabey mit Christo auch leiden und Verfolgung ausstehen müssen. Und ist ihre Meinung. Warlich ja HErr es ist freylich also / daß Herodes und Pilatus sampt den Juden und Heyden sich versamlet haben über dein heiliges Kind Jesum. Aber wie sie sich über dein Kind Jesum versammlet haben / also versammlet sie sich noch wieder seine Kirche und wieder uns seine Diener und also haben sie uns bedræuet das Wort nicht zu reden von dem Rahmen Jesu. Aber HErr siehe an ihr Dræuen / und gib deinen Knechten mit aller Freudigkeit zu reden dein Wort. Continentur autem in dicto nostro præsentibus, qvo doctrina de Passione Salvatoris nostri in nucleo repræsentatur, sex de eadem momenta, eaqve palmaria, quæ ordine veniunt examinanda, atqve ea, quæ fieri poterit, industria, explicanda, nempe I. Qvis sit passus? Sanctus. Filius DEI. Jesus. Christus. II. Qvo loco sit passus? In Civitate Hierosolymitana. III. A quibus hominibus & quomodo sustinuerit passionem? Gentibus. Judæis. Herode & Pontio Pilato. IV. Quoniam robore sit passus & consilio? Divino. V. Objectum Personale. Pro quibus sit passus? Pro omnibus hominibus. VI. Quem in finem & eventum sit passus? In salutem omnium & singulorum hominum.

§ II.

Qvisnam ille sit, qvi passus sit, & quomodo in dicto nostro describatur, egregie pariter ac solide exposuit SEB. SCHMIDIUS Conc. pecul. in h. l. p. 1587. sqq. der außerlesenen Kern-Sprüche. Nempe JESUS, tum ratione personæ, secundum quam est *ὁ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ*, non servus DEI, sicut David Luc. I, sed Filius DEI naturalis,

Summa
Meditationis
præsentis,

I. Qvis sit
passus?

turalis, vi vocis præcipua, à qua minus recedendum, quia Christus in Scriptura dicitur Filius DEI Unigenitus Joh. I. & III. proprius Rom. VIII. ab æterno genitus. Ps. II. Unde vox in nostro Textu sumpta. Nulli enim homini nec angelo dictum est: Filius meus es Tu &c. Hebr. I. Idem verò homo in unitate personæ; tum ratione officii, juxta quod est משיח intelligendus super quo coram Pilato & Herode accusatus est ut & de eo quod esset Filius DEI. Hæc enim summa totius accusationis, ut historia passionis testatur, ut quæstio fuerit: Num JESUS Nazarenus sit Christus & Filius DEI? nisi quod Judæi malitiose perverterunt ut pessimi Calumniatores, quasi Christus voluisset esse Rex terrenus. Ubi verò Jesus innocentissimus. Qui etsi Filius DEI fuit, non tamen venit regnare sed salvare. Adscribamus ipsa B. SCHMIDII verba, quanquam prolixiora, quia Concio hæc non ubivis est obvia nec cuilibet ad manus. Ita autem habent. Es wird uns der leidende HERR JESUS nachdrücklich beschrieben nicht nur nach seinen Nahmen sondern auch nach seiner Person und Ampte. Nach seiner Person daßer sey *אֵלֹהִים מֵיָסַד* das heilige Kind Gottes / wie es unser Hehl. D. Luther recht und wohl verdolmetschet hat. Denn obgleich etliche sind / welche durch das Wort *מֵיָסַד* einen Knecht wollen verstanden haben: ob auch wohl nicht ohne ist / daß der König und Prophet David Luc. I. (add. Act. IV. 25.) *מֵיָסַד* das ist ein Knecht Gottes / genennet wird / so heisset doch dieses Wort nicht so sehr einen Knecht als einen wahrhaftigen natürlichen Sohn: Von welcher Krafft und Bedeutung wir auch durchaus für uns selbst nicht abweichen sollen / wo uns die Heil. Schrift nicht vorgehet und uns solches durch ihre eigene Erklärung heisset. Das thut sie aber hie nicht / sondern stärcket und besteiffet uns darinnen / daß Christus der HERR sey nicht nur Gottes Knecht / wie David und andere Menschen / sondern der wahrhaftige und natürliche Sohn Gottes / der eingeborne Sohn Gottes Joh. I. & III. der eigene Sohn Gottes Rom. VIII. Und daß es nicht weitläufftigen Beweifens bedürffe / so nimmt die Christliche Jerusalemitanische Gemeinde ihre Wort aus dem II. Psalm welchen Sie von Anfang angezogen und gesprochen: **HERR**

HErr der du durch den Mund Davids deines Knechts
 gesaget hast: Warum empöhrten sich die Heyden und
 die Völcker nehmen für das umsonst ist? Die Könige der
 Erden treten zusammen / und die Fürsten sammeln sich
 zu hauffe wider den HErrn und wider seinen Christ.
 Warlich ja Sie haben sich versammlet über dein heiliges
 Kind IEsu. Wie nun diese Worte aus dem II. Psalm an-
 gezogen worden / also ist ohn Zweifel auch das Wort *naic* oder
 Kind daraus genommen. Der Psalm aber erkläret es also /
 daß Christus sey der natürliche Sohn Gottes / welchen er aus
 seinem Göttlichen Wesen gezeuget hat. Denn also redet im Ps.
 Gott der Vater Christum an: Du bist mein Sohn / heut
 hab ich dich gezeuget. Wo hat aber GOTT der Va-
 ter jemahlen zu David oder einigem Menschen / oder daß ich
 mit St. Paulo noch kräftiger rede: (Hebr. I.) Zu welchem
 Engel hat Er jemahls gesagt: Du bist mein Sohn /
 heut hab ich dich gezeuget? So ist nun Christus der
 HERR ein Kind und Sohn Gottes weit über alle Engel
 und Menschen / nicht geschaffen / wie die Engel und Men-
 schen / sondern von Ewigkeit gezeuget nach seiner Gottheit.
 Welche seine Gottheit auch dergestalt mit der Menschheit
 persöhnlich vereiniget ist / daß obgleich nach der Menschheit er
 mancherley Leiden empfunden und endlich gar gestorben / er
 doch das Kind und eingeborne Sohn Gottes gewesen und ge-
 blieben ist / und mit der Wahrheit gesaget und gegläubet wird:
 daß Herodes und Pilatus sich versammlet haben wider das
 Kind oder den Sohn Gottes IEsu / und der IEsu / wie-
 der welchen sich Herodes und Pilatus versammlet haben / sey
 das Kind oder der eingeborne Sohn Gottes. Dieses sey ge-
 sagt von der Person Christi. Von dem Ampte des HErrn
 wird gesaget / es habe Gott der Vater sein Kind IEsu
 gesalbet: nemlich also daß er sey der *nmw* der gesalbete Christ
 des HErrn. Wie die Worte des Psalms lauten: Die Für-
 sten rathschlagen wider den HErrn und seinen Ge-
 salbten

salbten. Oder wie die Worte im Act. IV. vor unserm Text angezogen sind: Wieder den HErrn und seinen Christ. Dis ist das Ampt/darüber der HErr Christus so wol vor Pilato als Herode angeklaget worden ist/das er ein König der Juden sey. Dazu ist er gesalbet / dazu ist er gebohren / und in die Welt kommen / wie er ausdrücklich vor Pilato bekannt hat. Davon auch längst zuvor Gott der Vater im II. Pf. gezeuget hat und gesprochen: Ich habe meinen König eingesetzt auff meinem heiligen Berge Zion. Nun also wird uns Christus der leidende HErr in unseren Worten beschrieben. Und in diesen beyden Puncten bestehet die ganze und eigentliche Klage / welche die Hohen-Priester und Juden über den HErrn Christum geführet haben. Denn sie führten anfangs eine Klage wieder das Ampt Christi / das er gesaget hätte / Er wäre Christus ein König der Juden / wie ihre Worte lauten. Und nach dem diese Klage bey Pilato es nicht außmachen wolte / setzten sie das andere hinzu von seiner Person / er wäre ein Mensch und hätte sich selbst zu Gottes Sohn gemacht. Demnach wie in der ganzen Passions-Historie / also insonderheit vor Herode und Pilato die Frage gewesen: Ob Jesus von Nazareth der eingeborne Sohn Gottes und der Juden König / oder der gesalbete Heyland / beyde der Juden und aller Menschen sey? Aber die Juden haben theils aus Bosheit / theils aus ihrem Unverstand und Aberglauben von dem weltlichen Reiche Christi / diese Sache ganz verkehret / und fälschlich angebracht / und damit sich zu gottlosen Calumnianten gemacht / die gelästert haben / als solte Christus sich wieder den Kaysen aufgelehnet und das Jüdische Volk zum Aufruhr wider denselbigen auffgewiegelt haben / welches alles im grunde falsch / und auch durch keine falsche Zeugen scheinbahr und glaublich / keines weges aber wahr gemacht werden konte / sondern der HErr Jesus war solcher Sachen ganz unschuldig; zwar der wahre eingeborne Sohn Gottes war er / aber in die Welt gekommen / nicht das sein Reich von dieser Welt wäre / sondern das er von der Wahrheit Gottes und unserm Heyl und Seligkeit zeugete.

Hactenus Schmidius.

S. III.

§. III.

Sanctus,

SANCTUS est & vocatur (primò) in dicto nostro Jesus Christus qui passus est, in V. T. & quidem Esai. VI. 3. Angelicum enim istud trishagium non soli Patri sed Filio etiam & Spiritui S. attribuendum esse patet evidentissime ex Joh. XII. 41. Act. XXVIII. 25. Vocatur ita Esai. XLI. 20. nempe *Sanctus Israël*. Quo in Capite de Messia agi ex συναφείᾳ Textus apparet. Vocatur ita Dan. IX. 24. nempe *Sanctitas Sanctitatum* h. e. omnium Sanctissimus per Hebraismum, ubi tum voce abstractiva pro concreto posita, tum constructione ejus cum seipsa, maxima rei excellentia denotari solet. In N. T. respondet ei nomen ἅγιος quo Christus insignitur loca inter alia, Act. III. 14. IV. 27. 1. Joh. II. 20. Apoc. III. 7. Plures autem sunt causæ quare Jesus Christus, Salvator noster, vocetur **SANCTUS**. (1) *ratione personæ* quæ duabus naturis constat. Ratione naturæ Divinæ est Sanctus ille καὶ ἐξοχὴν Lev. XI. 45. cui Angeli Trishagium accinunt Esai. VI. 3. Ratione naturæ humanæ, in ὑπὸ τῷ λόγῳ sanctissimi assumptæ, est τὸ ἅγιον sanctum illud ex Maria natum Luc. I. 35. quia peccatum non novit nec inventus est dolus in ore ejus. 1. Petr. II. 22. Est ὁσιος, ἁκακός, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν Hebr. VII. 26 (2) *ratione officii*, tum *in genere*, fuit enim peculiariter ad opus redemptionis à DEO separatus, & DEO consecratus: sicut sanctificare quandoque notat ad peculiare opus expediendum destinare & ab aliis segregare. Esai. XIII. 3. tum *in specie*, quia fuit præcipuum aut potius unicum illud sacrificium DEO pro peccatis nostris oblatum Joh. XVII. 19. Ephes. V. 2. Hebr. VII. 27. IX. 28. X. 10. XII. 14. Dicebantur enim sacrificia in V. T. sancta propterea quod DEO consecrabantur & offerebantur. (3) *ratione effecti & beneficii*, quia sua passione & merito sanctificat tum *imputative*, in justificatione gratuita per fidem, tum *inherenter* & quidem vel *inchoative*, in renovatione hujus vitæ, vel *consummative* in glorificatione vitæ futuræ sempiternæ. Quia igitur Salvator noster est Sanctus Sanctorum ratione personæ, officii atque beneficii, par est quoque omnino, ut sanctitatem illam vera fide nobis applicemus. Sine ἀγιασμῷ sanctimonia nemo videbit (tum in hac tum in futura vita) DEum. Hebr. XII. 14. Ἀγιασμός

σ μὲν ille est vera fides per charitatem efficax qua purificantur corda. Act. XV. Contingit autem illa sanctificatio per verbum DEI tum ὁρῶν tum ἀκροῶν. *Sanctifica eos in veritate, sermo Tuus est veritas*, inquit ipse Christus. Joh. XVII. 17. Par est omnino sanctitatis nostræ media ne negligamus, *neque congregationem nostram deferamus* Hebr. X. 25. Et demum sanctitati, puritati & integritati vitæ ut sedulò studeamus. *Estote sancti quia & ego sanctus sum* vox seria Jehovæ in V. T. sæpe insonat. *Qui igitur Sanctus est sanctificetur adhuc* Apoc. XXII. 11. ut ita ad perfectam & beatam vitæ æternæ sanctitatem perveniat.

§. IV.

Filius DEI

FILIUS DEI (& quidem ex v. 24. Dei, qui fecit & cœlum & terram & mare & omne quicquid est in illis) est & vocatur (secundò) in dicto nostro JESUS CHRISTUS, qui passus est, non (1) per *creationem*, prout Angeli dicuntur Filii DEI Job. I 6. II. 1. XXXVIII. 9. nec (2) propter *solam eminentiam & præcellentiam Divinitus concessam*: sicut Magistratus (etiam impii) dicuntur Filii Excelsi (Jhovæ) Ps. LXXXI. 6. qui & dicuntur Filii potentum i. e. potentes Ps. LXXXIX. 7. neque (3) propter *παλιγγενεσίαν regenerationem* seu *spiritualem ex DEO generationem*, respectu cujus omnes verè credentes homines sunt & dicuntur filii DEI. Joh. I. 12. I. Joh. V. 1. Tit. III. 5. & passim: sed (4) propter *solam ex DEI Patris substantia æternam generationem* ex Ps. II. 7. coll. Prov. VIII. 24. Mich. V. 2. Quam filiationis hujus causam ut luculenter indicet S. Scriptura, ideò Christum vocat DEI Patris filium (non *κοινόν* communem sed) *ἰδίον* Rom. VIII. 32. (unde & DEUS Pater ipsius *ἰδίος* *πατὴρ* proprius Pater dicitur Joh. V. 18.) neque *ἄνισον*, inæqualem, sed *ἴσον* æqualem. Joh. V. 18. neque *ὁμογενῆ*, unà cum aliis genitum sed *μονογενῆ* unigenitum seu soligenitum, propter *μόνην γέννησιν* unicam & solitariam generationem, eamque æternam ex substantia DEI Patris. Joh. I. 14. III. 16. Proindeque Filius dicitur ἡ ἀύρα τῆς δόξης καὶ καρακτῆρ ὑποστάσεως αὐτοῦ (*πατέρε*) splendor seu refulgentia gloriæ & expressissima seu solidissima imago substantiæ ejus (DEI Patris) Hebr. I. 3. Et sic haud accidentalis, sed naturalis, essentialis & substantialis imago ipsius, neque contrafactura

ctura sed natura DEus est, utpote oppositus omnibus illis, qui *μη φύσει* non natura sunt Dii Gal. IV. 8. 9. sed tantum *λεγόμενοι θεοὶ* nuncupativi Dii. I. Corinth. VIII. 5. 6. Et propterea dicitur *ἀληθινὸς* Verus DEus. I. Joh. V. 20. Magnus DEus. Tit. II. 13. Fortis DEus. Esai. IX. 6. Apoc. XVIII. 8. adeoque DEus Benedictus super omnia in secula. Rom. IX. 5. Dominusque Dominorum & Dominationum. I. Timoth. VI. 15. Apoc. XVII. 14. XIX. 16. Dominus Gloriæ. I. Cor. II. 8. mortuis & viventibus dominans. Rom. XIV. 9. FILIUS ille, de quo Pater Matth. XVII. 5. *Hic (inquit) est Filius meus dilectus, in quo mihi complacitum est, ipsum audite.* Quorum in verborum *ἐκτενεία* cognoscenda respiciendum partim ad Salvatorem nostrum Christum, partim ad Nos ipsos. In Salvatore cognoscenda proponitur, (1) *Supereminens gloria.* Petrus 2. Ep. I. c. v. 17. vocem illam delatam fuisse ait *ὑπὲρ τῆς μεγαλοπρεπείας δόξης* à *magnifica gloria*, eademque Christum accepisse à DEO Patre *τιμὴν καὶ δόξαν* honorem & gloriam. Verè magnifica & maximè illustris est gloria, quod Salvator noster *ἡμῶν θρόνον* in unitate Personæ est Filius DEI Patris dilectus. Hæc est illa gloria quam Archangelus celebrat Luc. I. 35. *Spiritus Sanctus superueniet Tibi & virtus Altissimi obumbrabit TE, propterea & sanctum, quod ex TE nascetur, vocabitur υἱὸς τοῦ Θεοῦ Filius DEI.* Hæc est gloria de qua Evangelistarum *Ἀκούσας καὶ κορυφῇ* differit: „*Et verbum caro factum est & habitavit in nobis & vidimus gloriam ejus, gloriam ut Unigeniti à Patre.* Joh. I. 14. (2) *Superabundans Gratia.* In quo mihi *εὐδοκίαν* beneplacitum est, inquit Coelestis Pater. Hæc *εὐδοκία* originaliter ad ipsum Christum pertinet, quem intima & ineffabili benevolentia DEus Pater complectitur: *communicative* verò ad nos homines. In Christo enim omnem *εὐδοκίαν* gratiam & complacentiam DEus Pater deposuit, ut nullius velit misereri, nisi in Christo, & in Christo velit placatus & benevolus Pater esse omnibus, qui ad illum gratiæ thronum fide vera accedunt. Huc respicit Apostolus Eph. I. 5. Col. I. 19. Hæc est illa *εὐδοκία*, de qua in nativitate Immanuelis nostri gratulantur hominibus Angeli. Luc. II. 14. Hæc est illud *πλήρωμα* Gratiae, quam ex fonte salutis, Christo, omnes accipimus. Joh. I. 16. In nobis ipsis con-

sideranda proponitur *requisita erga isthunc Filium Obedientia*. Hunc audite. Hebraica loqvendi consuetudine verba sensuum, non modo pro ipsa sentiendi actione, sed pro motibus etiam affectibus & effectibus indè consequentibus accipiuntur. Sic audire non auribus solum externis percipere significat sed & intelligere Jer. V. 15. probare, amplecti & obedire Jos. I. 17. Jud. II. 17. 20. audita etiam & cognita ipso facto exprimere. Gen. III. 17. Perinde etiam vox DEI Patris *אֱלֹהֵינוּ* sese habet. Invitamur illa (1) *ad verbi Divini auditum & meditationem*. Vid. 2. Petr. I. 19. Ubi ex voce Patris Coelestis hoc ipsum educitur. Pater jubet nos audire Filium, Christum, Filius verò Christus remittit nos ad Scripturas, utpote quæ testimonium de se perhibeant Joh. V. 39. Scripturam igitur Sacrosanctam si audimus, si legimus, si scrutamur & meditamur, Christum ipsum audimus. (2) *ad veram Cordis obedientiam*, Filio huic juxta ductum verbi coelestis præstandam. *Si hæc scitis, beati estis si feceritis*, ait ipse Christus Joh. XIII. 17. Conf. Jac. I. 22. sqq. Psalm. II. 12. *Osculemur Filium*, fide, osculemur amore, osculemur obsequio, ut solamen indè exoriatur contra Dæmonem, solamen contra omnem miseriam, solamen contra omnem tentationem, solamen denique contra mortem.

§. V.

JESUS

JESUS est & vocatur (tertiò) in dicto nostro Salvator noster, qui pro nobis passus est, cujus nominis Etymologia præferenda omnino est illa quam Angelus tradit Matth. I. 21. *Vocabis nomen ejus JESUM* *אֲנִי הָאֵלֹהִים וְאֵלֹהִים אֲנִי*, ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis ipsorum. Quæ derivationis ratio non malè convenit cum singulari illa, quæ tamen cum vulgari optimè conspirat (quæ JESUS deducitur à *יֵשׁוּעַ* & hoc à *יָשׁוּעַ* quod per *שׁוֹמֵר* servare, salvare, sospitare, beare, transfertur) quæque omnimodam aliquam punctorum analogiam in voce Hebræa suppeditat, & difficultates præterea illas, quæ alias derivationes passim premunt, evitat, singulari inquam illa derivatione & translatione MATTHÆI HILLERI, Prof. Tubing. in Dissertat. de genuina versione vocum quæ extabant in Dominicæ Crucis elogio: JESUS Nazareus Rex Judæorum Cap. I. p. 3. sqq. quæ nomen hoc derivat partim ex Hebræo verbo partim ex Hebræo nomine. Verbo scil. *יָשׁוּעַ* Erit vel est, quod ante

ante radicalem literam Jod, it. in compositione nominum & verborum quiescentium aliquando coalescit in י vel יָ & nomine nempe יְשׁוּעָה h. e. Salus, quod aliquoties in Sacris paginis extat, Job. XXX. 24. &c. & per quam nomen hoc transfert, per *eum qui erit salus* vel simpliciter, *salus est, salus erit.* (Quod prolixè l. c. p. 5. & 6. deducit.) Nec enim, qui peccatorum onere levarit, alius haberi potest ab eo, qui est, qui fuit & qui futurus est, & peculiari quodam jure ex salutis argumento JESUS vocatur. *Non est enim*, ut Petrus ait Act. IV. 12., *in ullo alio salus, nec ullum aliud Nomen est sub cælo inter homines datum, per quod salutem consequamur.* Ex quibus verbis elucet (1) JESU h. e. *Salvatoris nostri majestas* quam collatio cum Esai. XLIII. 11. demonstrat, ubi ipse JEHOVA ait, *Ego, Ego Dominus & non est præter me Servator.* Subsume ex Act. IV. 12. Præter Christum non est Servator. Ergo certe sequitur: Christum esse verum & æternum DEUM. Aliàs in alio præter verum DEUM (nempe Christo) salus erit, quod Es. XLIII. 11. apertissime negatur. Conf. Matth. I. 21. ubi quod de Christo dicitur, (ipse salvum faciet populum suum à peccatis eorum) de vero DEO Ps. CXXX. 8. prædicatur. Eò respicit Angelus Evangelizans Luc. II. 11. quando ait: *Natus est vobis hodiè σωτήρ Salvator, qui est Christus κύριος* (Jehova) *in civitate David.* Et hoc facit ad cognoscendam salutis à JESU nobis præstitæ certitudinem, pondus & efficaciam infinitam, cum eam præstiterit is, qui verus & æternus Jehova est. (2) JESU h. e. *Salvatoris nominis pretiositas.* Jesus appellatur à salute sive salvando Matth. I. 21. unde h. l. dicitur quod in solo nomine JESU (remotis omnibus aliis nominibus) nos oporteat salvari. Ad salvationem requiritur, Divinæ voluntatis manifestatio, contra natives ignorantiae tenebras, liberatio à peccato, ab ira DEI, ab accusatione legis, à morte & damnatione, restitutio justitiæ, reconciliatio cum DEO, donatio Spiritus Sancti, conservatio in bono, resuscitatio ad vitam beatam. Ergo hæc omnia in nomine JESU comprehenduntur, quod est nomen salutis. *In nomine JESU totum latet Evangelium.* O igitur nomen dulce & delectabile! Quid enim JESUS nisi Salvator: Propter hoc nomen Tuum fac mihi secundum nomen Tuum. Et si ego admisi unde me damnare possis, Tu tamen non amisisti unde me salvare poteris. Nomen JESU in ore meo,

in aure melos, in corde jubilus. Nomen JESU est lux, cibus & medicina animæ nostræ. Hoc nomen in corde semper vera fide circumgerendum, in hoc nomine labores vocationis expediendi, Coloss. III. 17. in hoc nomine tandem obdormiendum. Act. VII. 59.

(3) *Fontis Salutis in JESU nostro unitas.* Omnia verba eò tendunt, quod unus sit salutis adipiscendæ fons, nomen scil. & salvifica JESU cognitio. Extra hunc, quodcunque salutis proponitur meritum vel medium, à Christo & salute, ad æternum deducit damnationis barathrum. Valeant igitur & facessant hinc, Judæorum, Papiſtarum, aliorumque conficta salutis æternæ conſeqvendæ media.

Si JESUM discis, ſatis eſt, ſi cætera nescis.

Si JESUM nescis, nihil eſt, ſi cætera discis.

Conf. *Barthol. Bermelii*, Superint. qvondam Schwartzburg. Conciones de Nomine JESU habitæ & Jenæ evulgatæ. *Johannis Gerhardi* Loc. Theol. T. I. Loc. VII. Cap. I. §. 2. ſq. p. 169. & in Exegeſi Art. de Scriptura S. & Persona Chriſti in Tom. I. Loc. IV. Cap. I. §. 6. ſeq. p. 399. ſq. edit. Jenenſ. in fol. d. a. 1657. *D. Zach. Grapii* Diſp. Theolog. Roſt. hab. & ed. a. 1697. ſub tit. Diſſert. Theologica Chriſtologiam Iſaianam Torculariam ex Eſai. LXIII. 1. --- 6. poriſmaticè eductam ſiſtens, Cap. I. Poriſm. II. pag. 8. ſq. 14. ibique allegati fontes: quibus adde *Balth. Meifneri* Chriſtolog. Diſp. VI. §. IV. ſq. p. 74. ſq. *Joh. Jac. Schudt* Delic. Hebr. Philol. ed. in 8. 1700. Francof. ad Moen. pag. 15. 121. ſqq. *Joh. Georg. Dörſchei* Fragm. Comment. in Ep. Jud. Cap. I. §. IIX. p. 17 --- 20. ed. in 4 a. 1701. Francof. & Lipſ. *David. Henr. Kæpkenii* Diſſert. Philolog. Helmſtad. hab. & ed. a. 1701. de Nomine JESU.

§. VI.

Chriſtus

CHRISTUS eſt & vocatur (qvartò) in dicto noſtro Salvator noſter qvi pro nobis paſſus eſt. Vocatur ita Dan. IX. 25, 26. & cum adjectione, *Unctus Domini* Pſalm. II. 2. cui reſpondet Luc. II. 26. *ὁ Χριστὸς Κυρίῳ*. Eſtqve hæc appellatio in N. T. libris tritiſſima. Joh. I. 41. IV. 25. Luc. II. 11. Æqve frequens autem ac eſt in N. T. eſt & in Chaldaica V. T. *מָשִׁיחַ מְלִיכָא*. Gen. XLIX. 10. Num. XXIV. 17. Eſa. LIII. 1. Mich. V. 1. Appellationis ratio eſt deducta ab Unctione quæ expreſſe traditur Pſ. XLV. 8. 9. Dan. IX. 24. Eſa. LXI. 1. eaqve typica eſt & metaphorica, cujus originem præbuerunt Re-
ges

ges, Sacerdotes & interdum Prophetæ V. T. Exod. XL. 12. sq. I. Sam. X. 1. XVI. 13. I. Reg. XIX. 16. Dicitur igitur Salvator noster *χρῆς* Unctus *καὶ ἀνθρομασίαν καὶ ἐξοχὴν*. Est enim ille, qui à DEO Patre Rex in Sion Ps. II. 6. & Sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Ps. CX. 4. & Prophetæ ille Magnus. Deut. XVIII. 18. constitutus est, quemque V. T. Prophetæ, Sacerdotes & Reges (præsertim David & Salomo) ut Typi præfigurarunt. Unctio autem in Christo nihil aliud est quam plenitudo donorum Spiritus Sancti, imò plenitudo totius Deitatis, quæ in humana natura in *ὑπόστασιν λόγου* assumpta personaliter inhabitat & ad Divinum officium expediendum idoneam eam efficit. Coloss. II. 9. Vid. Esai. LXI. 1. Joh. III. 34. Act. X. 38. I. Joh. II. 20. in quo ultimo dicto proponitur (I) *Christianorum Unctio*. Christiani à Christo Salvatore suo nomen obtinent Act. XI. 26. Nec titulum sine re sed qui verè dicuntur Christiani Unctionem etiam obtinent. Quod & Ps. XLV. 8. innuitur, ubi Salvator dicitur *Unctus oleo lætitiæ præ consortibus suis*. Christus quidem tota olei istius Sancti plenitudine inunctus fuit, interim tamen consortes etiam ejus, Socii ejus, h. e. Christiani, sunt uncti. Materia quæ fit Christianorū unctio sive oleum 2. Cor. I. 21. 22. Spiritus S. dicitur. Ipsa Unctio est Spiritus Sancti collatio per verbum & Sacramenta Apoc. I. 6. dicitur, quod Christus fecerit nos Reges & Sacerdotes DEO & Patri ejus. Quemadmodum in V. T. per unctionem conferebatur dignitas Regalis & Sacerdotalis: ita omnes veri Christiani fiunt Reges & Sacerdotes per illam Spiritualem unctionem, quando à Spiritu S. per verbum & Sacramenta regenerantur, renovantur & sanctificantur. (II) *Unctionis scaturigo*. Hic est Sanctus ille Sanctorum, qui prænunciatur ungendus Dan. IX. 24. Is plenitudine Spiritus Sancti à DEO Patre secundum humanitatem suam unctus est, ut nos etiam consortes suos oleo isto lætitiæ perfundere & inungere posset. (3) *Unctionis illius operatio*. Duobus illa verbis exprimitur ab Apostolo: *novistis omnia*. Sed illa brevitatis latius deducenda. Apud Hebræos verba notitiæ cum consequente affectu & effectu sunt intelligenda, ut patet ex vocabulo cognitionis, quod fidem quantumque veram significat, Joh. XVII. 3. Job. XIX. 25. non in nuda cognitione consistentem, sed assensum & fiduciam conjuncta illi habentem. Pari modo illud *οἶδαν* non de nuda scientia accipiendum

dum, sed de consequenti simul, & præcipue quidem affectu. Id explicatur 2. Cor. I. Cum enim dixisset Apostolus v. 21. *qui unxit nos DEus est* : statim subjungit: *qui etiam obsignat nos & dat arrham Spiritus in corda nostra*. Hæc est cognitio ista, quæ homo credens à Spiritu Sancto ceu sigillo & arrha confirmatur & de remissione peccatorum & salute æterna tam certus redditur, ac si jam tum constitutus esset in cœlestibus. Breviter. Fides vera, quæ consistit in scientia, (non simpliciter omnium sed eorum quæ ad salutem sunt necessaria) in assensu, in fiducia; fides, inquam, illa, est salutaris ille unctionis effectus. Faciunt igitur hæc (1) ad *informationem* de Christianorum dignitate, de Christi Capitis eorum bonitate, de Spiritus S. efficaci gratiositate. (2) ad *refutationem* Pontificiorum, qui Christianorum Laicorum fidem definiunt per ignorantiam; Fanaticorum, quibus unctio interna est revelatio quædam extra & præter Scripturam Sacram; item Indifferentistarum, quibus unctio interna est mutatio voluntatis. (3) ad *consolationem*, in tentationibus, æumnis, periculis, morte, in quibus omnibus Spiritus arrha, obsignatio & unctio nos soletur. Oleum quo à Christo ungimur & obsignamur est oleum lætitiæ. Ergo facessant tristes Satanae tentationes & cogitationes. (4) ad *cohortationem*, ut in pietate progrediamur ferventer, ne oleum illud lætitiæ, Spiritum S. effundamus. Sumus facti à Christo *Reges*, quotidie igitur contra hostes nostros fide & vigilantia fortiter pugnemus: *Sacerdotes*, quotidie igitur sacrificium orationis devotæ & sanctæ vitæ DEO offeramus per Christum. Sit etiam olei istius recordatio ad concordiam & fraternam charitatem alendam excitatio quò deducimur. Psalm. CXXXIII. 1. sq. Vid. *Salomon Glassius* in onomatologia Messiaæ Prophetica, Jenæ edit. a. 1624. in 8. Class. IV. n. 1. p. 138. sqq. 149. *Balthasar Meisnerus* in Christologia Sacra Witteb. ed. a. 1624. in 8to Disp. VI. §. XV. pag. 77. sqq. *Johannes Gerhardus*, in Loc. Theol. T. 1. Loc. VII. Cap. I. §. 5. 6. p. 169. & in Exeges. Art. de Scriptura S. & Christo Loc. IV. C. I. §. 13. sqq. p. 402. 403. ed. in fol. Jenens. d. a. 1657. *Sebast. Schmidius* Resolutione brevi Psalmorum de Christo Prophetarum edit. Secund. ed. Francof. 1703. in 4to Disp. I. §. VIII. p. 8. & §. XII. p. 14. 15. *M. Nicolaus Lütken*. Disp. pecul. Rost. hab. a. 1701. & ed. sub. tit. Solus Davidis Filius

lius Messias. *Daniel Diurberg* SS. Theol. PP. Upsal. in Disp. Theolog. Upsal. 1704. hab. & ed. de Salvatore Mundi. *Christoph. Sonntag* SS. Theol. D. & PP. Altorff. in Disp. Theol. Altorff. hab. & ed. a. 1699. sub. tit. Momentum discrepantiæ inter Soteriologiam veram & falsam.

Aliique.

§. VII.

(II.) Quo
Loco
Christus
passus?

LOCUS, quo Christus Jesus, Salvator noster, pro nobis est passus, describitur in dicto nostro his verbis: ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. *In civitate illa*, illa scil. civitate quæ insinuata est v. 5. & v. 16. *HIEROSOLYMA*. Nonnulli quidem Codices non habent hæc verba Textui inserta, plurimi tamen habent, tam Codices Veterum impliciti quam Codices eorum expliciti. Ita enim *JOH. LORINUS* Comment. in Act. Apost. ed. in fol. Colon. Agripp. a. 1621. pag. 155. Desunt hæc in Textu Græco, leguntur tamen ab Interprete Syro hoc modo במרינתה *Bamrinetha* i. e. urbe sive civitate. A *Tertulliano* & ab *Hilario* & ab *Ambrosio* vel *Prospero* de Vocatione Gentium. Malè ergò *Clarius* & *Cajetanus* superfluere affirmavit. Ita *THEODORUS BEZA* in Annotationibus ad N. T. edit. in fol. Genevens. d. a. 1598. in Act. IV. 27. p. m. 470. Restituimus & reposuimus hoc (nempe ἐν τῇ πόλει ταύτῃ) in contextu Græco ex mei vetustissimi & aliorum quinque Manuscriptorum Codicum itemque Syri & Arabis & Latini Veteris Interpretis auctoritate. LOCUS igitur quo passus est Salvator noster GENERALIS, fuit *HIEROSOLYMA* & quidem (1) propter *Typorum loci hujus conditionem*. *REUCHLINUS* Lib. 1. Cabalæ notat circa locum, in quo postmodum ædificata fuit Hierosolyma, Abelem & Noachum sacrificia sua DEO obtulisse, in signum sacrificii propitiatorii à Messia ibidem aliquando offerendi. *AUGUSTINUS* Serm. 71. de tempore annotat, Isaacum, Christi Typum, in illo loco, in quo Christus passus & mortuus est, olim debuisse immolari, monte scil. Moriah, sede Hierosolymæ super quem progressu temporis ædificata. Quinimo *Levit. XVII. 4.* DEUS expressum dedit mandatum, quod sacrificia offerri debeant ad ostium tabernaculi fœderis & per consequens in templo Hierosolymitano quod huic successit. Omnia autem Sacrificia V. T. fuere Typi Christi. (2) propter *spiritualem cognationem Christi cum Prophetis*. *HIEROSOLYMA* tempore passionis Christi

Christi erat Spelunca Latronum. Matth. XXI. 13. erat ebria sanguine Prophetarum. Apocal. XVII. 6. Inde Christus de ea pronunciat Luc. XIII. 33. *Non contingit* (scil. facile) *Prophetam perire extra Hierosolymam* h. e. maxima pars Prophetarum Hierosolymis occiditur, cum tamen ibi tutissimum habere deberent refugium. Prophetæ non judicabantur nisi ab Assessoribus magni Synedrii, qui Hierosolymis in exedra domus residebant. Quia ergo Christus est Summus Propheta & caput omnium Prophetarum, ideò & ipse Hierosolymis pati & mori voluit, ut sanguine suo illos adaspergeret & ad vitam æternam vivificaret. (3) propter *mysticam significationem & acquisitionem*. Hierosolyma fuit urbs populosissima, præsertim verò in festis solemnioribus omnis generis populi eò ascendebant. Voluit igitur Christus Hierosolymis pati, ut mortis & resurrectionis ejus fama in omnes gentes propagaretur. Hierosolyma fuit sita in medietate Orbis terrarum habitabilis, fuit umbilicus terræ & compendium orbis. Denotatum igitur fuit, passionem Christi esse pretium orbis terrarum & ejus fructum ad omnes homines sese extendere. Hierosolymis DEUS habebat ignem & focum Esai. XXXI. ult. Christus ergò in vicinia Hierosolymæ pati, interim tamen ex urbe illa ad locum passionis duci voluit, ut nos DEO Patri suo reconciliaret, nobisque impetraret, ut in cordibus nostris præsentia sua gratiosa habitaret. Hierosolyma est visio pacis. Significatum ergo fuit Christum sua passione veram animi quietem nobis peperisse. Hierosolyma terrena est typus Hierosolymæ cœlestis sive vitæ æternæ Apoc. XXI. 2. Significatum ergo fuit, Christum suo ex Hierosolyma ad locum Crucis egressu ingressum in cœlestem Hierosolymam nobis peperisse. LOCUS SPECIALIS, quo Christus Jesus Salvator noster passus est, pro angorum diversitate varie constitui potest circa Hierosolymam. *Locus ille captivitatis*, ubi tamen ante captivitatem quoque angores verè infernales persensit ita ut stupendo quodam miraculo sanguineum sudorem sudarit, Matthæo, Cap. XXVI. 36. Marco Cap. XIV. 32. appellatur GETHSEMANE. Nam qui Palæstinam perlustrarunt (teste GERHARDO iu Harmon. Evangel.) Gethsemane pagum sive prædium ad radices montis oliveti situm & hortis conspicuum fuisse referunt. Vid. Joh. XVIII. 1. sq. In horto enim primus homo peccavit, in horto Christus salutem reparavit.

paravit. Conf. Augustin. Serm. 71. de temp. Cyrillus Lib. II. in Johann. c. 31. Theophyl. in Cap. XVIII. Johann. Hortos quoque primus homo peccato profanaverat. Christus igitur perfectissima sua obedientia eos iterum sanctificat, ardentissimis precibus consecrat, & sanguineo imbri irrigat. Quoties igitur hortos ingredimur, sedulo annitamur, ne oculis tantum blandiatur amoenitas, sed pia etiam passionis recordatio in animo excitetur. *Locus condemnationis* contigit (1) coram Caipha in Sacerdotum & Seniorum Concilio. Matth. XXVI. 57. Marc. XIV. 53. Luc. XXII. 54. Joh. XVIII. 24. (2) in Romani Magistratus pratorio. Matth. XXVII. 2. Marc. XV. 1. Luc. XXIII. 1. Joh. XVIII. 28. (3) in Coetu populi. Matth. XXVII. 22. Marc. XV. 14. Luc. XXIII. 21. Joh. XIX. 7. *Locus mortis & supplicii sive ignominiosissimæ crucifixionis*, ad quem statim ac condemnatoria sententia contra Christum pronunciata fuit, à militibus ex urbe Christus eductus est, ab Evangelistis uno ore nominatur GOLGATHA vel CALVARIÆ locus. Conf. Matth. XXVII. 33. Marc. XV. 22. Luc. XXIII. 33. Joh. XIX. 27. Erat autem Golgatha mons petrosus, publicis suppliciis infamis & urbi Hierosolymæ vicinus. Ultimus hic educationis fuit terminus. Non enim desunt ex veteribus, qui montem Golgatha à Calvaria Adami ibidem sepulti nomen habere scriptitant. Traditionem hanc à priscis Patribus pervenisse ex CYPRIANO Sermon. de Resurrect. BASILII quadam orat. THEOPHYL. in c. 27. Matth. & aliis constat. Verum hanc sententiam Scripturæ auctoritate destitutam merito in medium relinquimus, statuentes potius cum aliis probatæ fidei autoribus, montem Calvariæ à craniis damnatorum & supplicio affectorum nomen invenisse: vel subscribentes sententiæ B. DORSCHER quæ Comment. in IV. Evangel. ad Matth. XXVII. 33. p. m. 433. statuit, Montem Calvariæ nomen invenisse à figura, quod mons esset rotundus instar Calvariæ. Christus autem ad hanc sceleratorum aream deduci voluit, ut nos à nunquam desituris Gehennæ suppliciis liberaret. In hoc itaque monte circa Hierosolymam versus occidentem sito, tandem inter duos Latrones nocentes justissimus & sanctissimus, quem Patri prius commendaverat, spiritum, placidè emisit. Matth. XXVII. 50. Marc. XV. 37. Luc. XXIII. 46. Joh. XIX. 30. Vid. de Hierosolyma tanquam loco generali & specialibus ejusdem

dem locis, Passioni Christi destinatis, ex instituto *Christiani Adri-
chomii* Theatrum Terræ Sanctæ ed. in fol. Colon. Agripp. d. a.
1628. p. m. 145. sqq. -- 181. *Ludovici Capelli* Historia Apostolica illu-
strata, edit. in 4. Salmur. A. 1634. p. m. 146. sqq. -- 163. *Adami Erd-
mann Miri kurze Fragen aus der* Geographia Sacra ed. Lips. in 12.
a. 1704. pag. 294. & pag. 384. sqq. -- 408. ubi additamentum de Ci-
vitate Hierosolymitana. Add. Scriptores reliqui Itinerariorum Sa-
crorum & Geographiæ Sacræ, & conf. *Christoph. Cellarius* in Pro-
grammatibus varii argumenti edit. in 8. Lips. a. 1689. Programm.
XXXIX. pag. 273 sqq. de Hierosolyma Umbilico terræ.

§. VIII.

III. A qui-
bus Chri-
stus susti-
nuerit
passio-
nem?

HOMINES ILLI, à quibus Christus Jesus, Salvator noster,
sustinuit passionem, in dicto nostro designantur his verbis :
Ἡρώδης, Πόντιος Πιλάτος σὺν ἔθνεσι καὶ λαοῖς Ἰσραὴλ
h. e. *Herodes & Pontius Pilatus cum gentibus & populis Israël.*
Ubi manifestum est, teste SEB. SCHMIDIO in Resolut. Ps. de Chri-
sto Prophet. p. m. 12. quod ἔθνη *Gentes* sint infideles, quæ non sunt
de populo Israëlítico: λαοὶ *populi* autem, populi seu tribus & fami-
liæ Israëliticæ. *Herodes* præterea & *Pontius Pilatus* nominatim
proponuntur. Hic ex Gentilibus. Ille ex Judæis. Non autem pro-
ponuntur, quasi hi duo soli intelligendi sint, sed quia isti duo pri-
maria Capita & cum potestate fuerunt egeruntque. Unde de his in-
dividuis ascendendo ad genus, quod in Psalm. II. v. 2. habetur, per
Reges & Dominatores intelligendi sunt Reges & Dominatores
Gentiles, quorum unus PONTIUS PILATUS fuit, itemque Reges
& Dominatores Judaici, quorum præcipuus HERODES: atque adeò
quicumque Reges & Dominatores hujus mundi, qui & quatenus E-
vangelio adversati sunt Christi Regno in incredulitate sua. Di-
stinctè ponuntur, non quod singuli seorsim facturi, quod facturi e-
rant, sed ut nulli illorum excipiantur. Tumultuaturæ erant Gentes
& populi meditaturi vanitatem. Num sine Regibus & Dominato-
ribus suis? Imò verò etiam cum his. Constituri erant Reges & Do-
minatores consultaturi una. Num sine Gentibus & populis suis?
Imò verò cum his etiam. Hinc est etiam quod in præsentī dicto
nostro jungantur, quando dicitur: *cum gentibus & populis Isra-
ëlis.* Et quanquam non semper congregati sunt sed seorsim etiam
egerunt

egerunt singuli, animo tamen & malitia semper fuerunt conjuncti. Et quanquam juxta Apostolum Gentilibus Evangelium sit stultitia, Judæis autem scandalum, utrique tamen pari hostilitate Evangelium persequuti sunt, illi, dum in sua sapientia DEum non cognoverunt, hi, dum impegerunt in lapidem offensionis. Quid facturi sint tumultuantes contra Jehovam & contra Christum ejus, quatuor vocabulis Hebræis tradit Textus Hebræus Psal. II. 1. 2. quæ sunt (1) רגשו (2) יהגו (3) יתיצבו (4) נוסרו יחר & Textus noster præfens isque Græcus Act. IV. 25. 26. 27. quatuor vocabulis Græcis, quæ sunt (1) ἐφύαζαν, (2) ἐμελέτησαν. (3) παρέστησαν. (4) συνέχθησαν Πρὸς τὸ αὐτὸ. De quibus sequentes observationes communicat Philologicas B. SCHMIDTUS l. c. pag. 13. 14. (1) τὸ ἵστην Πρὸς τὸ αὐτὸ, una pariter, ultimo quidem verbo appositum esse, nihilominus ad omnia & singula pertinere. Una tumultuantur. Una meditantur. Una consistunt. Una consultant. Quid enim est τὸ ἵστην Reges, consistunt Reges, nisi addatur, una? Quando verò additur, τὸ consistunt, bene habet & significat, quod Reges Terræ coëant & uno consistant convenientes loco ad ineunda communia consilia & fœdera contra Jehovam & Christum ejus. Unde bene in Act. IV. 26. redditum est παρέστησαν q. d. unus alteri adstitit, unus cum altero stetit. (II.) Quatuor vocabula quidem distincta sunt, sed quæ ferè idem significant, dum semper antecedentia sua & consequentia includunt. Quid enim? Num Reges terræ tantum consistunt aut dominatores tantum deliberant? Nihil ne ergo agunt aut consilia sua exequuntur? Utique agunt, quod potissimum est, & consilia sua exequuntur, si non possint soli, per gentes & populos suos. Multiplicantur itaque verba, quæ singula plura comprehendunt, ut significetur, nihil quicquam vel odii vel consilii vel fraudis vel laboris ab hostibus Christi omitti, quo Regnum hujus, non omni, quo possint, modo impugnent. Interea (III.) singulis hominum generibus ea adaptantur vocabula, quæ genio eorum maximè conveniunt. Nam רגשו Tumultuata sunt, fremuerunt, GENTIBUS tribuitur ceu inconditæ multitudini. Hæc enim nihil cum ratione suscipit sed inconsideratè omnia, cumque tumultu ac furore agit, ut plerumque nesciant, quæ tumultus causa sit. Cujus rei

rei egregium habemus exemplum Act. XIX. in Demetrio Aurifabro & eum sequentibus seditiosis hominibus. Atque talis fuit Gentilium plebs, quæ veri DEi ignara statim tumultuabatur, si quid contra Idola & vanitates eorum dicebatur. *Populis*, quos Judæos esse constat ex dicto nostro præsentī, tribuitur מְחַמֵּד מְחַמֵּד *Meditatio*, non in bonam partem & laudem, sed in malam & ignominiam sumpta. Non parum etiam hoc Judæis congruit. Hi namque jam tempore Christi & Apostolorum potentia & libertate exuti, etiam in propria quidem terra sua per vim & tumultum vix quicquam agere audebant: ideoque fraudes, dolos, calumnias meditabantur & excogitabant, quibus frequenter etiam Gentiles contra Evangelium & regnum Christi concitabant. Et notum est ex Evangelica Historia, qualia Sacerdotes, Pharisei, Scribæ & ipse populus Judaicus contra Christum meditati sint mendacia & calumnias, donec eum cruci affigi fecerunt. De *Regibus* usurpatur verbum יִתְּצִבּוּ *stabunt, consistent*, quo verbo RIVETUS putat notari non tantum corporis habitum, (quod verissimum est) sed etiam averfandi conatum, probatque ex Num. XXII. 32. sed parum hic locus huc quadrat. Pertinet ad verbum hoc תֹּוּ יִתְּצִבּוּ *Unà, simul, consistent unà*, ut in unum coire & conventus agere ad ineunda consilia & foedera significetur. Quemadmodum consultationum de dominatoribus, postquam nimirum ad consultandum constiterunt, fit mentio. Talia autem non tumultuatim à plebe inconsiderata fieri solent, quia nec ad ea plebs promiscua admittitur, sed Regum sunt & dominantium. Cæterum eadem in causa hac contra Regnum Christi ratio est omnium Gentium, populorum, Regum, Dominatorum, ita tamen, ut Reges & Dominatores Duces sint & Capita. Unde & alibi solorum Regum & Judicum terræ fit mentio, tanquam sub quibus Gentes & populi comprehendantur. Hoc etiam (IV.) notatu non indignum est, quod in parallelo loco Psal. II. v. 1. 2. eoque Hebræo, tempora verborum, Præterita & Futura misceantur. Unde quidam Interpretes in Præterito, quidam in Præsentī, alii in Futuro vertunt. Ubi quidem notari potest, quod talis mixtura in Prophetiis Scripturæ frequentissima sit. Quia namque Prophetiæ Divinæ tantæ sunt certitudinis, quantæ ea, quæ Præterita jam sunt, aut præsentia extant: ideo præ-

teritis

teritis & præsentibus locus datur indicandæ certitudinis causa. Quia tamen res ipsæ revera nondum adsunt, sed futuræ sunt, ideò futura Verborum tempora simul iis conveniunt. In loco igitur Ps. II. 1. 2. explicando haud illubentes sequimur Scripturam N. T. in dicto nostro præsenti, ubi omnia verba in præterita significatione ponuntur, ἐφύαζαν, ἐμελέτησαν, παρέστησαν, συνέχθησαν, fremuerunt, meditati sunt, adstiterunt, congregati sunt. Quoniam enim Hebraus loci paralleli Textus incipit à præterito וַיִּשְׁמְרוּ Tumultuati sunt, & desinit in præteritum וַיִּשְׁמְרוּ Consultarunt, ideò futura intermedia pro præteritis merito etiam accipiuntur. Imo Vav quod mediate non immediate ante Futurum וַיִּשְׁמְרוּ præcedit, illud nihilominus, sicut alias etiam fit, convertit in præteritum post præteritum: cum וַיִּשְׁמְרוּ vero Vav Conversivum subaudiendum venit. (V) Quod Christum attinet Jesum, Salvatorem nostrum, consilia inita, tumultus excitati, congressus facti sunt, contra ipsum in propria persona, ἐπ' ἀλήθειαν, in rei veritate, in re ipsa, ex complemento vaticinii Davidici Ps. II. 1. seq. postquam in carne apparuit verus homo natus & per omnem quidem vitam ipsius in hoc mundo transactam. Cum primum natus est, expertus est insidias Herodis, & gladium etiam ejusdem experturus fuisset, nisi fuga in Ægyptum eum prævenisset. Matth. II. De reliquis adversus Christum institutis congressibus atque infestis consiliis Evangelica luculenter satis testatur historia. Tandem de crucifixione & morte Christi manifesta est Ecclesiæ Hierosolymitanæ in præsenti dicto nostro Confessio. Sed deliberarunt & convenerunt etiam contra Christum in Apostolis Ministris & Fidelibus ejus, cum vix in cœlum ascendisset, idemque facturi sunt usque dum è cœlo redierit ad judicium. Quod dicta modo Ecclesia in dicti nostri antecedentibus & consequentibus satis docet. Cum enim Apostoli, Petrus & Johannes, à Synedrio Hierosolymitano cum minis prohibiti essent, in universum neque loqui neque docere de nomine Jesu, Psalm. II. 1. sq. unanimiter ad istam persecutionis speciem applicaverunt dicentes: Domine qui per os David servi Tui dixisti: Quare fremuerunt Gentes &c. Quin & ad futura tempora extenderunt, quando perrexerunt: Et quod ad ea, quæ nunc sunt, attinet, Domine respice minas eorum, & da servis Tuis

Tuis (in posterum etiam) *cum omni loquendi confidentia loqui sermonem Tuum, ita ut manum Tuam extendas in sanationem & signa & miracula, ut fiant per nomen sancti Filii Tui Jesu.* (VI) Elegantissimè etiam significatur ab Ecclesia Hierosolymitana in dicto nostro præsenti, & quidem verbis: *συνήχθησαν ἐπ' ἀληθείας*, congregati sunt *in rei veritate, revera*, Vanitas hostium Christo Salvatori nostro insultantium ex complemento vaticinii Davidici Ps. II. 4. Quæ vanitas in duobus præcipue consistit (1) quod hostes Christi Jesu, Salvatoris, licet omnes suas vires, artes, labores, aut impenderint aut impensuri sint impugnando Regno Christi, utique tamen & semper frustra fuerint atque futuri erunt, nec unquam suum assequuti sint aut assequuturi scopum, sed miserrimos & deplorandos habuerint eventus & habituri perpetuo. (2) quod iidem hostes, quando sibi aut effecisse aliquid, aut permultum, aut effecturos esse videbuntur, nihil aliud tamen aut effecisse aut effecturos esse, deprehensi fuerint aut erunt, quam per quod DEus scopum suum finemque consequetur, ut hominibus melius fuerit aut futurum sit nihil quicquam fecisse, quam fecisse id quo opus DEI & regnum DEI promotum aut promovendum. Habemus enim in dicto nostro præsenti Magnum hostium exercitum cum omnibus eorum consiliis, tumultibus, conventibus, & conatibus, ut JESUM crucifigerent & occiderent. Quid ergò tandem omnibus istis effecerunt? Crucifixerunt (inquis) & occiderunt, sicut intenderant. Sane, inquam, crucifixerunt Jesum & occiderunt, sed quid per crucifixionem hanc & cædem præstiterunt? Audi hic Ecclesiam: *ad faciendum quæcunque manus & consilium Domini prædefinivit fieri.* En vanitatem vanissimam! Putarunt homines pessimi ex voto assecutos se esse finem suum per crucifixionem & cædem JESU; quasi scil. promeritam illi pœnam intulissent, nec unquam ille ex morte resurrecturus & contra illos triumphaturus esset. Quare etiam *ἐπινίκιον* ante tempus cecinerunt, quando in cruce pendenti illuserunt & de seipso dixerunt: *Alios servavit seipsum non potest servare. Si Rex Israelis est, descendat nunc de Cruce & credemus illi. Confusus est in DEO, eripiat nunc illum, si velit illum.* Matth. XXVII. 42. 43. Verum enim vero risit eos & subsannavit DEus, qui consilio suo & providentia sua omnia ita gubernavit, ut pateretur Jesus, crucifigeretur, moreretur,

moreretur, sed mox resurgeret & in suam intraret gloriam. Sic DE-
 us suum obtinuit finem, cui Judæi nolentes volentes inservierunt,
 suo autem fine exciderunt. Quod ex iisdem Ecclesiæ in dicto no-
 stro verbis etiam & ultro consequitur. Si namque per id, quod fe-
 cerunt, fecerunt, quod manus & consilium DEI prædefinivit fieri; utique
 non fecerunt id, quod illi fieri volebant. Hoc enim illi fieri volebant,
 ut Jesum e terra viventium prorsus extirparent atque ita occiderent, ut
 nunquam e morte resurgeret. Addimus his (VII) quod iisdem verbis di-
 cti nostri præsentis significetur etiam ab Ecclesia Hierosolymitana, quo-
 modo Christus Jesus Salvator noster fuerit passus, nempe verbis illis: *οὐ-
 κὴν θῆσαν εἰς τὸ μῆναι* Congregati sunt ad faciendum. Quippe qui-
 bus verbis modus significatur Passionis Christi, seu tota rerum gesta-
 rum in ejus Passione series, quæ & in quantum illa profecta est &
 proficisci potuit ex Hostium Christi consilio, subsidio, intentione
 & scopo, quam alii alias per actus distinctos declarant. Ad pri-
 mum autem referunt ea quæ in horto contigerunt, Christi nimir. ad
 montem olivarum egressum, angorem & tristitiam, captivitatem &
 Judæi traditionem. Ad secundum actum referri possunt, quæ in Con-
 cilio Sacerdotum coram Caïpha gesta sunt. Huc spectat falsa te-
 stium contra Christum depositio, militum illusio, ubi obtegatur, con-
 spuitur &c. Petri abnegatio ejusdemque conversio. Ad tertium
 actum ea pertinent, quæ Christus in Prætorio Pilati passus est, ubi
 occurrit nova quædam coram Pilato accusatio, Christi præteritio &
 Barrabæ dimissio, quam alia Salvatoris nostri illusio sequitur, quæ
 exacerbatur flagellatione, purpureæ tunicæ in vulnera impressione,
 spineæ coronæ impositione, ironica salutatione & adoratione. Ad
 quartum denique actum reducitur passio Domini in cruce cum qui-
 busdam adjacentibus, ubi expendenda venit Christi ad crucem ad-
 ductio, ipsa Crucifixio, Vestimentorum divisio, miraculorum enu-
 meratio, de inusitata Solis obscuritate, veli fissura, sanguinis & a-
 quæ ex demortuo Christi latere profluxu. &c. Congregati sunt scil.
 Herodes, Pontius Pilatus, Gentes & Judæi, ad faciendam atque con-
 summendam Christi Jesu Salvatoris nostri traditionem, accusatio-
 nem, illusionem, condemnationem, flagellationem, coronationem,
 crucifixionem & occisionem, eo consilio, subsidio, intentione &
 scopo

scopo quo in præced. explicavimus. De quibus non est ut dicamus pluribus, quoniam in omnibus omnino Historiæ Passionalis, Compendiariis æque ac Systematicis, tam Latinis quam Germanicis Scriptis Homileticis, aliisque, ex instituto omnes circumstantiæ evolvuntur.

§. IX.

IV. Quo-
nam ro-
bore &
consilio
Christus
sit passus?

ROBUR & CONSILIUM DIVINUM, quo Christus Jesus, Salvator noster, passus fuit, in dicto nostro præsentì appellatur *ἡ χεὶρ τοῦ θεοῦ καὶ ἡ βουλὴ τοῦ θεοῦ* *Manus DEI, Decretum sive Consilium DEI.* Manus h. l. nihil aliud est quam robur Divinum, virtus Divina, potentia Divina, attestante alios inter *Matthia Flacio* in *Clave Scripturæ Sacræ*, tit. Manus. p. 617. edit. in fol. Basileens. d. a. 1616. *Ut facerent* (verba sunt Flacii) *quæcunque manus DEI & consilium DEI prius definierant i. e. voluntas & omnipotentia.* Manus DEI, robur illud Divinum, Virtus illa Divina, potentia illa Divina, qua nihil, nulla res DEO ἀδυνατήσῃ impossibilis. Luc. I. 37. Potentia illa Divina, qua DEUS ἐποίησεν λύτρωσιν τῷ λαῷ αὐτοῦ redemptionem acquisivit & constituit populo suo. Luc. I. 68. Potentia illa Divina quæ potuit id, quod non potuerunt ista quæ in mundo videntur omnium pretiosissima, aurum & argentum, nempe hominem redimere. I. Petr. I. 18. 19. Potentia illa Divina, quæ potuit id, quod neque potuit omnium rerum in unum collectum pretium, neque hominum aut Angelorum & Creaturarum omnium vis & valor, nempe hominis animam redimere à peccato. Matth. XVI. 26. Potentia illa Divinæ Sapientiæ infinita, quæ modum excogitare potuit salutis & redemptionis æternæ etiam in desperatissimis, utpote in qua profunditas inexhausta. Rom. XI. 33. Hebr. IX. 12. Potentia illa Divina & infinita, qua Christus ut homo in unitate personæ suæ & non extra eam, per unionem hypostaticam & sic absque naturarum & proprietatum earum confusione, exæquatione & abolitione, unctus est in tempore atque donatus Act. X. 38. qua obambulavit benefaciens, omnes ægrotos sibi oblatos omnipotenter curans, Matth. IX. 20. &c. omnes oppressos à diabolo omnipotenter sanans, Luc. XI. 20. &c. omnes hostes adversus ipsum tumultuantes ipsique fraudulenter insidiantes omnipotenter vincens, Joh. XVI. 33. Potentia illa & virtus Divina, qua ipse infinite sanctus, infinite bonus, infinite po-
tens,

tens, infinitè perfectus, infinitè dignus Jehova, ὁ λόγος, in sua carne innocentissima & purissima in suam Divinam hypostasim infinitam per unionem personalem assumpta & infinita sua virtute Divina donata, pro nobis passus & mortuus fuit, totamque Divinam legem pro nobis implevit, omniaque hujus suæ carnis ἰδιὰ sibi revera in unitate personæ suæ appropriavit. Potentia illa Divina, quæ infinita virtute & Divinis ἐνεργείαις in officium suum Mediatorium & Meritorium secundum Divinam suam voluntatem (cui humana non fuit adversa, licet ab illa diversa fuerit & etiamnum sit & maneat) influxit. Potentia illa Divina, quæ meritum ipsius est θεοδότης DEI virile, est infinitè sanctum, infinitè bonum, infinitè validum & pretiosum, infinitè perfectum & infinitè dignum. Potentia illa Divina, quæ immensum habet robur & infinitam efficacitatem ad peccata nostra, quibus infinitum DEum offenderamus, satisfactoriè expianda, ad infinitam DEI iram nobis tranquillandam, ad Diabolum nobis vincendum, ad regnum ipsius evertendum, ad gratiam DEI infinitam nobis recuperandam, ad Spiritum S. nos illuminantem & in nobis gratiose habitantem nobis impetrandum, ad introducendum nos denique in tempore ad vitam beatam gratiæ, & tempore consummato ad ad vitam beatam gloriæ.

CONSILIUM sive DECRETUM Divinum (ἡ βουλὴ τῆς Θεοῦ) nihil aliud est, quam actus ille Divinæ voluntatis, quo DEus aliquid certi de certo objecto secum constituit, qui alias etiam dicitur propositum DEI, dispositio & ordinatio Divina. Decretum DEI quod in se & in relatione ad DEum est ipsa sapientissima DEI voluntas, una & immutabilis, quæ uno intuitu omnia ab æterno vidit, voluit, decrevit, de quo in Systematibus & Compendiis Theologicis in Art. de DEO ejusque attributis ex professo agitur. Decretum illud, quod ut ordinatum describitur à Theologis, nominatim, *Joh. Ad. Osiandro* in Coll. Theol. System. P. IV. loc. II. th. i. p. 3. & *Rapporto* in opp. Theol. p. 461. aliisque, & quidem ita, ut primum fuerit de homine creando, alterum de homine in integritate conservando, tertium de homine lapsuro puniendo & quartum de restituendo genere humano: ita tamen ut absit quod eo ordine decreta in DEO multiplicemus, ac si unus actus decerneret creationem, alter actus redemptionem, & sic porro, sed unus & simplex actus sit hæc omnia decernens. Decretum

cretum Divinum, de quo B. DANHAUERUS in Hodosoph. p. 204. *In DEO (inquit) non sunt multa decreta, sed unus actus circa diversa decernibilia occupatus*; it. p. 230. *Ordo decretorum non est realis sed rationis nostræ ratiocinata, quæ actum simplicissimum in varia instantia momenta ac horum conceptus distingvit, unum ut amplius alterum ut angustius ratione objectorum concipit.* Decretum Divinum, quod in ordine nostro concipiendi ultimum tenet locum, nempe decretum æternum de Redemptione generis humani per passionem JESU CHRISTI Salvatoris nostri, de quo DANHAUERUS l. c. p. 486. *non obiter vel leviter vel subito impetu in cogitationem redemptionis Filii DEI devenit: sed in arcano consilio Trinitatis decretum hoc fuit ante tempora Secularia.* Vid. I. Petr. I. 19. 20. Decretum Divinum, quod idem DANHAUERUS modo absolutum modo hypotheticum esse vult. Pro absoluto agnoscere videtur dum inquit: *Est præterea voluntas DEI vel absolute pervincens omnia obstacula, ac ut AUGUSTINUS amat loqui, invicta ac omnipotentissima, talis est promissio Messiae, resurrectio carnis, vel conditionata &c.* Ad utrumque autem sed diverso respectu refert p. 305. & quidem his in nervum contractis verbis: *Sic hypotheseos fuit Filium DEI incarnari, pati, mori, resurgere, si scil. homo laberetur, & postquam incarnatio Filii DEI decreta fuit, absoluti decreti fuit incarnationis, passionis, mortis & resurrectionis &c. executio.* Decretum illud Divinum, quod tanquam decretum æternum satis stabilitur in dicto nostro præsentis coll. cum dicto parallelo Act. II. 23. & quidē vocibus, definiti consilii, præscientiæ, decreti, quæ omnia sub æternitatē cadunt, æternitatem requirunt, æternitatem involvunt. Neq; enim consilium DEI, quod definivit, neque præscientia, neque decretum, temporis differentiam innuunt, ac si apud DEum daretur prius & posterius, ita ut quicquam esset præteritum, cujus recordaretur, quicquam futurum, quod præcognosceret, de quo talia consilia caperet aut decerneret, de quibus ineundis autem nunquam cogitasset; sed hæc vocabula notant æternitatem *ἀχρονο* inque illa DEum de salute nostra per passionem CHRISTI acqvirenda consilium cepisse docent. Decretum illud æternum, cujus objectum non tantum constituitur nuda passio, sed considerata simul ut executioni data per manus Judæorum,

daorum, dum Judæi Jesum consilio & præscientia DEI traditum accepisse, eaqve quæ manus & consilium DEI fieri decreverunt, fecisse dicuntur. Consilium DEI definitum, decretum DEI definitum, quod h. l. nihil aliud notat, quam dispositionem DEI, quæ ab æterno prævidit omnia Judæorum consilia & actiones, illaqve permit- tendo ita moderatus est, ut inde generis humani salus eliceretur. Unde Doctores nostri quando in hæc loca incidunt, discrimen faci- unt inter consilium & præscientiam, ita ut hæc respiciat factum Ju- dæorum, illud verò salutarem passionis finem. Præscientia est, quæ ab æterno DEus vidit Judæorum adversus Christum rabiem & fu- rorem. Consilium autem bonum illum finem denotat, propter quem Deus factum hoc atrocissimum permisit, scilicet redemptionem ge- neris humani. Hinc quoque in præsentī nostro dicto non dicitur, DEum decrevisse, ut Herodes aliique hoc facerent, sed dicitur, illos convenisse in unum, ad faciendum id, quod manus & consilium DEI decreverunt *fieri*, quæ phrasis finem illum designat, ob quem DEus permisit, ut fieret id, quod Herodes, Pontius Pilatus & Judæi alias sponte sua, proprio & inextingvibili odio furiosè fuissent perpe- traturi.

§. X.

OBJECTUM PERSONALE pro quo Christus Jesus, Sal- vator noster, passus est, in dicto nostro præsentī insinuatur voce *ὑπὲρ* *predefiniuit*: de qua egregiam adnotamus observationem THOMÆ CRENI in Animadv. Hist. Philol. Part. XV. §. VI. p. 63. 64. Sex sunt (inquietis) N. T. Loca in quibus vox *ὑπὲρ* ha- betur, duo de rebus, quatuor de Personis loquuntur. De rebus a- gunt loca Act. IV. 27. 28. ubi *ὑπὲρ* habetur redemptionis & pas- sionis Christi. & I. Cor. II. 7. ubi *ὑπὲρ* habetur objecti me- diorumque credendi. De Personis agunt dicta Rom. VIII. 29. Ubi habetur *ὑπὲρ* Fidelium ad rem sanctissimam, scil. conformi- tatem cum imagine Filii DEI v. 30. Ubi habetur Electorum destinatio, cui respondet in tempore vocatio efficax, justificatio & glorificatio. Ephes. I. 5. & II. Ubi habetur *ὑπὲρ* Filiorum DEI eorumq; filiationis. Est eximiae (pergit CRENIUS) potestatis & significa- tionis, vocabulum, cujus expositio mihi nondum obvenit in B. GE-

V. Obje-
ctum per-
sonale pro
quo Chri-
stus est
passus?

ORG. CRAUSERI Phosphoro Græcarum vocum & phrasium N. T. edito Francof. 1676. in 4to reperiendum tamen in B. JOH. CUNR. DIETERICI Illustram. N. T. p. m. 144. a. b. qvi parvo defungitur; melior Erasmo Schmidio nihil adferente. Notat autem *ἡ ἀρχὴ* & finem ipsum & media ad finem. *ὅτι* enim terminus est sive finis, *ἡ ἀρχὴ* terminare, *ἡ ἀρχὴ* pro aut prius determinare, destinare & ordinare ad salutem & vitam æternam, ita ut simul media ad finem illum ducentia constituentur. Complectitur nimirum seriem causarum & mediorum, quæ figuntur, ducuntur & terminantur ad certum aliquem finem, nimirum *hominum* ad hæreditatem æternam. Estque consilium actus & decretum DEI, quo pacto & ordine is è mera sua gratia, *homines* redimere, vocare, vocatos justificare, justificados glorificare velit. Unde palam est *ἡ ἀρχὴ* nunquam vel ad malitiam aliquam vel ad actionem malitiæ substratam in S. Scriptura referri, nunquamque è Divino *ἡ ἀρχὴ* absolute & antecedenter definiente & determinante fluere malam actionem, sive materialiter sive formaliter consideratam, ut cum Dorscheo dicam in Medit. pecul. de Interfectione Jesu Christi vivifica Argent. hab. & ed. 1647. in 4to §. 26. p. 244. Hic autem est *ἡ ἀρχὴ* in dicto nostro præsentis Divinus, quo DEus prædefinivit, Christum JESUM Salvatorem nostrum non fore Salvatorem suiipsius seu non passurum esse *pro se ipso*, quasi ille ipsemet indiguerit DEO reconciliari; quia respectu suiipsius non fuit peccator, sed pius, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus Hebr. VII. 26. : quo prædefinivit DEus Christum JESUM Salvatorem nostrum non passurum esse *pro Sanctis Angelis*; quoniam illi non peccarunt & sic nec iram DEI in se concitarunt, proindeque nec opus fuit, DEum Christi satisfactione ipsis reddi propitium, quoniam Filius DEI Angelos non assumpsit Hebr. II. 16. adeoque nec DEO ipsos reconciliavit, quia id solum DEO reconciliavit quod assumpsit: it. quoniam Jesus Christus est Mediator Dei & hominum, I. Timoth. II. 5.; neque passurum esse *pro angelis malis*, quoniam Johannes I. Ep. II. 2. IV. 9. 10. 14. hanc passionem solis hominibus obtigisse affirmat; Petrus 2. Ep. II. 4. testatur, quod DEus lapsis Angelis non pepercerit, sed catenis noctis in tartarum præcipitatos tradiderit servatos in judicium; Judas Apostolus in Epist.

pist. v. 6. scribit, quod DEUS eos ad iudicium magni illius diei, vinculis æternis sub caligine servarit. Hic est *μεσσιμὸς* in dicto nostro Divinus, quo DEUS prædefinivit, Christum Jesum, Salvatorem nostrum, non passurum *pro omnibus omnino creaturis*; quia hæc passio prærequirit iram DEI & hæc præsupponit peccatum proprie dictum, nempe *ἀνομίαν*, cuius non omnes creaturæ sunt capaces sed soli Angeli & Homines, illi ante sui confirmationem in bono, hi post sui seductionem in hoc mundo; Neque passurum esse pro hominibus *adhuc in statu integritatis concreta prægresso constituti*; quia illi nullatenus erant peccatores, quibus DEUS propitiandus fuerit, & Christus tantum propter lapsos homines, ut à peccatis redimerentur, venit. Luc. XVI. 10. 1. Tim. I. 15. Hic est *μεσσιμὸς* in dicto nostro Divinus, quo DEUS prædefinivit, Christum Jesum, Salvatorem nostrum, passurum esse *pro solis hominibus lapsis & quidem omnibus & singulis, prorsus nullo eorum hinc excepto*. Christum esse moriturum pro omnibus hominibus 2. Cor. V. 15. Hebr. II. 9. Christum fore propitiationem non tantum pro nostris peccatis, verum etiam totius mundi, & fore Salvatorem omnium hominum seu mundi, cum primis verò (propter applicationem eorum) credentium. 1. Joh. II. 2. IV. 14. 1. Tim. IV. 10. Christum animam suam positurum pro omnibus Joh. X. 15. non tantum pro Gente, sed ut Filios DEI (adeoque etiam Judæos incredulos Matth. XXIII. 37) congregaret. Joh. XI. 52. Christum Jesum se expositurum pro Ecclesia Eph. V. 25. eandemque proprio sanguine acquisiturum. Act. XX. 28. adeoque ipsum moriturum pro fratribus qui scandalis perdi queunt Rom. XIV. 15. 20. 1. Cor. VIII. 11. & sanguine testamenti sanctificaturum eos, qui ipsum profanum ducent & ipsum crucifigunt. Hebr. VI. 6. X. 29. nec non empturum (suo profuso sanguine 2. Petr. I. 19.) Pseudo-prophetas & falsos Doctores, qui ipsum abnegabunt & velox exitium sibi ipsis accersent. 1. Petr. II. 1. Hic est denique *μεσσιμὸς* ille Divinus, qui nucleum constituit fidei nostræ salvificæ, materiam principalissimam fiduciæ, ut rectè B. HULSEMANNUS in Append. ad Calvin. Irreconc. p. 460. & nos cum illo asseramus: *Hæc duo de passione & morte Christi Capita, quod scilicet omnes redimere intenderit & quod omnibus reconciliationem impetrarit*

impetravit & scire & credere oportet quemcunque salvandum. Licet ad præsupposita magis quam ad ipsam fiduciæ proximam materiam hoc dogma de Universalitate meriti ex intentione DEI & Christi referendum sit, ut monet idem HULSEMANNUS l. c. & pag. 491. Conf. JUSTI FELIERBORNII Opera Theologica Gießæ ed. in 4to a. 1671. Syntagm. I. Part. II. Disp. I. II. III. IV. V. pag. 1169. sqq. - 1265. De Universali Christi ex beneplacito & consilio S. Triados, pro omnibus & singulis hominibus, ut per gratiam Divinam, à peccatis suis ad DEum convertantur & æternam salutem adipiscantur, passi & mortui merito. JOH. HÖPNERI Dissert. Theol. Lips. hab. & edit. 1636. Resp. Paulo Höpnero sub tit. Quæstio Theologica de Universali Christi merito enucleata & Petri Molinæi Parisiensis Pastoris consilio in Actis Synodi Dordracenæ p. 402. & sqq. opposita, ut de ea publica συζήτης instituat. THOMAS ITTIGIUS in Programmate de Christo omnibus nato, contra Reformatos a. 1702 proposito, quod legitur subjunctum Dissertationi ejus Historico-Theologicæ Lips. a. 1706. ed. de Synodo Carentonenfi. Add. Scriptores Systemat. & Compend. Theolog. in Loco sive Articulo de Christo.

§. XI.

VI. Quem
in finem
& even-
tum
Christus
est passus?

FINIS & EVENTUS, cujus gratia Christus Jesus, Salvator noster, pro nobis passus, in dicto nostro præsentì iterum infinuatur voce *προώρισε* prædefiniuit. Primus hujus *προώρισε* sive prædefinitionis hujus finis & eventus est *liberatio à peccato*. Hoc enim decrevit Consilium Divinum nempe passione & morte Christi liberare homines peccatores à peccato non tantum originali sed & actuali, & quidem omni, nullo excepto. Vid. Ps. CXXX. ult. Rom. IV. 25. V. 6. 2. Cor. V. 21. Tit. II. 14. 1. Joh. 17. 9. Apoc. I. 5. Hebr. IX. 14. 26. Certe si Christus ullum nostrum peccatum reliquisset in-expiatum, tum nos plane & perfecte non liberasset nec decalogum vice & loco nostri totaliter implevisset, nec ex mortuis resurgere potuisset, ut omnis omnino peccati nostri victor & triumphator. Quæ sunt *ἀντίστα* cum decreto & consilio Divino. Secundus *προώρισε* sive prædefinitionis Divinæ in passione & morte Christi finis & eventus *Liberatio est à pœnis peccatorum*. Hoc enim decrevit con-silium

filium Divinum, nempe liberare homines peccatores à peccatorum suppliciis & poenis tum temporalibus tum æternis. Vid. Gen. III. 15. Esai. LIII. 5. Hof. XIII. 14. Zach. IX. 11. Joh. XII. 31. Rom. V. 9. Gal. III. 13. Col. I. 13. Hebr. II. 13. Quæcunque ergo amara iustificationis hominibus obtingunt, illa ipsis, ordinante DEO, ceu benigno ipsorum Patre evadunt utilia exercitia & omnia sunt iis adjumento in bonum. Rom. VIII. 28. Tertius *πρόορις* sive prædefinitionis Divinæ finis & eventus in passione & morte Christi est *Reconciliatio cum DEO*. Hoc enim decrevit consilium Divinum, nempe reconciliare homines peccatores cum DEO. Vid. Rom. III. 25. V. 10. 2. Cor. V. 18. 19. Coloss. I. 20. 1. Joh. II. 2. Quia namque nostra peccata separarunt DEum à nobis, Esai. LIX. 2. utpote qui vere irascitur peccatoribus, Rom. I. 18. Joh. III. 36. iisque maledicit, Deut. XXVII. 27. adeoque cos abominatur, Levit. XXVI. 30. Deut. XVIII. 12. XXV. 16. Ps. V. 7. Prov. III. 31. ideo Christus *μεσσιαν* Mediator noster, nos DEO reconciliavit ex Divino consilio atque decreto & ab ipsius ira nos eripuit. Rom. V. 9. 1. Thess. I. 20. Quartus *πρόορις* sive prædefinitionis Divinæ de passione & morte Christi finis & eventus est *Reparatio omnium in cælo & in terra*. Hoc enim decrevit consilium Divinum, nempe reducere omnia & quæ in cælis sunt & quæ in terra ad unum caput. Ephes. I. 10. Coloss. I. 20. Facta scil. per Christum pace & DEO per Christi *θανάτου* passionem & mortem hominibus peccatoribus reconciliato, omnia in cælo & terra, adeoque Sancti quoque Angeli hominibus fuerunt reconciliati peccatoribus ex consilio atque decreto Divino, adeoque iis quæ ad hominum redemptionem pertinent delectantur. Math. I. 20. II. 13. Luc. I. 26. sq. II. 9. sq. XV. 10. 1. Petr. I. 12. & una cum hominibus peccatoribus toti propendent ad celebrandum DEum eumque glorificandum. Luc. II. 13. 14. Quintus *πρόορις* sive prædefinitionis Divinæ de passione & morte Christi finis & eventus est *Mundatio conscientiarum nostrarum*. Ex consilio enim atque decreto Divino Christus mundavit conscientias nostras ab operibus mortuis i. e. peccatis. Hebr. IX. 14. Ex consilio & decreto Divino per ipsius vulnera sanati Es. LIII. 5. 1. Petr. II. 24. & liberi facti sumus. Hebr. II. 15. educti è lacu in quo non est aqua. Zach. IX. 11. i. e. non ex purgatorio

gatorio, igne Papistico, qui est figmentum otiosorum hominum, sed ex inferno, in quo non est aqua refrigerii, sed ignis inextinguibilis æternum crucians damnatos. Luc. XVI. 23. Apoc. XIV. 10. 11. Sextus *παραγορισμὸς* sive prædefinitionis Divinæ de passione & morte Christi finis atque eventus est *æterna redemptio*. Ex consilio enim atque decreto Divino Christus pro nobis solvit quod non rapuerat, Ps. LXIX. 6. æternam nobis justitiam reduxit, Dan. IX. 24. æternamque salutem, Esai. XLV. 17. æternam redemptionem invenit. Hebr. IX. 12. Quamvis enim passio Christi non æternum durarit, tamen æternum valorem habuit habet & habebit ob æternam personæ patientis DEitatem & infinitam majestatem, quæ pondus passioni appendit infinitum. Septimus *παραγορισμὸς* sive prædefinitionis Divinæ de passione & morte Christi finis atque eventus est *Sanctificatio nostra per Spiritum Sanctum*. Ex consilio enim atque decreto Divino Christus sanctitatem illam, quæ coram DEO consistere possumus, nobis acquisivit & impetravit Hebr. X. 10. XIII. 12. quæque ratione *acquisitionis meritorie* extendit se ad omnes sine discrimine & exceptione homines, quia Christus se ut hostiam immaculatam & sanctam sanctificavit & sancte obtulit pro omnium & singulorum hominum peccatis, ratione *applicationis per Fidem* ad solos pertinet credentes & ipsis solis applicatur Joh. XVII. 17. per Spiritum S. abitu Christi ad Patrem i. e. passionē & morte ejus nobis acquisitum Joh. XVI. 17. & per gratiosam ipsius substantialiter præsentis approximationem, inhabitationem & benignam operationem. Octavus & ultimus *παραγορισμὸς* seu prædefinitionis Divinæ de passione & morte Christi eventus est *Bonorum corporalium sive temporalium & spiritualium sive æternorum restitutio*. Ex consilio enim atque decreto Divino Christus *θεοῦ χάριτι* nobis hominibus *πνευματικά* & principaliter meritorie restituit bona spiritualia & æterna, *δουλοῦντες* etiam & secundario bona & dona temporalia sive corporalia, quæ per lapsum quoque amisimus: temporalem scil. seu corporalem & spiritualem sive æternam benedictionem, Gal. III. 15. 16. temporalemque ac æternam pacem, Eph. II. 14. 15. & omne illud quod & Pax hæc & benedictio hæc tam temporalis quam spiritualis in se complectuntur. Gratiam DEI & favorem. Joh. I. 16. 17. Illuminationem

nationem nostri, Joh. I. 9. adoptionem nostri in filios DEI, Gal. IV. 4. 5. nostrum magnum gaudium, Luc. II. 10. clementem nostrarum precum exauditionem Joh. XVI. 23. Ministerii verbi & Sacramentorum in salutem nostram tendentem institutionem, 2. Tim. I. 9. 10. Rom. VI. 3. Ephes. V. 25. 26. Joh. XIX. 34. 35. 1. Joh. V. 6. Matth. XXVI. 26. sq. nostramque vitam & æternam salutem. Act. IV. 12. XV. 11. Rom. VI. 23. 1. Joh. IV. 9. 14. &c. Conf. JUSTI FELIERNII Oper. Theolog. Giesl. ed. in 4. a. 1671. Fascil. II. Disp. I. II. III. p. 162. sqq. -- 211. & Fascicul. V. Disp. III. pag. 776. sqq. -- 794. de Passione Jesu Christi. JOHANNIS SCHOLLII Disp. pecul. de Passione Christi, Tom. III. Disp. Marpurgens. Disp. X. BALTH. MEISNERUS in Christologia Disp. XXXVI. post pag. 460. ed. Witteb. in 8. d. a. 1624. JUST. CHRISTOPH. SCHOMERUS in pecul. disp. de Passione. JOH. FRANC. BUDDEUS Meditatione Theologica de Servatoris nostri exaltatione dolorosa ejusque effectu ex Joh. XII. 32. Jen. hab. & ed. a. 1707. Resp. Auct. Joach. Röhlio. Add. Theologos in Compend. & System. Theol. in Art. de Christo.

SECTIO TERTIA.

Sect. Ter-
tia

Subjungens

*Quæstiones quasdam Theologicas easque
Selectas ex dicto præsentis vel immedi-
atè vel mediatè fluentes.*

*Exotema-
tica Sele-
cta*

§. I

Occasione primi nostræ Exegeseos mem-
bri, quo expositum fuit momentum de Persona,
quæ pro nobis passa est, & quidem occasione
illa, quæ interpretes nonnulli vocem *παῖδα*
reddunt per SERVUM, & Salvatorem,
nostrum h. l. Servum DEI dici contendunt,

Quæst. I.
An Chri-
stus sit &
dici pos-
sit servus
DEI?

quæstio exoritur illustris & ventilatione digna: *An Christus Jesus
Salvator*

H

Salvator noster sit & dici possit Servus DEI? Ad quam quaestionem sequentem in modum respondemus cum B. *Job. Maur. Poltzie* ex Dissert. Inaug. Theol. ad oraculum Esai. LIII. 11. Rostoch. hab. a. 1696. Præs. D. *Andr. Dan. Habichorstio* de Servo DEI iusto per notitiam sui multos justificante. Tribuitur hoc nomen *Servi DEI* quidem creaturis Ps. CXIX. 91. Viris qui munus aliquod publicum administrant, ut Nebucadnezar, Jer. XXV. 9. Eliakim, Es. XXI. 20. Abrahamo, Gen. XXVI. 24. Mosi, Num. XII. 8. Josuæ, Cap. XXIV. 29. Davidi, 1. Reg. XIV. 8. &c. imò & Angelis, Job. IV. 18. Sed Christo Jesu Salvatori nostro id modo longè excellentiori convenit. Ille enim est *Servus meus germen*, Zach. III. 8. & quidem germen justum, Jer. XXXIII. 1. conf. Esai XLII. 1. XLIII. 10. SERVUS ut plurimum significat hominem infimæ notæ sive vilis & abjectæ conditionis, qui vel aliis se subjicit & ministrat vel opus servile peragit. Cum ergò Christum Jesum vocari deprehendimus Servum, eo ipso ejus notari humilitatem, fidelitatem & sedulitatem autumamus. Humilitatem in subjiciendo, fidelitatem in serviendo, sedulitatem in redimendo. Quod ipsum is declaravit statu Exinanitionis Esai. LIII. 1. sq. descripto, juxta quem contemptus, dolores passus, vulneratus, castigatus, mactatus, angustatus &c. dicitur, sive quem in summo contemptu, in summis doloribus, in summa obedientia & patientia perverso Judæorum judicio obnoxius sustinere voluit Messias DEus Israël. Dicitur autem is ipse *Servus DEI* ratione hominum, quorum & mediator, quatenus in procuranda & promerenda salute hominibus servivisse dicitur, ut ipse ait Matth. XX. 27. *Filius hominis non venit, ut serviatur ipsi, sed ut serviat & det animam suam pretium pro multis.* Nimirum servivit pro salute nostra activè & passivè. *Activè* legi se subjiciendo, eamque perfectè pro nobis implendo Gal. IV. 4. 5. *Passivè* pro nobis in passione & cruce satisfaciendo Phil. II. 8. & quidem *κυριοδουλίας* Dominicè serviliter. Non enim isthoc servitio tollitur propria & principalis salutis efficientia, nec per ministerium illud modus causandi sed finis incarnationis denotatur, ut adeò cum *Thoma de Aquino* errent qui cum eo statuunt, *Christum esse causam justificationis nostræ per ministerium & instrumentaliter tantum operari hominum salutem.* Non tamen illa servitute, quæ juxta humanam naturam Christo competit, quamque officio is

mediatorio

mediatorio exercuit, Divina ejus natura læditur: neque enim hæc servivit in humilitate sed *ὑποτακτικῶς* servilem humanitatis humilitatem sibi propriam fecit, quomodo alibi *DEus sanguine proprio* Ecclesiam redemisse suam perhibetur. Act. XX. 28. Quod autem non infidelis neque injustus fuerit Servus, patet ex speciali cognomine JUSTUS, quod DEus Pater ipsi tribuit Esai LIII. II. quia solus absolute Justus est, utpote alienus ab omni injustitia & peccato & peccatoribus. Unde & ibid. v. 9. de ipso prædicatur: *Non fecit iniquitatem.* Item quia *Pontifex Sanctus, innocuus, impollutus, segregatus a peccatoribus*, Ebr. VII. 26. non tantum ratione *justitiæ essentialis* quoad divinam ejus naturam, sed & ratione *justitiæ habitualis* sive inhærentiæ, quam juxta humanam habet naturam, juxta quam ab omnibus is peccatoribus est separatus, quin & ratione *justitiæ satisfactoriæ*, juxta quam nostræ salutis causa DEO Patri suo serviit, in eaque servitute fidelis & justus planè deprehensus fuit, juxta quam etiam justificationem confert omnibus & singulis, qui vera fide justitiam hanc satisfactoriam amplectuntur. Add. *Salom. Glassius* in *Onomatologia Messiae Prophetica* Jenæ ed. in 8vo 1624. Class. IV. n. IV. pag. 163. sqq. -- 167.

§ II.

Occasione secundi Exegeteos nostræ membri, quo expositum fuit momentum de loco illo, quo Redemptor noster pro nobis passus & quidem condemnationis, crucifixionis & mortis, quæstio suboritur illustris & ventilatione digna: *An Christus JESUS, Salvator noster, ad locum tendens crucifixionis, Judæo cuidam subsannanti ita maledixerit, ut perpetuæ eundem addiderit vitæ hujus miserie?* Ad quam quæstionem sequentem in modum respondemus cum Magnifico atque Summè Rev. Dn. D. JOH. FECHTIO ex Disquisitione de Ecclesia Judaica Argentor. hab. sub Præs. B. D. DANHAUERI & secunda editione repetita Argentorat. a. 1680. p. m. 89. 90. Damnatu ad crucem Christus, cum vel moraretur, vel prætorio extraheretur, vel bajulans crucem reponere eam parumper & interquiescere tentaret, (ita enim variant qui referunt) fuit vel ex Janitoribus Pilati vel tribunalis custodibus, *Chartaphilus* nomine, qui, sive pugno impellens sive irridens, *Vade*, inquit, *Jesu citius, vade, quid moraris?* Respiciens verò Christus vultu severo in hæc verba respondit:

Quæst. II.
An Christus
Judeum
quendæ
perpetuæ
addiderit
vitæ hu-
jus miserie?

Ecce vado, Tu autem morare donec rediero. A quo tempore coactus omnes perpetuo oberrare terras & vaticinii veritate motus baptismo se ab Anania tingi & *Jeſephi* sibi nomen imponi jussit. Exactio vero centum annorum spatio gravi percussus morbo & ecstasi passus, veluti quædam Phœnix in novam juventutem & integras vires revixit, centesimo quoque anno in eandem valetudinem idemque fatum revolutus, hodiernum vivit & orbem usque ad diem adventus Christi novissimum pervagatur, *Judæus factus immortalis.* Indignatur JOH. HOORNBECK in Proleg. ad Tr. de convincend. Judæis p. 19. *historiis nonnullis cætera notæ haud infimæ* (forte Joh. Cluverum indigitat) *insertam illam vagantis Judæi legendam.* *Mera nugæ* ait. Et irascitur Pontificiis, quod vano illo rumore aliquando permoti, immensa turba visuri *Chartaphilum* Judæis fannas atque ludibria debuerint. *Hæc & similia*, ait, *Papatus* (etsi Lutheranus sit Cluverus) *Judæis facit scandala.* Sed CLUVERUS non destituitur argumentis pro veritate historiæ. Allegat p. 713. Hist. Univers. communem rumorem A. 1600. apud Saxones ortum. Et Examen Eruditorum, quo res, ait, portentoso mendacio affinis pene fidem miraculo fecit. Et testimonium ex Historia antiquiori MATTH. PARISII ante 400. annos eundem sermonem penè toto orbe frequentatum asserentis. Et ex recentiori Episcoporum Armeniorum, rem sibi exploratam, virumque familiarem esse, interposito jurejurando confirmantium. Quibus tamen omnibus meritò opponitur silentium Evangelistarum, qui cum res, præsertim circa passionem gestas, tanta sollicitudine, etiam minoris momenti, annotarunt, hanc præterire non potuisse videntur. Refertur inter phantasmata à B. DANHAUERO in Christeide p. 872. & argumentis oppugnatur in Memoriali Evangelico p. 306. Conf. HOTTINGERUS in Histor. Eccles. Part. III. p. 540. Gisb. Voëtius in Disput. Select. Tom. II. Disp. V. de Judaismo, Parte altera Probl. IV. p. m. 104. 105. M. Gottfried Thilo, in Meletemate Historico a. 1668. Witteb. hab. & ed. de Judæo immortali. Christoph. Schultz, Regiomonto-Prussus in pecul. Disputat. Regiomonti hab. & ed. 1693. de Judæo immortali. Ægidius STRAUCHUS in Collegio Histor. Ecclesiast. hætenus Manuscripto, teste verò nuperrimo Catalogo Lipsiens. luci propediem publicæ exponendo, Nos (inquit) totam illam relationem de Judæo immortali, quam (quod

(quod miror) CLUVERUS recenset, ita quidem, ut inclinet in sententiam, rem revera ita accidisse, habemus pro fabula (1) ob silentium Evangelistarum. Rem enim tanti momenti non tacuissent, cum evidens inde argumentum potuisset sumi contra Judæos & Gentiles. Unde non tacuissent, qui alias singulas hujus Tragœdiæ circumstantias descripserunt (2) Equidem si consulamus ea, quæ Christus peregit, videmus, quod summa semper usus sit mansuetudine, non maledictione, qualis fuisset Responsio ad Judæum istum. (3) Suspecta res est propterea, quod uno tempore Judæus iste immortalis dicatur visus & in Anglia & in Saxonia & in Armenia simul. Certe illa dissonantia totam traditionem reddit suspectam. Habemus ergo pro fabula.

§. III.

Occasione tertii Exegeleos nostræ membri, quo expositum fuit momentum de Hominibus illis, à quibus Christus Salvator noster fuit afflictus, & quidem occasione Herodis & Pontii Pilati cum Gentilibus & Judæis adversus Christum sese congregantium, quæstio subnascitur illustris & ventilatione digna: *Quisnam & qualis fuerit Syncretismus ille Politicus, rectius Pseudo-Politicus, duorum illorum Politicorum, Herodis & Pilati, in innocentis Jesu ludibrium & proprii mali depulsionem, constitutus?* De qua quæstione præcipua maxime & notatu digna repetimus annotamenta & quidem in nervosum quoddam compendium contracta, quæ annotavit Disp. pecul. de *Syncretismo Pilato-Herodiano* Lips. hab. & ed. a. 1672. Præsede M. Joh. Gabriel Drechsler, *Romanus Teller*, Autor & Respondens. Causa nempe principalis hujus Syncretismi fuit HERODES & PILATUS, quos inter simultas quædam erat orta ex eo, quod Pilatus in Judæa obtinebat id quod jure hæreditariæ successionis Herodi videbatur deberi. Causa minus principalis, utriusque calliditas seu prudentia Politica. Splendida quidem & satis honesta causa, si prima fronte aspicias favere videtur Pilato. Herodes religioni Judaicæ erat addictus, ergo optimus circa dogmaticas controversias arbiter. Erat legitimus Galilææ possessor & Dominus, ergo æquissimus hominis Galilæi Judex. Insuper nec Christum innocentem quem falsus erat, damnare, nec odio in Christum flagrantem accusatores sibi dare infensos volebat. Sed hypocritica & fucata hæc erat calliditas. PILATUS homo erat pellace vulpecula benignior. Neque melior hoc HERODES ab ipsa æterna veritate

Quæst. III.
Quisnam
& qualis
Syncretismus
Pseudo-politicus
Herodis
& Pilati?

(Luc. XIII. 32.) vulpes nuncupatus ob hypocriticam calliditatem. Flagrabat hujus animus nova curiositate & desiderio miraculorum, quæ non salubria, sed ludicra, præstigiatoria, aulica exspectabat. Hinc illa amica conspiratio! Benè GERSON in Expos. Passion. *Con-
venerunt duo Lupi ad capiendam unam ovem.* Sanè hic caudas vulpecularum Samsonis (Jud. XV. 4. sqq.) in alterius damnum unitas cernere licet adumbratas velut in Tabula. A tergo sunt vinculis hypocriticæ humanitatis & amicitiae isti hostes constricti, reflexis in diversa & frontibus & animis. Causa materialis Syncretismi hujus Pseudo-Politici fuit & quidem ratione *materiae in qua* vel subiecti; PILATUS & HERODES. Hi enim fuerunt, qui Syncretisticam collusionem nefarie fabricatam receperunt. Primus PILATUS qui singulari modestia & civilitate Herodem ad mutuum consensum mutuamque benevolentiam invitat, uterque in sua commoda malique propulsionem intentus. Ratione *materiae circa quam* non est religiosa controversia aut circa fidem postulata decisio, sed Christus ipse Salvator damnandus aut absolvendus. In hoc ignominiose tractando, nequitiose exagitando, malitiose circumducendo, Pars facinore multo nobile convenit. CAUSA FORMALIS hujus Syncretismi multis artibus fraudulentis atque insidiosis absolvitur. Huc enim spectat *Christi ablegatio* sub specie blandæ amicitiae & juris Herodi competentis exhibita. Sed fucus erat & larva Syncretica! *Astuta simulatio & scite effectus honor* quem Chamæleontis hoc genus Herodi exhibendum prætendit. At lupina sævitia sub ovis pelle! *Exhibiti, captivi benevolo lumine & multa gratia exceptio.* Dignum fane patella operculum! CAUSA FINALIS varia assignari potest, omnis tamen in fraudem & malitiam proclivis. Nam respectu PILATI est (1) *assentatio* vitiorum adjutrix, qua populo placere volebat Hypocrita, eidemque ut postea in flagellatione & damnatione injustissima, ita & hic in abductione satisfacere & odia illius evitare. Huic vitio adhæret (2) *favor ille*, quem blande sed fecte & nefarie Herodi atque populo exhibere studet. Respectu Herodis emergit inde (3) *gratitudo* erga Pilatum fictitia. Illam excipit (4) *miraculorum fruitio*, quorum gratia, ut scil. captivus Sycophantarum & morionum more novas res & ludicras moliretur in aula, cum ingenti gaudio eum recipiebat, quem jamdiu de vita tollere

Luc.

Luc. XIII. 32. decreverat. Tandem utriusque respectu ultima linea est (§) *privatum commodum & Christi innocentis illusio*. Ut enim Herodes regni sui periculum in hoc uno Capite consistere sibi persuasit, ita Pilatus sui capitis periculum in eo extimuit. Illusionem Salvatoris uterque Pseudo-Politicus splendido testimonio, veste scil. ludibrii causa protracta obsignat. Confer FRANC. RIDDERI *Stesbenderley Besicht in der Passions-Geschicht Jesu Christi* p. 746. sqq. -- 773. MART. BOHEMI *Spectaculum Passionis Jesu Christi* Concione LXXVIII. LXXIX. LXXX. pag. 233. sqq. -- 311. & Scriptores reliquos Passionales.

§. IV.

Occasione quarti Exegeseos nostræ membri, quo expositum fuit momentum de Consilio atque robore Divino, quo Christus passionem suam absolverit & quidem occasione Judæorum & Gentilium congregatorum ad faciendum id, quod manus DEI & consilium prædefiniverat fieri, quæstio suboritur illustris & ventilatione digna: *lis ratione decreti divini & excusabilis ratione exert Judæorum?* *An tumultuatio illa, congregatio, consultatio, & reliqua Judæorum aliorumque Christi hostium actio fuerit necessaria, & inevitabilis decreto Divino adeoque per inevitabilem illam necessitatem decreti Divini fuerint excusabiles atque salvabiles Judæi & reliqui Christi hostes?* Ad quam quæstionem sequentem in modum respondemus cum Autore Disp. Theolog. Grypswald. hab. & ed. 1705. sub Præsidio D. JOH. FRIDER. MAYERI, *Philippo scil. Christiano Crazio*, de agno occiso ab origine mundi ex Apoc. XIII. 8. Sect. II. §. VII. p. 36. DEus vicariæ Judæorum aliorumque hostium Christi operæ neutiquam fuit adstrictus, sed mille alias modis viam invenire valuit, quæ Jehovah Messiam contere potuisset, uti jam in horto oliveti sine Judæorum aliorumque hostium adminiculo passus est, & si homines plane abstinuissent, DEus ipse Filium suum interfecisset. Id quod solidissimis rationibus circa hoc argumentum à Magnif. Dn. JOH. FRID. MAYERO dissert. pecul. adductis commoti credimus, nempe in dissertatione Carolina Gryphiswaldiæ habita a. 1702. de quæstione: *Utrum ipse DEus necem Redemptori intulisset, si abstinuissent homines?* Interea autem quia DEus ab æterno prævidit Judæorum malitiam, invidiam, odium ac furorem quibus impulsæ Jesum hostiliter sint persecuturi & crudelissimæ morti daturi

turi, & nullo modo omiffuri, præ cæteris hominibus hos homines decrevit admittere eorundemque opera in hoc negotio uti; ideo etiam permisit talia facinora Judæis *ut per ipsos fieret, non QVIA aut QVOMODO sed QVOD voluntas antea fieri decreverat*, ut loquuntur Theologi. Qvis igitur hic quoddam in Judæis necessitatis vestigium videt. Neque à decreto neque à præscientia quædam necessitas dependere aut exoriri potuit, cum vi decreti DEUS voluit passionem & mortem Christi, vi præscientiæ & consilii prævidit tantum mala Judæorum molimina, illaque fieri permisit, & ad salutarem finem direxit, ut adeo minime vel voluerit vel approbaverit, vel alio modo procuraverit, impium Judæorum facinus, sed tantum permiserit & sapientissima directione malum hoc in bonum converterit. Passionem & mortem Filii passivam DEUS voluit, Judæorum autem afflictionem activam ceu malum culpæ non voluit, sed cum hæc omnia scivit, etiam fieri permisit, & scelus, quod ab æterno scivit, direxit ad optimum finem quem ab æternò voluit. Apparet hinc, Judæorum factum fuisse mere contingens, quod fieri potuit & non potuit, minime autem necessarium ob præscientiam Divinam. Apparet hinc (dicente alibi Magnif. Dn. D. MAYERO nempe in Disp. Gryphisw. hab. & ed. a. 1702. de cruenta Redemptoris morte p. 24. sqq.) quam ridicule Judæ proditorem & Judæorum crucifixionem atque occisionem CHRISTI aliqui non excusaverint tantum sed & gratias illis pro crimine tanto habendas esse putaverint salutemque æternam consecutos esse non dubitaverint, ut fecit DON QVEVEDO Hispanus. Cui Jam olim in illo errore præiverunt *Cajani* Hæretici, Judam proditorem cum Judæis occisoribus, Patroni redemptionis instar colentes & provocantes ad aliquod Judæ Evangelium testibus *Irenæo* Lib. IV. adv. Hæres. Cap. XXXV. *Epiphanio* lib. I. adv. Hæres. c. XXXVIII. *Theodoreto* Hæret. fabul. lib. I. c. XV. De quibus ut & aliis *ἑρεσὶς* legenda sunt omnino quæ adnotavit Incomparabilis D. THOMAS ITTIGIUS in Exercitatione doctissima de Hæresiarchis ævi Apostolici & Apostolico proximi p. 114. 115. ejusque appendice. p. 38. Longe sobrius rectiusque de tota hac re sensit hæreticis illis CHRYSOSTOMUS Homil. 82. in Matthæum, ubi ad objectionem de DEI decreto solide respondet, illoque haud obstante Judam proditorem una cum

occiso-

occisoribus Judæis *μυρίων ἀξίως καλῶς* non laude sed *mille pæ-*
nis & tormentis dignos concludit, cum salus in humanum genus non
 ex prodicione Judæ & occisione Judæorum, sed ex Domini miseri-
 cordia & sapientia redundaverit, quæ malitia hominum opportune
 usa est ad decretum suum de hominibus redimendis perficiendum.
 Lege verba CHRYSOSTOMI prolixiora apud DN. MAYERUM l. c.
 Add. FRANCISCI RIDDERI *stebenderley Gesicht in der Geschicht*
des Leidens und Sterbens Jesu Christi ed. Francof. d. a. 1692.
 in 4. pag. 156. 183. 443. 444. MARTINI BOHEMI *Spectaculum*
Passionis Jesu Christi edit. Lubecens. d. a. 1654. in fol. p. 631. 632.
 JUSTI FEUERBORNII, *Opp. Theol.* ed. Giess. 1671. in 4. Fasc. II.
 Disp. II. p. 176. sqq. ubi ita inter alia infit. *Quæritur: An proditor*
Judas, Judæi, Pontius Pilatus, & omnes illi qui Christum proditum,
percutsum, flagellatum, vulneratum &c. in crucem egerunt & oc-
ciderunt, sint excusabiles? Ad quam quæstionem respondeo negan-
 do (1) quia illi horribile peccatum patrarunt vulnerando & crucifi-
 gendo Filium DEI incarnatum innocentissimum. (2) Christus ipse
 Joh. XV. 22. ait. *Si non venissem & locutus fuisset eis, peccatum*
non haberent, nunc autem non habent *πρόφασιν ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ*
αὐτῶν. Nec PETRUS Act. III. 18. Judæos ab omni vitiositate
 & peccabilitate absolvit quando ait: *Et nunc Fratres scio quod per*
ignorantiam feceritis, sicut & Principes vestri. Nam non pronun-
 ciat eos impeccabiles & prorsus excusabiles siquidem v. 19. ad eos in-
 quit: *Pœniteat vos igitur (factorum malorum) & convertimini ut*
deleantur peccata vestra sed ab aliquo atrociori peccati patrati gra-
 du eos eximit. Multi enim Judæorum crucifixerunt Christum sci-
 entes; Hi verò quos Petrus alloquitur, per *ignorantiam.* Ubi ta-
 men observandum est quod ignorantia sit vel *simplex* vel *malitiosè*
affectata. Illa quidem fuit in aliquibus Judæis, veruntamen hæc
 quoque multis eorum competit, qui proinde hic non fuerunt excusabi-
 les. *Hactenus Feuerbornius.* Addo verba notatu dignissima, quæ A.
 1690. Hamburgi in Templo S. Michaelis magno, ex ore B. Pastoris ce-
 lebratissimi, JOH. WINCKLERI, cum Conciones Passionales habe-
 ret, audiui, ita sonantia: *Bewundere dich nicht mein Mensche /*
und zürne nicht mit denen Jüngern welche Christum alle verlas-
sen

sen/ mit Juda der ihn verrathen / mit Pilato/ Herode/ den Jüden und Heydnischen Krieger Knechten/welche ihn gefangen/verspottet/ gezeisset/gekreuziget und getödtet habē; deine Sünde sind die Jagt-Hunde welche ihn zu / und in seinem Leiden verfolget; deine Sünden sind die Geißeln und Dornen/ja die spitzigen Nägel/ die ihn endlich ans Creuz geheffet haben.

O Menschen-Kind /
Nur deine Sünd

Hat dieses angerichtet/
Da du durch die Missethat /
Warest ganz vernichtet.

§. V.

Qv. V. An
pretium
Passionis
Christi
etiam pro
Diabolis
sit solu-
tum?

Occasione qvinti Exegeseos nostræ membri, qvo expositum fuit momentum illud de Universalitate passionis & meriti Christi ratione Hominum peccatorum, & qvidem occasione prædefinitionis Divinæ, qva DEUS prædefinivit Redemptorem constituere solis qvi peccarunt hominibus, nequaquam verò malis, qvi peccarunt Angelis sive Diabolis, qvæstio exoritur illustris & ventilatione digna: *An etiam pretium Redemptionis & passionis pro Diabolis & malis Angelis sit solutum à Christo, qvo mediante expectare possint & expectent redemptionem ab æterna damnatione?* Ad quam qvæstionem respondemus sequentem in modum cum B. JOH. JOACH. ZENTGRAVIO in Auctario Dissertat. Select. in Acad. Argentor. hab. subjuncto Exercitationi Historico-Theologicæ de lapsu TERTULLIANI ad Montanistas Seculi Secundi Fanaticos, Dissert. VI. de hodierno Origenismo §. 4. p. 4. 5. Imperitè ex infinitate valoris, pretii & fructus passionis & satisfactionis Christi fit argumentatio ad persolutionem lytri pro peccatis diabolorum, ab Anabaptista superiorum temporum DENEKIO, Fanaticis item Mulieribus, ANTON. BURIGNONIA & JOHANNA LEADE, illa Belgica, hac Anglica, & hodiernis Neo-Origenistis, æterni Evangelii perversè explicati Assertoribus, nec non Societatis Philadelphicæ Sociis, cum id prius probari debeat, κακαγγέλους sive Malos Angelos esse judicio Divino

vino miserabiles, quod ex Scripturis non probabitur. Nam loca producta quod attinet, quibus id probare contendunt, & quidem Ephes. I. 10. ἀνακεφαλαιώσις τῶν πάντων revocatio omnium sub unum Caput, sub quo per creationem primò fuerant constituta, non est Dæmonum, sed ad τὰ ἐν τοῖς ὕερανοῖς καὶ τὰ ὑπὲρ τῆς γῆς h. e. ad Angelos qui in cœlis vident faciem Patris nostri cœlestis Matth. XVIII. 10. & homines tantum ab Apostolo restringitur. De Angelis damnatis altum hic est silentium. Deinde quando Coloss. I. 16. & 20. dicitur, quod simul per Christum ἐν αὐτῷ ἐκτίσθη τὰ πάντα ἐν τοῖς ὕερανοῖς καὶ τὰ ὑπὲρ τῆς γῆς, omnia sunt creata quæ in cœlis & quæ in terra, ita per ipsum omnia sint reconciliata in ipsum, facta pace per sanguinem crucis Christi, εἴτε τὰ ὑπὲρ τῆς γῆς εἴτε τὰ ἐν τοῖς ὕερανοῖς sive illa super terra sive in cœlis fuerint; rursus illa universalitas, de qua Apostolo sermo, restricta est, nullo indicio extendenda ad damnatos sive diabolos sive homines, sed ad DEum, Angelos bonos & homines tantum, cum damnati neque ad τὰ ὑπὲρ τῆς γῆς neque ad τὰ ἐν τοῖς ὕερανοῖς referri queant. Præterea ista reconciliatio atque pacificatio omnium, quæ scil. reconciliari poterunt, tam in terris, quàm in cœlis non eodem modo quo ad omnia ista se habuit. Angeli enim qui in veritate perstiterunt, cum DEO reconciliari non debuerunt, nobis verò reconciliatio, cum DEO erat necessaria, & DEO nobiscum reconciliato etiam Angeli nobiscum sunt reconciliati, ita ut horum, qui DEO offenso, etiam erga nos offenso animo fuerunt Gen. III. 24. reconciliatio, & quæ cum his nunc hominibus pax intercedit, etiam inter fructus meriti & crucis Christi referri debeat. Pacem hinc terræ annunciant nato Christo Luc. II. 24. eximie sic notante h. I. THEOPHYLACTO: Super terra pax nunc facta est & cum prius humana natura DEO fuerit inimica, nunc ita conciliata est, ut & DEO adjuncta sit & incarnato unita. Vides igitur Pacem DEI cum homine. Præclare etiam idem Coloss. I. 20. scripsit. Differens enim quo pacto Cœlestia sint & dici queant conciliata; erat, inquit, nimirum ingens inter terram & cœlum dissidium, & Angeli adversum homines depugnabant, quippe qui eorum Dominum spectassent

injuriis & contumeliis affectum, & morte demum; nunc verò lætatur nostra salute Luc. XV. & sunt πνεύματα λειτουργικὰ *Spiritus ministratorii*, in ministerium emissi propter eos, qui hereditaturi sunt salutem. Hebr. I. 14. Add. etiam CHRYSOST. ad Coloss. I. c. Gratis ergo ab ORIGINE & ORIGENISTIS recentioribus verba hæc ad homines & diabolos trahuntur. Falluntur quoque iidem ORIGENISTÆ fingentes & persuadentes sibi, Angelos fuisse objectum reconciliationis cum DEO, quasi is iisdem per crucem & mortem Christi propitius debuisset reddi, quos cum hominibus reconciliatos fuisse dici debet, cum quibus etiam & nos reconciliati sumus per Christum, monente B. D. CALOVIO ad L. L. cc. Stat nobis hæc assertio ex Hebr. II. 16, 17. Sicut per assumptionem Angelorum, hominum redemptio fieri neq; potuit neque debuit, sic exigente Divina justitia: ita Diabolorum redemptio neq; potest neque debet fieri per assumptionem seminis Abrahamæ. Debuit namque Redemptor esse GOEL & fratribus redimendis etiam per omnia similis reddi; *ita nimirum hoc exigente justitia Divina.* Conf. B. Sebast. Schmidius Comment. ad Hebr. II. pag. 298. Vid. Sam. Schelwigii Synopsin Controversiarum Pietisticarum edit. III. Gedanens. d. a. 1705. Art. XXXIV. n. III. p. 401. sqq. & in Supplemento ad Synopsin edit. Gedan. d. a. 1708. Art. XXXIV. n. III. p. 229. sq. D. Zach. Grapii Disp. Inaug. Theol. Rostoch. hab. & ed. a. 1699. tit. Evangelium Æternum, ejusque Vindicias. D. Christoph. Sontagii Disp. 1708. Altorff. hab. tit. Machinationes aliquot religiosæ de fine poenarum in Diabolis & Damnatis elisæ. D. Dan. Pfeffingeri Dissertationem Theologicam Argentorat. hab. & ed. a. 1708. de restitutione Diabolorum ex Act. III. 21. M. L. M. F. D. S. Theatrum Mysteriorum Apocatastaseos destructum. Ulmæ 1708. in 8. apud Collect. der Unschuldigen Nachrichten d. a. 1708. Siebenden Ordnung / Neues Num. VI. pag. 438. sqq. D. Sam. Christ. Teuberi Scriptum contra Origenianam Apocastasin, Magd. 1708. in 4. apud. eosd. Collect. I. c. Achten Ordnung / Neues. Num. VII. pag. 492. sqq. Et alii.

S. VI.

Occasione Sexti Exegeteos nostræ membri, quo expositum fuit

Qvæst.
VI. Qvæ-
nam con-
venientia
& diffe-
rentia
passionis
Christi &
Passionis
nostræ?

fuit momentum de fine & eventu Passionis & mortis Salvatoris nostri Jesu Christi, & quidem occasione Prædefinitionis Divinæ de applicatione passionis & meriti Christi ex parte hominum peccatorum, quæ applicare sibi debent fructum & effectum meriti Christi, in fide, vita, cruce, & morte, quæstio subnascitur salutaris & observatione digna, quæ quæritur: *Quomodo discernenda sit convenientia passionis & crucis Christi, quæ cum nostra passione & cruce convenit, & differentia ejusdem quæ differt à passione & cruce nostra?* Ad quam quæstionem sequentia suppeditamus discretionis fundamenta, certis quasi quibusdam aphorismis in hunc ordinem disposita. (I) Convenientia Passionis & crucis Christi cum passione & cruce nostra consistit in *Divina dispositione*. Non fortuito nec casu factum, quod Christus in crucem actus, sed ex Divinæ providentiæ dispositione, Luc. XXIV. 26. Act. II. 23. IV. 27. 28. Idem vero etiam de nostra cruce statuendum, videlicet, quicquid crucis nobis obtingit, illud æterno DEi beneplacito & bona ipsius voluntate ad nos descendere. Rom. VIII. 29. DEum cuivis crucem suam & passionem velut certum quoddam demensum præordinasse. (II) Convenientia Passionis & crucis Christi cum passione & cruce nostra consistit, in *Scripturaria prædictione*. Nihil quicquam in passione Christi obtingit, etiamsi non adeo magni momenti primo intuitu videatur, de quo non extent Prophetica vaticinia; Matth. XXVI. 24. Luc. XXIV. 1. Cor. XV. 3. 1. Petr. I. 11. Ita quoque de Cruce piorum exstant manifesta Scripturæ S. dicta. Ps. XXXIV. 20. LXXV. 9. 21. Act. XIV. 22. Hebr. XII. 6. in quibus & similibus diserte exstat, quod non possit aliter fieri, quam ut in hac vita cruci simus subjecti. Quinimo vix potest calamitas aliqua obtingere, de qua in S. literis non extent specialia dicta vel Sanctorum exempla. (III) Convenientia Passionis & crucis Christi cum Passione & Cruce nostra consistit in *animi præparatione*. Christus per totam vitam se præparavit ad crucem & passionem, unde etiam toties de sua passione vaticinatus est & quidem quinque distinctis vicibus, ut ex Historia Evangelica colligitur & quidem Matth. XVI. 21. Matth. XVII. v. 9. v. 12. Matth. XX. 18. Matth. XXVI. 2. Quanto magis nobis convenit, ut ad crucem nos præparemus antequam ingruat? Tela prævisa

prævisa minus nocent, ac quod SENECA de morte dicit, *Nemo mortem venientem letus excipit, nisi qui se diu ad eam composuit*, illud etiam in genere de quavis Cruce & Passione dici potest. (IV) Convenientia passionis & crucis Christi cum passione & cruce nostra consistit in *exempli imitatione*. Christus precatur pro crucifixoribus: *Pater remitte illis*. Idem & nos faciamus. Non respiciamus ad eos, qui nos affligunt, sed ad DEI manum & consilium. Matth. V. 44. Christus respicit ad promissam vitæ æternæ gloriam. *Hodie mecum eris in Paradiso*, dicit Latroni. Sic per tristem & densam nubem, crucem, respicere debemus ad solem futuræ lætitiæ & gloriæ. Christus commendat Patri Spiritum suum. Sic & nostras animas in cruce debemus DEO commendare. 1. Petr. IV. 19. (V) Convenientia passionis & crucis Christi cum passione & cruce nostra consistit in *mysterii occultatione*. Christi crux habebat exterius contemptam imo scandali plenam speciem, & tamen summa Mysteria sub ea sunt abscondita. 1. Cor. I. 23. II. 2. Ita quoque sub nostra cruce latet mysterium maximum, nempe ut per crucem hoc in nobis promoveatur, ut simus Christi discipuli. Psalm. CXIX. 71. Hebr. XII. 11. (VI) Convenientia passionis & crucis Christi cum passione & cruce nostra consistit in *secutura glorificatione*. Christus non perpetuo mansit sub cruce & passione, sed ex ea liberatus, quin etiam ad cœlestem gloriam est evectus. Psalm. CX. ult. Luc. XXIV. 26. 1. Petr. I. 11. Pari etiam ratione nos per crucem intramus in gloriam cœlestem Act. XIV. 22. 2. Cor. IV. 17. 2. Tim. II. 12. Apoc. I. 9. (VII) Disconvenientia Passionis & Crucis Christi cum passione & cruce nostra consistit in *passionis quantitate*. Nullius passio tanta quanta fuit Christi. Præfiguratum id fuit in Historia Simonis Cyrenæi. Christus portat partem crucis ponderosioris, Simon paucillum oneris sustinet. Huc Pii Veteres referunt dictum Propheticum. Thren. I. 12. Sicut parvus fluvius amittit nomen suum, quando exonerat se in maiorem, Sic passiones nostræ comparatione eorum, quæ Christus passus est, non sunt dicendæ passiones. Tanto igitur majori patientia crucem suscipiamus, quanto minores sunt passiones nostræ illis, quas Christus propter nos in se sponte suscepit. (VIII) Disconvenientia Crucis & passio-

nis Christi cum passione & cruce nostra consistit in *causa qualitate*. Christus non patitur propter delicta sua. 1. Petr. II. 23. Hebr. VII. 26. Nos autem peccatis nostris non solum temporales calamitates, sed etiam infernalium tormenta promeriti sumus. Christus est omnibus modis innocens, ideo ipsius crux est sanctissima passio, nos autem in cruce fateri cogimur, Mich. VII. 9. *Iram Domini portabo quia peccavi ei.* (IX) Disconvenientia passionis & crucis Christi cum passione & cruce nostra consistit denique in *efficacia & utilitate*. Christus non patitur propter se, sed propter nos & ipsius crux est satisfactio & λύσις pro peccatis nostris. 1. Petr. II. 24. Quia enim ipse est sanctissimus, imo æternus DEI Filius, ideo ipsius passio habet infinitam virtutem & parit nobis salutem æternam. Sed hac ratione nemo hominum pati potest, sicut Pontificii statuunt, quod possit unus pro alio suis passionibus & operibus satisfacere, sed hæc gloria in solidum Christo relinqvenda. LEO Epist. 81. *Quamvis multorum Sanctorum in conspectu Domini mors pretiosa fuerit, nullius tamen insontis occisio est propitiatio Mundi. Acceperunt Iusti, non dederunt coronas, & de agritudine fidelium nata sunt exempla patientie, non dona justitie.* Crux nostra minime est ejusdem efficaciam cum cruce Christi, sed nos Christum è longinquo seqvimur; ipse cruce & passione sua cælum nobis aperuit, nos Christum seqvimur & quando beneficia passionis & crucis Christi parta per veram fidem nobis applicamus & fidem nostram patiente crucis tolerantia demonstramus, apertas per Christum cœli fores ingredi nobis licet, anima, sub discessum ejus à corpore, corpore & anima, sub introitum æternæ gloriæ.

Hoc concedat nobis DEUS per & propter Christum
dilectum suum Filium, Mediatorem nostrum, in
Spiritu Sancto, Amen!

O Musas & nos parili complexus amore
 HUENFELDI & Musis & mihi dulce decus!
 Ecce Tua densum procul haud abs æde viretum
 Adjacet : æstivo textilis umbra gregi.
 Hic Pharos ingenti se tollit in ardua clivo,
 Unde suum ratibus Navita captat iter.
 Hic hinc antra vides salientibus humida lymphis,
 Quæ bene fontano guttura rore lavant.
 Hic Tua non raro meditatio Sancta vigescit.
 Soepius accessis rura petita viis.
 Nolo (inquis) *Cytheræa* rosas, tua mala *Cydippe*,
 Nescia perfidiæ mala rosasque volo.
 Cœli posco rosas, hæc mala, hæc lilia posco,
 Nescia perfidiæ, lilia, mala, rosas.
 Cœlestemque Pharum, cœlestes arripis oras,
 Cœlestem toties hinc meditaris opem.
 Cœlestis Solymæ longinquam tendis in urbem;
 Quamque agis in terris, huc Tibi, vita via est.
 Hic Fontis vitæ venas rimatus amœnas,
 Fontano divam mergis in amne sitim.
 Hinc bibis & potis largè TE proluïs undis.
 Hauris inexhausto robur opemque lacu.
 O liquidæ Ambrosiæ! O divini Nectaris haustus!
 O amor! O quanti pocula mellis habes!
 Cœlestes animus sitit insatiabilis undas.
 Nec domat hanc cœni turbida lymphæ sitim.
 Ite igitur nigro torpentia flumina stagno.
 Non bibit è vili gurgite nostra sitis.
 Ite graves stygio serpentibus, ite Lacunæ,
 Noxia Tartareis flumina pasta vadis.
 Ite sitit Superi dias mens fluminis undas,
 Cervus ut irrigui fontis anhelat aquas.

Meditationi Sacræ, eiqve peregregiæ, de Fonte Vitæ salutari,
 Passione Jesu Christi, Viri Plurimum Reverendi atqve
 Doctissimi, Affinis Honoratissimi.

H. M. P.

CAROLUS ARNDIUS,

Lingv. Hebr. & Catech.
 Christ. Prof. Ord. Duc,

Rostoch. d. 12. Apr.
 A. M. DCCX

In Viri Plur. Reverendi & Clarissimi
DN. JOH. GEORGII
HUENEFELDII,

Pastoris Brunshäupteni Meritissimi,
MEDITATIONEM SACRAM PASSIONALEM.

*Ulla tenet totum meditatio
sanctior orbem,
Quam Te quæ JESU, Te
Crucifixæ tenet.
Tu fons es vitæ, fons recti,
fonsque salutis,
Non sine Te quisquam, CHRISTE, beatus
erit.*

*Verum Te quisquis cupit, is capit optima cæli
Gaudia, quamprimum Te, Crucifixæ, capit.
Quæ Te circumdant mala, fasces, lora, catenæ,
His latet ad cælum certa catena trabens.
Qui tibi duritiem fati parat impiger hortus,
Ex illo nobis jam Paradisus erit.
Quæ tibi nigra fluunt superanda fluenta Ki-
dronis,
Hæc nobis sistunt flumina larga Poli.*

Te *Judex* damnat *Judæo* sanguine cretus,
Surgat ut ampla *DEO* *Judice* nostra *salus*.
Te *Vir* gentilis lacerat mactatque *Pilatus*,
Ne cum gentili plebs *Tua* plebe cadat.
Te *Crux* sæva rapit, male Te tenet, & male
dicit,

Ut *Tua* clementis sit benè dicta cohors.
Tu moreris mortem, vitam vivamus ut omnes:
Tu sepeliris, uti sancta sepulcra sient.
Ne mihi quid laudate, homines! Est laus mea
CHRISTUS,

Hunc mihi qui laudat, laudibus ille scatet.
Sic *Hynesfeldiacæ* (nam sedula dextera) laudes
Oblectant, prosunt, linguam animamque
docent.

Lectio multa *Viri* circò se pandit in omni;
In medio centrum nonnisi **CHRISTUS**
adeſt.

Unica laus ejus *Crucifixus*, & unica vita:
Hinc reparata illi laus pia semper erit.
Fontes Brunshaupti poterunt sedare calores;
Non animæ possunt (nosco) levare sitim.
Bruns-

VIRO
PER-ILLUSTRI ac GENEROSISSIMO
DOMINO
JOACH. HENRICO
à **DRIEBERG,**

SERENISSIMI DUCIS MEGAPOLEN-
SIUM REGENTIS,
& reliqv. & reliqv. & reliqv.

Confiliario Provinciali Splendidissimo,
Capitano Præfecturæ Buckoviensis Strenuissimo,
Hæreditario Domino in Cramonshagen
& Gottmansforth. &c.

Domino meo & Fautori Pretiosissimo

Pietate Integerrimo
Justitia Exoptatissimo
Liberalitate Munificentissimo
Humanitate Gratosissimo

Auctoritate **SERENISSIMI PRINCIPIS**

vicaria, qvæ meis præest auditoribus, Gravissimo,
Beneficentia etiam in iisdem excitata, ipsiusq;
pro viribus æmula, Gloriosissimo.

)(

Auspiciis

Cujus

Gloriosæ indolis publicæqve Pietatis
Monumentum omni æreo nobilius est
Altare in honorem S. S. Trinitatis erectum,
Auspiciis ejus munificis inchoatum,
Æmulis Auditorum subsidiis consummatum,
in Templo Brunenshäuptenfi,

Quod

*SERENISSIMI DUCIS EPISCOPI AC
PATRONI SUI*

Celsissima Clementia,

Organo Musico eoqve eleganti exornatum ,
& ad statum, Pastoribus simulac Ovibus
melle placentaqve dulciorem, hodierno tempore est
deductum.

Cujus item

Illustris virtutis privataqve Benevolentia,
& me ipsum & familiam meam
familiaremque conversationem
Benevolè sublevantis,

Nec non

Auditores meos ad imitandum Ecclesiæ Macedonicæ
exemplum feliciter animantis,

Specimina adsunt longe benignissima.
Documentum offert animi grati certissimum,
Monumentum animi semper devincti perpetuum,
Testimonium animi memoris observantissimum,

MEDI-

MEDITAMENTUM suum THEO-
LOGICUM

Passioni Salvatoris nostri

JESU CHRISTI

dicatum,

Ea, quæ inter occupationes reliquas, easque passionales
præ cæteris, fieri potuit mediocritate
compositum,

Cum

Voto intensissimo pariter ac devotissimo
Gratiæ in spiritualibus divinæ ejusque largissimæ,
Prosperitatis in temporalibus omnigenæ,
Floriditatis Familiæ Generosissimæ,
Permutationis tristitiæ in lætitiā jucundissimæ,

Et

Luctus ob luctuosum obitum maximi in maximum
idque continuum gaudium,

Passionisque dolorosæ, cui per anni tempus Passionale

Obnoxia fuit Uxor Generosissima æque ac
liberalissima,

in restitutionem sanam, vegetam, floridam, eandemque
continuum.

Inusitatarum dotum admirator devotus,
Nobilissimarum virtutum Cultor ingenuus,
Officii debiti observator assiduus,
Ac Precibus tam Ecclesiasticis quam Domesticis
exorandæ

SALUTIS DRIEBERGIANÆ

Fidelis apud DEum internuncius

Brunnenshauptl
Dominica Pal-
marum Anno
MDCCX.

JOH. GEORG. Sünfeld/
Pastor Eccles. Brunenshäuptensis.

*Brunshauptense nemus requiem substernere
membris*

*Forte potest agris; non recreare potest.
Brunshauptense potest pisces, & vela re-
ferre*

*Littus; at in cælos non patet inde via.
Ast modo quæ scriptis Hynefeldius extulit
aptis,*

*Illæ sitim relevant, & recreare sciunt.
Cælos recludunt, ut nunquam semita fallat.
Est in iis JESUS. Hic Via, Vita, Salus.*

*Sic Vir Theiologos imitatur dia docentes,
Ex illis sapiens optima quæque legit.
Nec quidquam reperit duce sanctius ordine
Sancto,*

*Quam JESUM, cujus Passio grata DEO.
Huc igitur, quisquis Duodenæ Verba Co-
hortis*

*Noscere discupiet, Theiologumque virum,
Huc modo concedat: patet hic fons dignus
Olympo,*

*Atque Hynefeldiaci sylva sacrata loci.
Intro-*

Introëat, quisquis JESU cupit esse propin-
pinquus:

Hic gazam Domini cernet ubiq; sacram,
Laudabitque operas Hynefeldi: dulcia nam-
que

Mella pii Domini sedula legit apis,
Et velut in templo Brunshaupti cura refulget
Splendida, sic prudens hic quoque cura
nitet.

Hinc Hynefelde Tibi, Pastor Meritissime
grator,
Cunctaque cum JESU cælica dona precor.

Fugiente pennâ, sed mente amica
perlectis hisce chartis
ob JESUM crucifixum longè charissimis
celebratæ veritatis, & impensæ industriae,
suique amoris testimonium
appendere voluit

JOH. PETR. GRUENENBERGIUS, D.

Consil. Consist., Prof. Th. P., & Superint.
Meclenb. Duc.

Hünefeld, Johann Georg

Meditatio theol. de dubiis selectis circa passionem Jesu Christi S. N.
occurrentibus

Rostochium 1710

4 Diss. 2553#Beibd.2

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10948738-8

VD18 15223795-001